

Utjecaj razvoja turizma na transformaciju unutrašnje Istre

Lazarić, Monika

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Science / Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:217:752176>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-21**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Science - University of Zagreb](#)

Monika Lazarić

**Utjecaj razvoja turizma na transformaciju unutrašnje
Istre**

Diplomski rad

Zagreb, 2020.

Monika Lazarić

**Utjecaj razvoja turizma na transformaciju unutrašnje
Istre**

Diplomski rad

predan na ocjenu Geografskom odsjeku
Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
radi stjecanja akademskog zvanja
magistra geografije

Zagreb, 2020.

Ovaj je diplomski rad izrađen u sklopu diplomskog sveučilišnog studija *Geografija; smjer: istraživački (Prostorno planiranje i regionalni razvoj)* na Geografskom odsjeku Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, pod vodstvom doc. dr. sc. Ivana Zupanca

Sveučilište u Zagrebu
Prirodoslovno-matematički fakultet
Geografski odsjek

Diplomski rad

Utjecaj razvoja turizma na transformaciju unutrašnje Istre

Monika Lazarić

Izvadak: Istarska županija jedan je od turistički najrazvijenijih prostora u Republici Hrvatskoj, no razvoj turizma dugi je niz godina bio usmjeren isključivo na obalne prostore. Poticanje razvoja turizma u ruralnim prostorima dovelo je do značajnih promjena u unutrašnjosti poluotoka. Stoga je cilj rada bio analizirati i povezati turistički razvoj sa sociogeografskim i fizionomskim promjenama prostora unutrašnje Istre. Za potrebe rada provedeno je anketno istraživanje stanovnika općina Motovun i Svetvinčenat.

72 stranica, 30 grafičkih priloga, 11 tablica, 78 bibliografskih referenci; izvornik na hrvatskom jeziku

Ključne riječi: unutrašnja Istra, turizam, fizionomska transformacija, sociogeografska transformacija

Voditelj: doc. dr. sc. Ivan Zupanc

Povjerenstvo: doc. dr. sc. Ivan Zupanc
doc. dr. sc. Petra Radeljak Kaufmann
dr. sc. Ivan Šulc

Tema prihvaćena: 7. 2. 2019.

Rad prihvaćen: 13. 2. 2020.

Rad je pohranjen u Središnjoj geografskoj knjižnici Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Marulićev trg 19, Zagreb, Hrvatska.

BASIC DOCUMENTATION CARD

University of Zagreb
Faculty of Science
Department of Geography

Master Thesis

The impact of tourism development on the transformation of inland Istria

Monika Lazarić

Abstract: Istria County is one of the most developed tourist areas in the Republic of Croatia but for many years tourism development has been focused exclusively on coastal areas. Encouraging the development of tourism in rural areas has led to significant changes in peninsula inland. Therefore, the aim of the paper was to analyze and link tourism development with socio-geographical and physical changes in inland Istria. For the purpose of the paper, a survey was conducted among the residents of municipalities of Motovun and Svetvincenat.

72 pages, 30 figures, 11 tables, 78 references; original in Croatian

Keywords: inland Istria, tourism, physiognomic transformation, sociogeographic transformation

Supervisor: Ivan Zupanc, PhD, Assistant Professor

Reviewers: Ivan Zupanc, PhD, Assistant Professor
Petra Radeljak Kaufmann, PhD, Assistant Professor
Ivan Šulc, PhD, Postdoctoral Researcher

Thesis title accepted: 07/02/2019

Thesis accepted: 13/02/2020

Thesis deposited in Central Geographic Library, Faculty of Science, University of Zagreb, Marulićev trg 19, Zagreb, Croatia.

Sadržaj

1. Uvod	1
1.1. Prostorni i vremenski obuhvat istraživanja.....	2
1.2. Polazne hipoteze i cilj istraživanja	3
2. Pregled dosadašnjih istraživanja i literature	5
3. Metodologija istraživanja	6
4. Geografski čimbenici razvoja turizma unutrašnje Istre	7
4.1. Prirodno-geografski čimbenici.....	7
4.1.1. Geomorfološka obilježja prostora	7
4.1.2. Hidrogeografska obilježja prostora	8
4.1.3. Klimatska obilježja prostora	9
4.2. Društveno-geografski čimbenici	10
4.2.1. Kulturno-povijesna baština	10
4.2.2. Kulturne ustanove i događanja.....	11
4.2.3. Etnosociološka obilježja prostora.....	13
5. Povijesni razvoj turizma u unutrašnjoj Istri.....	15
6. Sadašnje stanje razvoja turizma	17
7. Utjecaj turizma na prostor.....	29
7.1. Sociogeografska transformacija prostora	29
7.1.1. Opće kretanje stanovništva	29
7.1.2. Gospodarska obilježja	32
7.1.3. Pokazatelji socijalnog pritiska	34
7.2. Fizionomska transformacija prostora	40
7.2.1. Turistička izgradnja.....	41
7.2.1.1. Turistički smještajni objekti u zaštićenim prostorima	52
7.2.2. Promjena tradicionalne arhitekture	53
8. Rezultati anketnog istraživanja	56

8.1. Općina Motovun.....	56
8.2. Općina Svetvinčenat.....	60
8.3. Usporedba	64
9. Zaključak	66
LITERATURA.....	67
IZVORI.....	69
PRILOZI	73
Popis slika	73
Popis tablica	74

1. Uvod

Turizam u novije vrijeme predstavlja jednu od najvažnijih ekonomskih odnosno gospodarskih grana mnogih država. Gotovo se sve mediteranske države mogu pohvaliti velikom turističkom potražnjom zahvaljujući atraktivnoj geografskoj osnovi. Tako je i Republika Hrvatska postala, na svjetskoj razini, prepoznatljiva kao turistička destinacija ljetnog kupališnog turizma. Pritom je Istarska županija vodeća turistička regija zaslužna za gotovo trećinu ukupnog turističkog prometa u državi (Magaš, 2013). Baš kao i na razini države, turistički najrazvijeniji dijelovi istarskog poluotoka su obala i priobalje. Zadnjih desetljeća, napredak i modernizacija društva dovela je do popularizacije drugačijih, manje poznatih, oblika turizma koji su temeljeni na održivom razvoju. Ruralni je turizam jedan od takvih primjera. Definira se kao „odmor u ruralnim sredinama s odredištem na selu i u seoskoj sredini i smještajem turista u komercijalnim smještajnim objektima (Oplanić i dr., 1997; 428)“. Ruralna područja zahvaljujući tradicionalnom i individualnom turističkom pristupu imaju veliki potencijal preuzimanja dijela turista s hrvatske, pa i istarske obale. S obzirom da ruralna područja čine gotovo 90% površine i u njima živi oko 50% stanovništva (Ljubaj i dr., 2012), Hrvatska ima iznimno dobre predispozicije za razvoj turizma u ruralnim područjima. Ruralni su prostori oni izvan gradskih područja koja obilježavaju manji broj stanovnika te manja naselja s dominantnim korištenjem zemlje u svrhu opstanka (Ružić, 2012 prema Ružić, 2009). Takvi prostori bogate prirodne, kulturne i tradicijske baštine sadrže veliki potencijal za turističku valorizaciju. U Europi ruralni se turizam, između ostalog, koristio kao alat za zaustavljanje negativnih procesa u ruralnim područjima (Lukić, 2002) poput depopulacije i napuštanja tradicionalnih djelatnosti. U Republici Hrvatskoj turizam se također u unutrašnjosti poticao s ciljem ravnomjernijeg gospodarskog razvoja, ali i diverzifikacije turističke ponude.

Istarska županija, kao jedinica regionalne samouprave, prva se počela baviti ruralnim turizmom te iz godine u godinu pokazuje pozitivne rezultate provedbe planskih dokumentacija i strategija što je vidljivo u turističkom razvoju gotovo svih gradova i općina županije. Unatoč zainteresiranosti i uključenosti lokalne zajednice te velikog broja turista koji cirkulira u Istri, turizam u unutrašnjosti još uvijek nije dosegnuo razvoj u skladu sa svojim potencijalima.

Razvoj ruralnog turizma ima brojne pozitivne posljedice vidljive u očuvanju povijesne baštine i porastu produktivnosti i inovativnosti, no ovaj je prostor posebno osjetljiv na potencijalne negativne promjene. „Ruralna područja predstavljaju izrazito osjetljive zone očuvanja prirodnog bogatstva i kulturno povijesne baštine“ (Krajnović i dr., 2011; 33). S obzirom na već

odmakli razvoj turizma u prostorima Istre koji nisu usmjereni isključivo na obalni turizam, nameće se potreba za analizom utjecaja ove gospodarske grane na ruralni prostor poluotoka.

1.1. Prostorni i vremenski obuhvat istraživanja

Prostorni obuhvat istraživanja rada je unutrašnja Istra (sl. 1). Područje unutrašnje Istre prvenstveno čine jedinice lokalne samouprave koje nemaju izlaz na Jadransko more. Ovu skupinu čini 20 jedinica lokalne samouprave. To su općine Cerovlje, Grožnjan, Gračišće, Karojba, Kaštelir-Labinci, Lanišće, Lupoglav, Motovun, Oprtalj, Pićan, Sveta Nedelja, Sveti Lovreč, Sveti Petar u Šumi, Svetvinčenat, Tinjan, Višnjan, Vižinada i Žminj te gradovi Buzet i Pazin. Unutrašnjoj Istri pripadaju i gradovi i općine koje imaju izlaz na more ali je duljina njihove obale znatno manja u odnosu na ostale primorske gradove i općine te duž obale nemaju većih naselja. Središte gospodarskog razvoja nalazi se na kontinentalnom dijelu površine ovih jedinica lokalne samouprave. Jedinice lokalne samouprave unutrašnje Istre koje imaju izlaz na more su općine Barban, Kanfanar i Kršan te Grad Buje. Prostor unutrašnje Istre obuhvaća 466 od ukupno 657 naselja Istarske županije. Površina unutrašnje Istre iznosi 1 776 km² odnosno obuhvaća 63,1% površine Istarske županije (Izvešće o stanju u prostoru Istarske županije, 2013).

Sl. 1. Kartografski prikaz unutrašnje Istre
 Izvor: Izradila autorica prema DGU, 2016.

Za potrebe ovog rada analizirani su statistički turistički pokazatelji, ovisno o dostupnosti, od 2004. do 2019. godine. Kretanje broja stanovnika prikazano je i analizirano za posljednjih 5 popisa stanovništva, a gospodarske su promjene analizirane za 1991., 2001. i 2011. godinu. Analizirane su digitalne ortofoto snimke iz 1968., 2011. 2014. i 2018. godine. Anketno je istraživanje provedeno u prosincu 2019. i siječnju 2020. godine.

1.2. Polazne hipoteze i cilj istraživanja

U ovom istraživanju polazi se od činjenice da Istra ima iznimno veliki potencijal turističke valorizacije prostora te se sukladno tome turizam razvio i u ruralnim prostorima poluotoka. Stoga je primarni cilj istraživanja objasniti i prikazati povezanost razvoja turizma s promjenama

nastalim u fizionomskim i sociogeografskim značajkama prostora unutrašnje Istre. Radne hipoteze od kojih započinje ovo istraživanje su:

1. Turizam je u unutrašnjoj Istri razvijeniji u onim jedinicama lokalne samouprave koje su bliže obali Jadranskog mora.
2. Razvoj turizma utjecao je na fizionomsku transformaciju naselja unutrašnje Istre.
3. Sociogeografska transformacija prostora rezultat je razvoja turizma u unutrašnjosti istarskog poluotoka.

2. Pregled dosadašnjih istraživanja i literature

U Hrvatskoj je turizam često proučavana tema u znanstvenim istraživanjima što ne iznenađuje s obzirom na njegovu važnost u gospodarstvu države. Turizam u ruralnim prostorima Hrvatske relativan je novitet u znanstvenoj literaturi. Obilježja turizma u ruralnim prostorima, s osvrtom na prostor Republike Hrvatske, opisale su Smolčić Jurdana, Soldić Frleta i Đedović (2018). Njihov rad objašnjava pozitivne i negativne utjecaje turizma u seoskim sredinama te ističe važnost održivog turizma na ovakvim prostorima. Demonja i Ružić (2010) detaljno su istražili stanje ruralnog turizma u Hrvatskoj i osvrnuli su se na europske trendove u ruralnom turizmu. Opisali su razvoj, aktualno stanje te učinke ruralnog turizma u Hrvatskoj sa europskim preporukama za održivi razvoj te vrste turizma.

Kao jedan od najrazvijenijih turističkih prostora države, Istarska je županija čest prostor istraživanja. Turizam isključivo na prostoru Istre opisao je Blažević (1984). Detaljno je istražio razvoj, čimbenike i učinke turizma na istarskom poluotoku. S obzirom na vremenski obuhvat istraživanja, naglasak je na istarskoj obali, ali rad obuhvaća podatke za sve općine županije. Od turističkih mjesta u unutrašnjosti poluotoka Blažević u knjizi izdvaja Buzet, Motovun i Pazin. Od recentnijih detaljnih istraživanja turizma u ruralnim prostorima Istre ističu se radovi Nikole Vojnovića. U knjizi „Održivi turizam unutrašnje Istre“ (2016a) Vojnović donosi detaljan pregled sastavnica turizma i razvoja turizma u unutrašnjoj Istri s naglaskom na indikatorima održivog turizma. Tradicijski seoski identitet Istre i njegovu važnost u razvoju turizma u unutrašnjoj Istri istraživali su Ružić i Medica (2010). Ružić je dao značajan znanstveni doprinos istraživanjima ruralnog prostora Istre. Godine 2012. u članku „Analiza posebnosti i percepcije ruralnog turizma Istre“ ističe posebnosti i privlačnosti ruralnih prostora poluotoka. Obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima u Istri bavilo se također dosta autora (Oplanić i dr., 1997; Zrakić i dr., 2015; Bošković, 1999; Ilak Peršurić, 2003).

Za ovaj su rad važna istraživanja koja su turizam proučavala s aspekta utjecaja na prostor. Vojnović (2016b) je istraživao utjecaj razvoja turizma na promjenu fizionomskih obilježja unutrašnje Istre. Na temelju broja stanovnika i broja postelja odredio je razinu turističke aktivnosti gradova i općina unutrašnje Istre, a proučavao je i tipove turističkih smještajnih objekata i njihov utjecaj na krajolik. Ružić, Medica i Ružić, T., (2010) dali su kritički osvrt turističke izgradnje u ruralnim prostorima Istarskog poluotoka. Pritom je naglasak rada bio na arhitektonskom i građevinskom oblikovanju prostora. Na izgled seoskih naselja u Istri transformiranih uslijed izgradnje turističkih smještajnih objekata osvrnuli su se i Uravić i Šugar (2009). Promjenu prostora ruralne Istre od 1961 do 2001. godine te sliku turističkog proizvoda ovog prostora istraživali su Lukić i Zupanc (2002).

3. Metodologija istraživanja

Istraživanje je započelo metodama prikupljanja, obrade i kompilacije podataka iz relevantne literature i ostalih izvora. Metodom prikupljanja i obrade statističkih podataka obuhvaćeni su podaci Državnog zavoda za statistiku, Turističke zajednice Istarske županije te Ministarstva kulture Republike Hrvatske. Podaci o broju dolazaka i noćenja preuzeti su iz publikacija Državnog zavoda za statistiku, a za pojedine godine kada podaci nisu bili dostupni za čitav prostor unutrašnje Istre korišteni su podaci Turističke zajednice Istarske županije. Podaci o općem kretanju i gospodarskoj strukturi stanovništva odnose se na rezultate popisa stanovništva. S obzirom da se administrativno teritorijalno uređenje države razlikovalo prije osamostaljenja, korišteni podaci popisa stanovništva 1991. godine preuzeti su na razini naselja, pa potom svedeni na današnje jedinice lokalne samouprave. Za izračun pokazatelja socijalnog i fizionomskog pritiska turizma, podaci o broju stanovnika za nepopisne godine dobiveni su linearnom ekstrapolacijom. Svi su statistički podaci obrađeni u Microsoft Excel računalnom programu, a za vizualizaciju prostornih podataka i izradu kartografskih prikaza korišten je GIS softver, odnosno Arc Map 10.1 aplikacija. Analiza promjene fizionomskih karakteristika prostora temeljena je na autorovom poznavanju prostora, analizi dostupnih digitalnih ortofoto snimaka Državne geodetske uprave te dostupnih podataka Turističke zajednice Istarske županije.

Mišljenje i stavovi stanovništva o utjecaju razvoja turizma na prostor prikupljeni su anketnim istraživanjem. S obzirom na nemogućnost provođenja anketnog istraživanja na čitavom prostoru unutrašnje Istre, odabrane su dvije jedinice lokalne samouprave. Anketiranje je provedeno u prosincu 2019. i siječnju 2020. godine u općinama Motovun i Svetvinčenat. Neprobabilističkim prigodnim uzorkom obuhvaćeno je stanovništvo starije od 18 godina s prebivalištem na području spomenutih općina pri čemu je anketni upitnik ispunilo 160 osoba. Terenskim je istraživanjem prikupljeno 87,5% anketa, a preostalih 12,5% prikupljeno je putem interneta odnosno društvenih mreža. Anketni se upitnik sastoji od 9 pitanja od čega je jedno pitanje otvorenog tipa, a ostala su pitanja zatvorenog tipa.

4. Geografski čimbenici razvoja turizma unutrašnje Istre

Sve turističke destinacije sadrže obilježja koja motiviraju turiste da ih posjete. Ta obilježja čine atrakcijsku turističku osnovu nekog prostora. Atraktivni turistički čimbenici Istre ističu se na prostoru Republike Hrvatske, ali i širem europskom prostoru. Njezin geografski položaj i smještaj jedan je od važnijih atraktivnih čimbenika. Istarski poluotok podijeljen je između Hrvatske, Slovenije i Italije, a najveći dio površine poluotoka prostire se unutar granica Republike Hrvatske. Istra je najzapadniji dio države te samim time i prostor u neposrednoj blizini emitivnih turističkih područja Srednje i Zapadne Europe. Riđanović (1975) ističe da se važnost smještaja istarskog poluotoka u središnjem prostoru Sredozemlja očituje u raskoši kulturne baštine kao rezultata tisućljetne funkcije križišta između antičkih žarišta Istoka i zapada.

Iako čitava Istra predstavlja turistički atraktivan prostor, privlačni geografski čimbenici unutrašnje Istre uvelike se razlikuju od privlačnih geografskih čimbenika priobalja stoga su detaljnije opisani u nastavku.

4.1. Prirodno-geografski čimbenici

4.1.1. Geomorfološka obilježja prostora

Istarski se poluotok na temelju geološkog sastava, izgleda reljefa te vrsta tala može podijeliti na tri reljefne cjeline. Unutrašnja se Istra proteže kroz sve tri reljefne cjeline što znači da se može podijeliti na vapnenačke (krške) zaravni, flišno pobrđe te planinski prostor. Krške zaravni zauzimaju najveći dio istarskog poluotoka protežući se od Piranskog zaljeva, na sjeverozapadu, do Plomina na istoku. Vapnenačke su stijene vrlo otporne na procese mehaničkog trošenja, no korozijski se jako otapaju stvarajući duboke oblike s naglašenom vertikalnom komponentom poput jama ili ponora (Riđanović i dr., 1975). Zbog nakupina zemlje crvenice na površini, koja nastaje kao netopivi dio vapnenačkih stijena, ovaj se prostor naziva crvena Istra. Flišno pobrđe čini drugu reljefnu cjelinu poluotoka, a zauzima prostor središnje i sjeverne Istre. Zbog naslaga fliša koji sadrži veliki udio gline, pri čemu tlo ima karakterističnu sivu boju, ovaj se prostor naziva siva Istra. U flišnom pobrđu izviru rijeke Mirna i Raša te njihove brojne pritoke. Prolaskom kroz karbonatne stijene te su rijeke usjekle duboke, uske i strme kanjonske doline (Riđanović i dr., 1975). Planinski sjeveroistočni rub poluotoka naziva se još i bijela Istra zbog svijetlih boja nekada ogoljenog vapnenačkog krša. Magaš (2013) naglašava da raščlamba istarskog poluotoka na bijelu, sivu i crvenu Istru datira iz 19. i 20. stoljeća kada je uporaba ovih

pojmovna donekle bila opravdana, no danas je Ćićarija zazelenjena te primjena termina bijela Istra više nije realna.

Unutrašnja Istra dinamičan je prostor u kojem nizinski krški reljef prelazi u brdovito flišno pobrđe te naposljetku i planinski prostor. Vojnović (2016a) naglašava da upravo taj dominantni brežuljkasto brdoviti reljef s akropolskim naseljima nastalim na uzvisinama predstavlja jednu od glavnih prepoznatljivosti i atraktivnosti ovog prostora (prema Blažević 1996). Istaknuta akropolska naselja u unutrašnjoj Istri su: Barban, Beram, Boljun, Buje, Buzet, Draguč, Gologorica, Gračišće, Grožnjan, Hum, Kaštel, Kostanjica, Kotli, Kršan, Lindar, Momjan, Motovun, Oprtalj, Paz, Pićan, Plomin, Roč, Sveti Lovreč, Tinjan, Trviž, Višnjan, Završje i Žminj (Feletar i dr., 1999).

Za turističku valorizaciju prostora također su značajni i krški oblici i pojave poput špilja i jama (Vojnović, 2016a). Na prostoru Republike Hrvatske postoji oko 8000 speleoloških objekata, a samo na području Istre nalazi se njih oko 1300. Većinu speleoloških objekata čine jame (75%), pa pećine i špilje (22%) te naposljetku ponori (3%) (Plan upravljanja speleološkim objektima Istarske županije, 2011). Najveća gustoća speleoloških objekata u Istri je na prostoru Ćićarije i Učke kao posljedica tektonske aktivnosti te vapnenačkih stijena. Na tom prostoru gustoća objekata iznosi od 10 do 15 objekata na kilometar kvadratni. Nešto manja gustoća speleoloških objekata (4 do 6 objekata na kilometar kvadratni) je oko naselja Pazin, Žminj i Barban te južnije od tog prostora gustoća objekata opada (Sirotić, 2017 prema Božićević, 1995). Može se zaključiti da se najveća gustoća speleoloških objekata u Istarskoj županiji nalazi upravo na prostoru unutrašnje Istre.

Na prostoru Istre postoji pet turistički valoriziranih speleoloških objekata od čega se dva nalaze na prostoru unutrašnje Istre (Sirotić, 2017). Feštinsko kraljevstvo je uređena špilja nedaleko Žminja koja se može obići uz pratnju vodiča. Nešto poznatiji i znatno veći turistički valoriziran speleološki objekt je Pazinska jama. Nastala je točno na granici sive i crvene Istre odnosno na mjestu na kojem rijeka Pazinčica u dodiru s vodopropusnim stijenama ponire u podzemlje.

4.1.2. Hidrogeografska obilježja prostora

Vode imaju izrazito važnu ulogu u geografskom prostoru. Veoma su bitne za poljoprivredu i vodoprivredu no važna je i estetska uloga vodnih resursa.

Rasprostranjenost i oblici voda ovise o hidrogeološkim karakteristikama terena te meteorološkim uvjetima. U Istri svega nekoliko tokova teče površinom od izvora do ušća, dok znatan dio tokova, zbog krške podloge, ponire i svoj tok nastavlja u podzemlju (URL1).

Najznačajnije tekućice na poluotoku su Mirna i Raša s pritocima te Boljunčica i Pazinčica. Sve izvire te barem djelomično teku prostorom unutrašnje Istre.

Rijeka Mirna sa svojim pritocima čini porječje od 563 km² (Riđanović i dr., 1975). Prema jednoj pretpostavci rijeka Mirna izvire u blizini Buzeta, u podnožju Čićarije (Vojnović, 2016a). Prema drugoj pretpostavci Mirna se javlja nakon spoja tekućica Rečine i Drage otprilike 2 kilometra uzvodno od Buzeta (Matković i Ožanić, 2011). Bez obzira koja se pretpostavka uzme kao izvor, dijelovi toka rijeke Mirne turistički su veoma atraktivni. Jedan od najatraktivnijih dijelova Mirne i Drage turistički je valoriziran kroz pješačku stazu sedam slapova. Staza prolazi kroz naselje Kotli kroz koje Mirna protječe u slapovima oblikujući pritom kotlasta udubljenja korita. Raša je drugi po dužini stalni površinski vodotok u Istri koji izvire u flišnim naslagama sjeverno od Podpićna (URL1). U Rašu se ulijevaju pritoci Posert, Karbune i Krapanski potok te nekoliko manjih povremenih bujičnih pritoka (Vojnović, 2016a).

Boljunčica je povremena tekućica koja izvire podno obronaka Učke, a prirodnim putem teče do Čepićkog polja, odakle se prokopanim tunelom duljine 4 250 metara odvodi u Plominski zaljev. Prije prokopavanja tunela Boljunčica je utjecala u Čepićko jezero i otjecala u rijeku Rašu. Čepićko je polje isušeno jezero nastalo začepljenjem prirodnog ponora rijeke Boljunčice. Zbog prekomjernog nanosa riječnog materijala s flišnog područja polje se pretvaralo u jezero u kojem se voda zadržavala tijekom cijele godine, a za vrijeme najvišeg vodostaja voda je otjecala u rijeku Rašu. Godine 1932. započelo je probijanje tunela te se jezero počinje prazniti i pretvara se u obradiva polja, što je konačno ostvareno 1970. godine izgradnjom lučne brane u srednjem dijelu vodotoka Boljunčice (URL2).

Turistički je veoma značajna i Pazinčica, stalna tekućica u unutrašnjoj Istri koja se ulijeva u istoimeni ponor vertikalnog pada od preko 100 metara (Friganović i dr., 1975). Prema Vojnoviću (2016a) najatraktivniji dijelovi spomenute tekućice, koja izvire u općini Cerovlje, su Zarečki krov i Pazinski ponor.

Turistički značajni su i termalni izvori ljekovite tople vode. Riječ je o izvorima tople vode koja je prirodno obogaćena mineralima. Na prostoru unutrašnje Istre dugu tradiciju postojanja imaju sumporne radioaktivne terme u sklopu Istarskih toplica u općini Oprtalj (Friščić, 2014).

4.1.3. Klimatska obilježja prostora

Klimatska obilježja prostora uvjetovana su geografskim položajem i reljefnom strukturom. Na prostoru istarskog poluotoka osjeća se utjecaj europskog kopna, odnosno planinskih lanaca Alpa i Dinarida i rijeke Po, te utjecaj Sredozemnog mora (Riđanović i dr., 1975). Posljedica su

veoma povoljna klimatska obilježja koja doprinose razvoju turizma. Središnje godišnje temperature zraka smanjuju se od obale prema unutrašnjosti pri čemu obala poluotoka ima oko 13 °C, a Pazinska kotlina oko 11°C središnju godišnju temperaturu zraka. Najniže vrijednosti zabilježavaju se na vrhovima Učke i Ćićarije gdje središnja godišnja temperatura zraka iznosi oko 8 °C. Najveće količine oborina, u čitavoj Istri, primaju obronci Učke, između 2 000 i 2 500 mm, a najkišovitiji period je od studenog do svibnja mjeseca (Zaninović i dr., 2008). Poluotok je često zahvaćen i sušama. Iako se mogu pojaviti tijekom čitave godine, sušna razdoblja u trajanju od 11 do 20 dana najčešća su u ljetnim mjesecima odnosno tijekom srpnja i kolovoza. Unutrašnjost Istre ima prosječno više od 50 dana s maglom, a uglavnom se javljaju u zimskom razdoblju. Meteorološka postaja Pazin ima najviše zabilježenih dana s mrazom, čak 95, dok zapadna obala Iste ima oko 40 takvih dana (Zaninović i dr., 2008). Za geografski prostor važan klimatski element je vjetar. U zimskom periodu godine dominantan vjetar je bura. S obzirom na genezu i smjer puhanja vjetra, brzina bure opada prema zapadu. U toplijem djelu godine vjetrovitost je značajno smanjena (Riđanović i dr., 1975).

Relativna vlažnost zraka iznad 70% onemogućuje apsorpciju vlage te otežava aktivnosti čovjeka što je izrazito važno za pojedine oblike turizma (Škorić, 2008). U Istri prosječna godišnja relativna vlažnost zraka varira od najvećih vrijednosti na planinskom prostoru (84%), nešto manjih u Pazinskoj kotlini (75 – 80%) te najmanjih u obalnom pojasu (ispod 75%) (Zaninović i dr., 2008).

4.2. Društveno-geografski čimbenici

4.2.1. Kulturno-povijesna baština

Prema UNESCO-u, kulturnu baštinu čine spomenici, skupine građevina te znamenita mjesta. Spomenici podrazumijevaju arhitektonska djela, kiparska i slikarska djela, elemente arheološke prirode, natpise te elemente izuzetne vrijednosti za povijest, umjetnost ili znanost. Skupine građevina odnose se na skupine pojedinačnih ili povezanih građevina koje su zbog arhitekture, homogenosti ili položaja u prostoru, od značajne vrijednosti za povijest, umjetnost ili znanost. Posljednja skupina kulturne baštine sastoji se od dijela izgrađenih od strane ljudi ili djela nastala kao rezultat ljudske i prirodne aktivnosti te arheološka nalazišta od značajne vrijednosti s povijesnog, estetskog, etnološkog ili antropološkog stajališta (UNESCO, 2005).

Prema registru kulturnih dobara Republike Hrvatske, koji vodi Ministarstvo kulture, na prostoru unutrašnje Istre postoje 203 zaštićena kulturna dobra. Registar obuhvaća nepokretnu i pokretnu kulturnu baštinu te nematerijalna kulturna dobra. Registrirana su dva nematerijalna kulturna

dobra koja obuhvaćaju više naselja, odnosno općina ili gradova, a odnose se na područje unutrašnje Istre. Jedan od njih je dvoglasje tijesnih intervala Istre i Hrvatskog primorja kao kompleksan stil tradicijske (folklorne) glazbe. Nematerijalnoj kulturnoj baštini pripadaju i istrorumunjski govori koji se danas govore u svega desetak sela i zaselaka Istre. Govornika istrorumunjskih govora ima oko 250, a nalaze se u naselju Žejane (Primorsko-goranska županija) te u nekoliko naselja općine Kršan (URL3).

Osim registrirane kulturne baštine, turistički su značajna i neregistrirana kulturna dobra. Jedan od najpoznatijih primjera je Aleja glagoljaša, skupina spomenika koja još uvijek nije zakonski zaštićena. Riječ je o stazi duljine 7 kilometara koja povezuje naselja Roč i Hum. Duž ceste postavljeno je 11 kamenih obilježja koji u cjelini predstavljaju glagoljašku književnost na ovim prostorima (URL4).

4.2.2. Kulturne ustanove i događanja

Na prostoru županije Istarske postoji značajan broj kulturnih ustanova, no većina ih se nalazi u primorskom djelu. Najznačajnije kulturne ustanove na prostoru unutrašnje Istre prikazane su u tablici broj 1.

Tab. 1. Najznačajnije kulturne ustanove u unutrašnjoj Istri

Kulturna ustanova	Općina/Grad
Etnografska zbirka Kaštelir	Kaštelir-Labinci
Etnografski muzej Buje	Buje
Etnografski muzej Istre	Pazin
Gradska galerija Fonticus	Grožnjan
Hiža od besid (Kuća za pisce)	Pazin
Kuća fresaka u Draguču	Cerovlje
Kulturno edukativni centar Kaštel	Motovun
Memorijalna zbirka Jurja Dobrile	Pazin
Memorijalna zbirka sluga Božjega Miroslava Bulešića	Svetvinčenat
Mini muzej Parenzana	Oprtalj
Muzej grada Pazina	Pazin
Muzej narodnih glazbala	Grožnjan
Sakralna zbirka župne crkve u Svetvinčentu	Svetvinčenat
Zavičajna zbirka Enrico Depiera	Tinjan
Zavičajni muzej Grada Buzeta	Buzet

Izvor: URL5; URL6

Na prostoru unutrašnje Istre, prema kalendaru manifestacija, prijavljeno je 230 događanja za 2019. godinu. Kalendar manifestacija izdaje Turistička zajednica Istarske županije u brošuri *enjoyistra* te obuhvaća manifestacije za period od početka travnja do kraja prosinca. Broj događanja obuhvaća i ona koja se eventualno nisu održala ali ne obuhvaća privatne manifestacije. Najviše manifestacija za 2019. godinu prijavili su Grad Pazin i Buje, a od općina ističu se Motovun i Barban. Broj manifestacija po jedinicama lokalne samouprave unutrašnje Istre (tab. 2) ne obuhvaća manifestacije koje se održavaju na prostoru čitave županije (Vinske ceste Istre; Dani otvorenih vrata agroturizama Istre) ili na prostoru većeg broja jedinica lokalne samouprave. Tako se manifestacija *Šetimane fritaja središnje Istre* održava u cijeloj središnjoj Istri, *Biciklističke ture: Otkrijte zelenu Istru biciklom* na prostoru općina Žminj, Kanfanar i Svetvinčenat, a *Dani tartufa u Istri* u Gradu Buzetu te općinama Oprtalj i Motovun. Manifestacije se u unutrašnjoj Istri provode tokom cijele godine, no glavnina ih se održava u ljetnim mjesecima.

Tab. 2. Broj manifestacija po jedinicama lokalne samouprave unutrašnje Istre 2019. godine

Općina/Grad	Broj manifestacija
Barban	19
Buje	24
Buzet	14
Cerovlje	10
Gračišće	3
Grožnjan	0
Kanfanar	9
Karolja	3
Kaštelir-Labinci	0
Kršan	6
Lanišće	0
Lupoglav	1
Motovun	21
Oprtalj	7
Pazin	34
Piće	7
Sveta Nedelja	5
Sveti Lovreč	7
Sveti Petar u Šumi	4
Svetvinčenat	13
Tinjan	7
Višnjan	1
Vižinada	13
Žminj	16
Unutrašnja Istra	224

Izvor: Turistička zajednica Istarske županije, 2019: enjoyistra: proljeće19 (45), <https://www.istra.hr/hr/informacije/brosure/enjoyistra> (4.12.2019.); Turistička zajednica Istarske županije, 2019: enjoyistra: ljeto19 (46), <https://www.istra.hr/hr/informacije/brosure/enjoyistra> (4.12.2019.); Turistička zajednica Istarske županije, 2019: enjoyistra: jesen19 (47), <https://www.istra.hr/hr/informacije/brosure/enjoyistra> (4.12.2019.)

4.2.3. Etnosociološka obilježja prostora

Za turističku ponudu unutrašnje Istre veoma su značajne etnosocijalne karakteristike ili kultura života i rada. To podrazumijeva folklor, rukotvorine, tradicionalno graditeljstvo i tradicionalnu prehranu (Vojnović, 2016a).

Folklorna glazba i ples ruralne Istre važan su dio tradicije prostora unutrašnje Istre. Za ovaj je prostor karakteristično dvoglasno pjevanje i sviranje „na tanko i debelo“ u istarskoj ljestvici.

Specifičan je i balun, tradicionalni ples, koji gotovo uvijek prati zvuk roženica ili miha (Škrbić Alempijević, 2003).

Tradicionalna prehrana u Istri nastala je kao rezultat sredozemnog i srednjoeuropskog utjecaja, a karakterizira je jednostavnost te upotreba proizvoda iz vlastitog uzgoja. Svakodnevni seoski meni ruralne Istre podrazumijevao je maneštru (varivo), fritaju (pržena jaja) i palentu. Za svečanije prigode pripremali su se fuži, pasutice i ravioli (vrste tjestenina) te njoki. Mesni su se specijaliteti, poput pršuta, uglavnom jeli samo u posebnim i svečanim prilikama. Od tradicionalnih istarskih kolača izdvajaju se fritule, cukerančići i kroštule, a za Uskrs se pripremala pinca (slatki kruh) i povetica. U tradicionalnoj istarskoj kuhinji česta je upotreba maslinovog ulja, vinskog octa i vina ali i brojnog začinskog bilja poput koromača, kadulje, ružmarina, peršina, celera, lovora i bosiljka (Ružić i Dropulić, 2009). Sastavni dio istarske prehrane čini stolno vino. Kvaliteta istarskih vina bila je prepoznata još početkom 20. stoljeća kada su predstavljena među najboljima vinima u svijetu (URL7). Najpoznatije tradicionalne sorte grožđa na ovom prostoru su teran, malvazija i muškat (momjanski). Vinogradarstvo i vinarstvo oduvijek su bili važna gospodarska grana u Istri, a danas predstavljaju važnu stavku u turizmu unutrašnje Istre. Osim vina, Istra je još od antičkog doba poznata po proizvodnji maslinovog ulja. Zahvaljujući specifičnim pedološkim i klimatskim obilježjima prostora, istarsko maslinovo ulje prepoznatljivo je po visokoj kakvoći (URL8). Nakon 1995. godine, na poticaj Turističke zajednice Istarske županije u turističkoj su se ponudi počeli javljati ugostiteljski objekti (konobe) u kojima se poslužuju i pripremaju tradicionalna jela na tradicionalni način, a danas to predstavlja jedno od najprepoznatljivijih obilježja turističke ponude unutrašnje Istre (URL9).

5. Povijesni razvoj turizma u unutrašnjoj Istri

Preteča turističkog razvoja u Istri datira iz vremena Rimskog Carstva kada su se na porečkom i pulskom ageru gradile vile gospodarske i rezidencijalne namjene (Vojnović, 2016a). Vojnović (2016a) kao preteču turizma u unutrašnjoj Istri izdvaja posjete stanovništva prostoru današnjih Istarskih toplica u svrhu liječenja i oporavka. Prvi objekti za prihvata pacijenata na tom prostoru sagrađeni su 1817. godine.

Suvremeni oblici turizma značajnije se razvijaju tijekom 19. stoljeća odnosno u vrijeme Austro-Ugarske monarhije (Lončarić, 2015). Razvoj turizma je tada uglavnom vezan za priobalne prostore, no i u unutrašnjosti poluotoka razvijaju se turistička kretanja poput uspona na Učku (1852. godine) što je rezultiralo izgradnjom tornja za razgledavanje na vrhu Vojak 1911. godine (Vojnović, 2016a). Istarske toplice u to doba predstavljaju jedini turistički značajnije valoriziran prostor u unutrašnjoj Istri. Nakon privatizacije (1872. godine) tiskao se prvi turistički vodič toplica što je s vremenom rezultiralo većem broju dolazaka. Godine 1905. zabilježeno je 206, a 1908. godine 298 gostiju (Vojnović, 2016a).

Nakon Drugog svjetskog rata istarski poluotok doživljava veći turistički razvoj, no glavne atrakcije i dalje ostaju primorski gradovi zbog dulje tradicije i razvijene infrastrukture. U ruralnom prostoru Istre turistički promet vezan je uglavnom samo za Istarske toplice, Buzet, Pazin i Motovun, a kasnije izgradnjom motela izdvajaju se i naselja Plomin i Potpićan. “Turistički smještajni kapaciteti tadašnjih općina Buzet i Pazin bili su, u usporedbi s obalnim prostorom, zanemarivi jer im je udio u broju postelja Istre 1970. godine iznosio samo 0,3%.” (Vojnović, 2016a, 76). Unutrašnja Istra bilježila je spori rast turističkih dolazaka sve do ratnih zbivanja oko 1991. godine (Vojnović, 2016a).

Nakon osamostaljenja Republike Hrvatske 1991. godine stvoreni su povoljniji uvjeti za turistički razvoj ponajprije zahvaljujući novom upravno teritorijalnom ustroju. Veći broj jedinica lokalne samouprave omogućio je gospodarski razvoj u područjima koja su dotad bila slabo razvijena. U poslijeratnim godinama geografski položaj istarskog poluotoka doprinio je razvoju turizma kako u obalnom tako i u ruralnom prostoru Istarske županije. Prilikom stagnacije maritimnog turizma u Hrvatskoj od 1990. do 2000. godine nešto više se pažnje pridalo turističkom potencijalu ruralnih prostora u državi (Ružić, 2012). Poticaj razvoju turizma u ruralnom prostoru Istre dao je Odjel za turizam i trgovinu Istarske županije. Godine 1997. tiskana je brošura o agroturizmu koja je potaknula interes lokalnog stanovništva za razvoj ruralnog turizma i od tad zainteresiranost za bavljenjem turizmom u unutrašnjoj Istri stalno raste (Ružić, 2012). Od 1993. do 1997. godine turistički smještaj u unutrašnjoj Istri prisutan u gradovima Buje, Buzet i Pazin te općinama Grožnjan, Motovun i Oprtalj. Prve smještajne

objekte 1999. godine dobivaju općine Barban, Lanišće, Kanfanar, Sveta Nedelja, Sveti Lovreč i Sveti Petar u Šumi. Godine 2000. ruralni tip komercijalnih smještajnih objekata otvaraju se u općinama Cerovlje, Gračišće, Karojba, Svetvinčenat, Višnjan i Žminj (Vojnović, 2016a). Vojnović (2016a) ističe kako su do 2003. godine sve jedinice lokalne samouprave unutrašnje Istre imale turističke smještajne objekte.

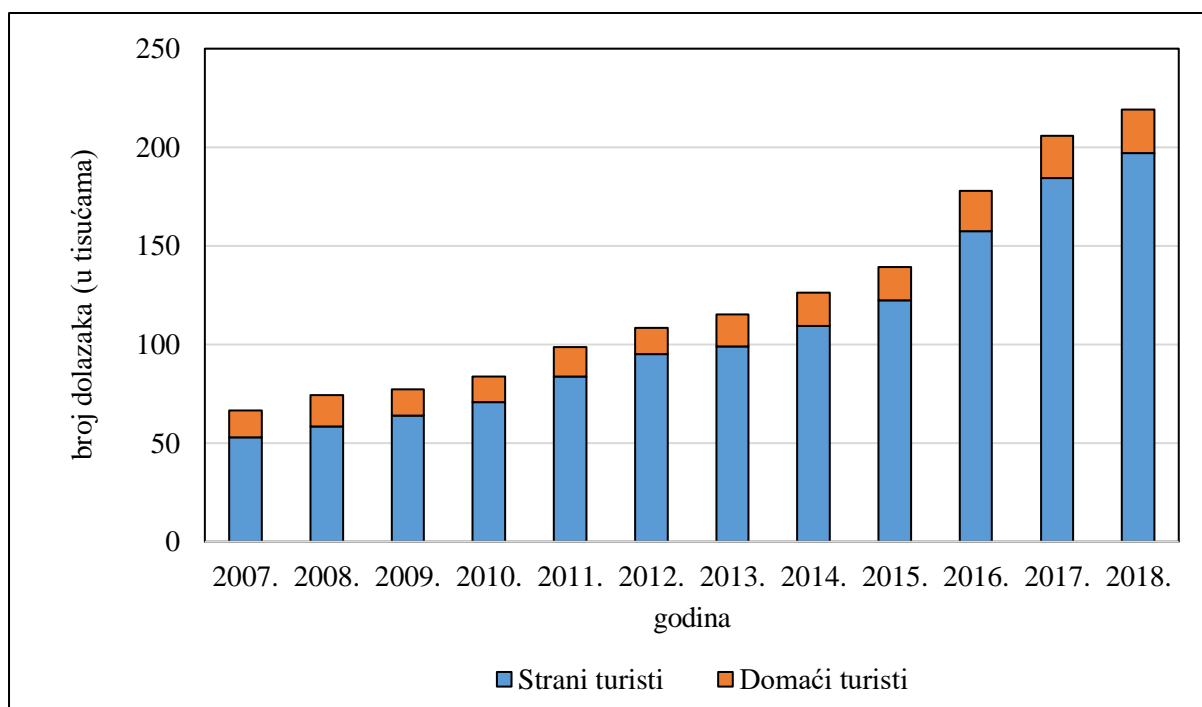
6. Sadašnje stanje razvoja turizma

Unutar Istarske županije postoje 32 turističke zajednice od kojih se njih 15 odnosi na prostor unutrašnje Istre. Turistička zajednica Središnje Istre obuhvaća prostor 9 općina i gradova (Cerovlje, Gračišće, Karojba, Lupoglav, Pazin, Pićan, Sveti Lovreč, Sveti Petar u Šumi i Tinjan), a osnovana je 2007. godine (URL10). Posljednja osnovana turistička zajednica je ona na prostoru općine Sveta Nedelja, osnovana 2016. godine. Općina Lanišće jedina je općina u unutrašnjosti Istre na čijem prostoru ne djeluje niti jedna turistička zajednica.

Prostor unutrašnje Istre ostvario je 2018. godine 219 tisuća dolazaka te gotovo 1,38 milijuna noćenja (tab. 3). Broj dolazaka u unutrašnjoj Istri čini svega 5% turističkih dolazaka Istarske županije za 2018. godinu. Udio noćenja ostvarenih u unutrašnjoj Istri u odnosu na noćenja na prostoru čitave Istarske županije također iznosi svega 5% (DZS, 2019). Broj noćenja (sl. 3) daleko je veći od broja dolazaka (sl. 2.) što znači da većina turista ostaje više od nekoliko dana na ovom području.

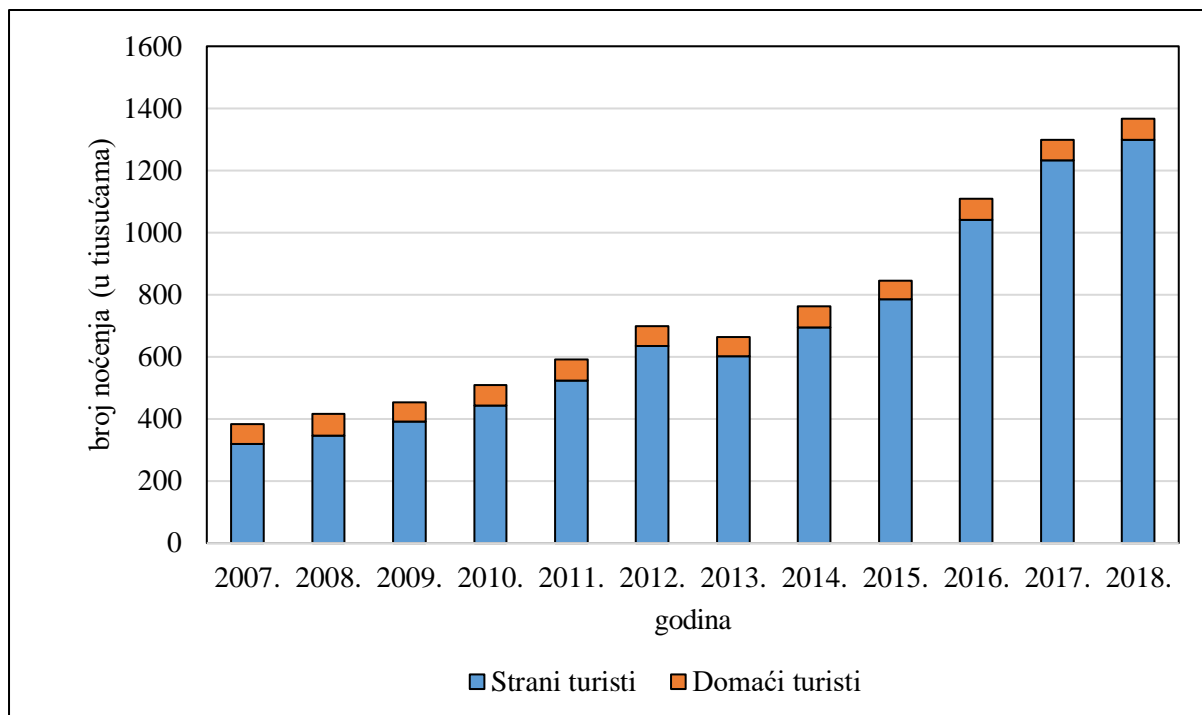
Sve jedinice lokalne samouprave istraživanog područja imaju znatno veći broj dolazaka i noćenja stranih turista u odnosu na domaće turiste, izuzev općine Oprtalj. Struktura noćenja turista u općini Oprtalj (sl. 4) prikazuje da je udio noćenja stranih turista veći u odnosu na noćenja domaćih turista samo u zadnje tri godine. Pritom je broj stranih noćenja u odnosu na domaća noćenja bio veći za samo 1% u 2018 godini. Domaći turisti ostvaruju noćenja uglavnom u predsezoni u hotelu Lječilište Istarske Toplice dok strani turisti najviše borave u općini za vrijeme glavne sezone, u objektima privatnog smještaja (TZ Općine Oprtalj, 2018). Može se zaključiti da općina Oprtalj jedina, od svih jedinica lokalne samouprave unutrašnje Istre, posjeduje motiv koji intenzivno privlači domaće turiste od početka suvremenog razvoja turizma u Istri.

Unutrašnja Istra susreće se trendom smanjenja udjela noćenja domaćih turista u odnosu na strane turiste (sl. 5). Od 2007. godine udio domaćih turista u strukturi noćenja smanjio se za gotovo 15%. Razlog tome je rast cijena smještaja i ostalih turističkih usluga na prostoru unutrašnje Istre. Znatno smanjenje udjela domaćih turista zabilježeno je nakon 2008. godine što se podudara sa ekonomskom krizom koja je zahvatila Republiku Hrvatsku.

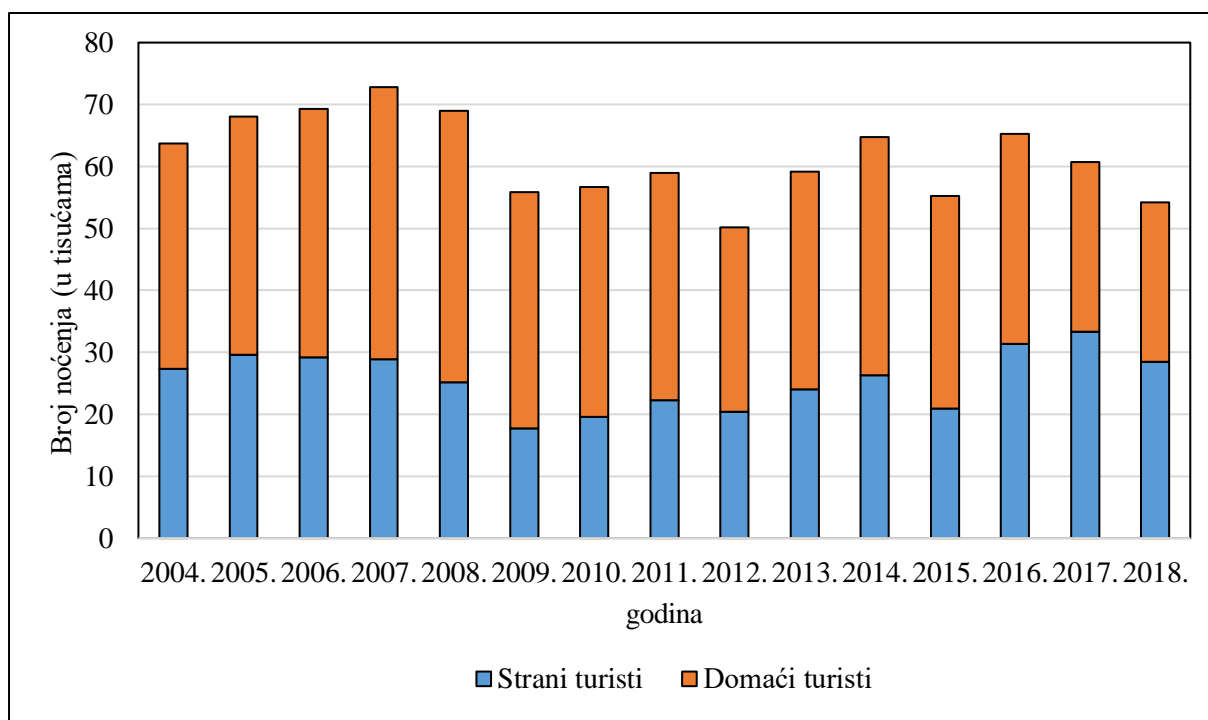
Sl. 2. Broj turističkih dolazaka po strukturi u unutrašnjoj Istri 2007. – 2018. godine

Izvor: Dolasci i noćenja turista u Istri po turističkim zajednicama 2007.; Dolasci i noćenja turista u Istri po turističkim zajednicama 2008.; DZS, 2010: Turizam u 2009., Postelje, dolasci i noćenja turista po županijama, gradovima i općinama u 2009., Statističko izvješće 1409; DZS, 2011: Turizam u 2010., Postelje, dolasci i noćenja turista po županijama, gradovima i općinama u 2010., Statističko izvješće 1436; DZS, 2012: Turizam u 2011., Postelje, dolasci i noćenja turista po županijama, gradovima i općinama u 2011., Statističko izvješće 1463; Dolasci i noćenja turista u Istri po turističkim zajednicama 2012.; DZS, 2014: Turizam u 2013., Postelje, dolasci i noćenja turista po županijama, gradovima i općinama u 2013., Statističko izvješće 1515; DZS, 2015: Turizam u 2014., Postelje, dolasci i noćenja turista prema NKPJS-u, gradovima i općinama u 2014., Statističko izvješće 1539; DZS, 2016: Turizam u 2015., Postelje, dolasci i noćenja turista prema NKPJS-u 2012., gradovima i općinama u 2015., Statističko izvješće 1564; DZS, 2017: Turizam u 2016., Postelje, dolasci i noćenja turista prema NKPJS-u 2012., gradovima i općinama u 2016., Statističko izvješće 1594; DZS, 2018: Turizam u 2017., Postelje, dolasci i noćenja turista prema NKPJS-u 2012., gradovima i općinama u 2017., Statističko izvješće 1616; DZS, 2019: Turizam u 2018., Postelje, dolasci i noćenja turista prema NKPJS-u 2012., gradovima i općinama u 2018., Statističko izvješće 1639

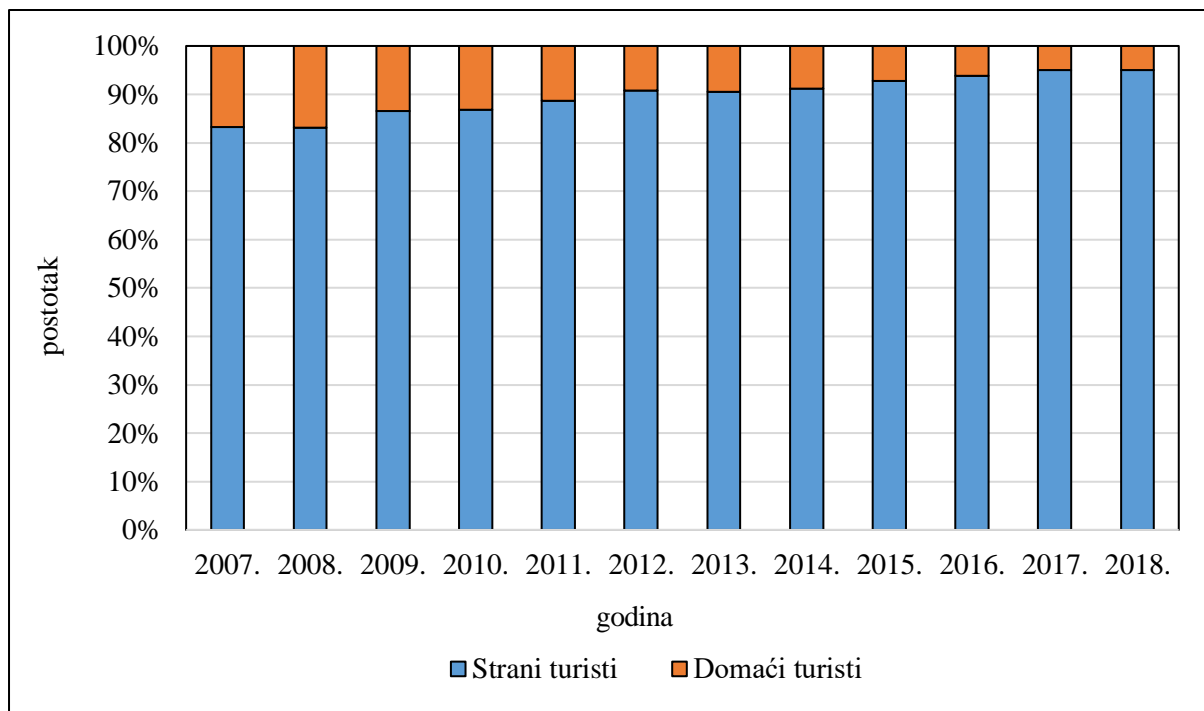
Sl. 3. Broj turističkih noćenja po strukturi u unutrašnjoj Istri 2007. – 2018. godine

Izvor: Dolasci i noćenja turista u Istri po turističkim zajednicama 2007.; Dolasci i noćenja turista u Istri po turističkim zajednicama 2008.; DZS, 2010: Turizam u 2009., Postelje, dolasci i noćenja turista po županijama, gradovima i općinama u 2009., Statističko izvješće 1409; DZS, 2011: Turizam u 2010., Postelje, dolasci i noćenja turista po županijama, gradovima i općinama u 2010., Statističko izvješće 1436; DZS, 2012: Turizam u 2011., Postelje, dolasci i noćenja turista po županijama, gradovima i općinama u 2011., Statističko izvješće 1463; Dolasci i noćenja turista u Istri po turističkim zajednicama 2012.; DZS, 2014: Turizam u 2013., Postelje, dolasci i noćenja turista po županijama, gradovima i općinama u 2013., Statističko izvješće 1515; DZS, 2015: Turizam u 2014., Postelje, dolasci i noćenja turista prema NKPJS-u, gradovima i općinama u 2014., Statističko izvješće 1539; DZS, 2016: Turizam u 2015., Postelje, dolasci i noćenja turista prema NKPJS-u 2012., gradovima i općinama u 2015., Statističko izvješće 1564; DZS, 2017: Turizam u 2016., Postelje, dolasci i noćenja turista prema NKPJS-u 2012., gradovima i općinama u 2016., Statističko izvješće 1594; DZS, 2018: Turizam u 2017., Postelje, dolasci i noćenja turista prema NKPJS-u 2012., gradovima i općinama u 2017., Statističko izvješće 1616; DZS, 2019: Turizam u 2018., Postelje, dolasci i noćenja turista prema NKPJS-u 2012., gradovima i općinama u 2018., Statističko izvješće 1639

Sl. 4. Udio domaćih i stranih noćenja u općini Oprtalj 2004. – 2018. godine

Izvor: DZS, 2005.: Priopćenje, Turizam-kumulativni podaci, razdoblje od siječnja do prosinca 2004., Dolasci i noćenja turista po županijama, gradovima i općinama od siječnja do prosinca 2004.; Upravni odjel za turizam i trgovinu, 2006: Informacija o turističkoj sezoni 2005. u Istarskoj županiji, Poreč; Dolasci i noćenja turista u Istri po turističkim zajednicama 2005.; DZS, 2007: Priopćenje, Turizam-kumulativni podaci, razdoblje od siječnja do prosinca 2006., Dolasci i noćenja turista po županijama, gradovima i općinama od siječnja do prosinca 2006., Dolasci i noćenja turista u Istri po turističkim zajednicama 2007.; Dolasci i noćenja turista u Istri po turističkim zajednicama 2008.; DZS, 2010: Turizam u 2009., Postelje, dolasci i noćenja turista po županijama, gradovima i općinama u 2009., Statističko izvješće 1409; DZS, 2011: Turizam u 2010., Postelje, dolasci i noćenja turista po županijama, gradovima i općinama u 2010., Statističko izvješće 1436; DZS, 2012: Turizam u 2011., Postelje, dolasci i noćenja turista po županijama, gradovima i općinama u 2011., Statističko izvješće 1463; Dolasci i noćenja turista u Istri po turističkim zajednicama 2012.; DZS, 2014: Turizam u 2013., Postelje, dolasci i noćenja turista po županijama, gradovima i općinama u 2013., Statističko izvješće 1515; DZS, 2015: Turizam u 2014., Postelje, dolasci i noćenja turista prema NKPJS-u, gradovima i općinama u 2014., Statističko izvješće 1539; DZS, 2016: Turizam u 2015., Postelje, dolasci i noćenja turista prema NKPJS-u 2012., gradovima i općinama u 2015., Statističko izvješće 1564; DZS, 2017: Turizam u 2016., Postelje, dolasci i noćenja turista prema NKPJS-u 2012., gradovima i općinama u 2016., Statističko izvješće 1594; DZS, 2018: Turizam u 2017., Postelje, dolasci i noćenja turista prema NKPJS-u 2012., gradovima i općinama u 2017., Statističko izvješće 1616; DZS, 2019: Turizam u 2018., Postelje, dolasci i noćenja turista prema NKPJS-u 2012., gradovima i općinama u 2018., Statističko izvješće 1639

Sl. 5. Udio noćenja stranih i domaćih turista u unutrašnjoj Istri 2007. – 2018. godine

Izvor: Dolasci i noćenja turista u Istri po turističkim zajednicama 2007.; Dolasci i noćenja turista u Istri po turističkim zajednicama 2008.; DZS, 2010: Turizam u 2009., Postelje, dolasci i noćenja turista po županijama, gradovima i općinama u 2009., Statističko izvješće 1409; DZS, 2011: Turizam u 2010., Postelje, dolasci i noćenja turista po županijama, gradovima i općinama u 2010., Statističko izvješće 1436; DZS, 2012: Turizam u 2011., Postelje, dolasci i noćenja turista po županijama, gradovima i općinama u 2011., Statističko izvješće 1463; Dolasci i noćenja turista u Istri po turističkim zajednicama 2012.; DZS, 2014: Turizam u 2013., Postelje, dolasci i noćenja turista po županijama, gradovima i općinama u 2013., Statističko izvješće 1515; DZS, 2015: Turizam u 2014., Postelje, dolasci i noćenja turista prema NKPJS-u, gradovima i općinama u 2014., Statističko izvješće 1539; DZS, 2016: Turizam u 2015., Postelje, dolasci i noćenja turista prema NKPJS-u 2012., gradovima i općinama u 2015., Statističko izvješće 1564; DZS, 2017: Turizam u 2016., Postelje, dolasci i noćenja turista prema NKPJS-u 2012., gradovima i općinama u 2016., Statističko izvješće 1594; DZS, 2018: Turizam u 2017., Postelje, dolasci i noćenja turista prema NKPJS-u 2012., gradovima i općinama u 2017., Statističko izvješće 1616; DZS, 2019: Turizam u 2018., Postelje, dolasci i noćenja turista prema NKPJS-u 2012., gradovima i općinama u 2018., Statističko izvješće 1639

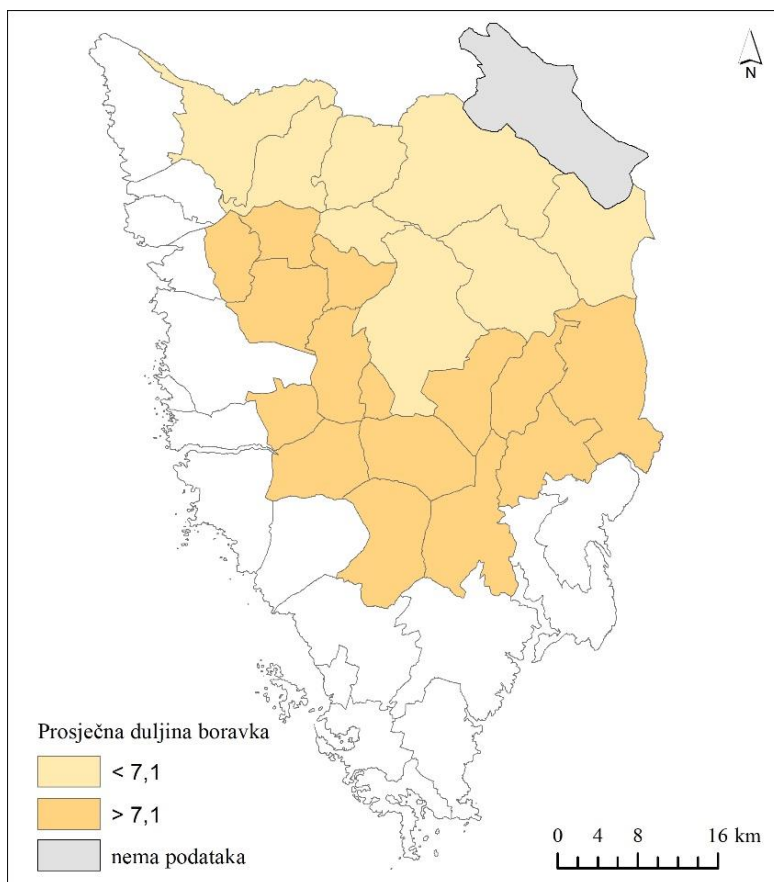
Tab. 3. Broj turističkih dolazaka i noćenja jedinica lokalne samouprave unutrašnje Istre 2018. godine

Općina/Grad	Broj dolazaka	Broj noćenja	Prosječna duljina boravka
Barban	11 967	100 853	8,4
Buje	42 404	202 558	4,8
Buzet	17 685	56 843	3,2
Cerovlje	1 880	12 137	6,5
Gračišće	1 610	12 269	7,6
Grožnjan	4 327	20 703	4,8
Kanfana	8 102	62 724	7,7
Karolja	2 144	18 187	8,5
Kaštelir-Labinci	7 212	61 756	8,6
Kršan	8 095	58 709	7,3
Lanišće	-	-	-
Lupoglav	1 227	8 326	6,8
Motovun	19 363	47 568	2,5
Oprtalj	13 063	54 247	4,2
Pazin	10 715	61 951	5,8
Piće	3 125	26 736	8,6
Sveta Nedelja	11 007	99 814	9,1
Sveti Lovreč	6 735	55 443	8,2
Sveti Petar u Šumi	2 293	21 540	9,4
Svetvinčenat	14 756	133 034	9,0
Tinjan	7 850	67 843	8,6
Višnjan	9 957	77 008	7,7
Vižinada	4 918	38 408	7,8
Žminj	8 647	77 017	8,9
Unutrašnja Istra	219 082	1 375 674	7,1

Izvor: Državni zavod za statistiku (DZS), 2019: Turizam u 2018., Postelje, dolasci i noćenja turista prema NKPIJS-u 2012., gradovima i općinama u 2018., Statističko izvješće 1639, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2019/SI-1639.pdf (26.11.2019.)

Analiza dolazaka i noćenja turista u unutrašnjoj Istri 2018. godine (tab. 3) ukazuje da Grad Buje ima najviše vrijednosti ovih pokazatelja. Jedan od razloga tako značajnog razvoja turizma je blizina susjednih država ali i neposredna blizina turistički vrlo razvijene zapadne obale Istre. Ova jedinica lokalne samouprave ima izlaz na Jadransko more u sklopu naselja Kanegra. Iako ovo naselje u posljednja četiri provedena popisa stanovništva nije imalo stalnih rezidenata, bilježi gotovo 63% dolazaka i 69% noćenja ostvarenih na prostoru Grada. Na prostoru naselja Kanegra nalazi se turističko naselje zahvaljujući kojem Kanegra ima najviše smještajnih kapaciteta odnosno sadrži gotovo 56% ukupnog broja postelja u Gradu (Strategija razvoja

turizma Grada Buje, 2019). Najmanji broj turističkih dolazaka i noćenja u unutrašnjoj Istri ima općina Lupoglav (za općinu Lanišće ne postoje podaci pa nije uključena u analizu). Po broju turističkih dolazaka, nakon Grada Buje, slijede općina Motovun i Grad Buzet. Iako imaju znatno manji broj dolazaka nalaze se pri vrhu tablice broja dolazaka, no ne i broja noćenja. Nakon Grada Buja, najviše turističkih noćenja u 2018. godini zabilježile su općine Svetvinčenat i Barban. Usporedba podataka turističkih noćenja i dolazaka pokazuje da općina Motovun i Grad Buzet imaju relativno kratku prosječnu duljinu boravka turista (3 dana). Suprotno tome, turisti se u općinama Svetvinčenat i Barban zadržavaju puno više, čak 9 odnosno 8 dana. Prosječna duljina boravka turista u unutrašnjoj Istri, ako se u obzir uzmu dolasci i noćenja, iznosi 7,1 dan. Jedinice lokalne samouprave koje imaju ispodprosječnu duljinu boravka turista, u odnosu na prosjek unutrašnje Istre, nalaze se na sjevernom djelu poluotoka (sl. 6). Suprotno tome, gradovi i općine „bliže“ turistički najrazvijenijim destinacijama na obali poluotoka (Rovinj, Poreč, Pula, Medulin...) imaju iznadprosječnu duljinu boravka turista.

Sl. 6. Prosječna duljina boravka turista u unutrašnjoj Istri 2018. godine
Izvor: isto kao za tab. 3.

Godine 2009. unutrašnja Istra raspolagala je s ukupno 6 232 smještajna kapaciteta, od čega je 86% bilo stalnih postelja (tab. 4). Nakon samo devet godina broj postelja povećao se za 17 067 postelja odnosno 273,9%. Najveći broj postelja 2009. godine imao je Grad Buje. Čak 32% ukupnog smještajnog kapaciteta unutrašnje Istre nalazilo se na području Grada Buja, a po broju smještajnih objekata slijedila je općina Oprtalj s 450 postelja (7,2% smještajnih kapaciteta unutrašnje Istre). Najmanje je smještajnih kapaciteta imala općina Gračišće, svega 28 postelja. Godine 2018. ponovno je najveći broj postelja imao Grad Buje, a slijedi općina Svetvinčenat s 2 303 postelje. Najveći porast broja postelja u ovom devetogodišnjem razdoblju ima općina Motovun, a najmanji porast ima općina Lanišće na čijem su se prostoru smještajni kapaciteti povećali za svega tri postelje.

Tab. 4. Broj postelja po jedinicama lokalne samouprave unutrašnje Istre 2009. i 2018. godine

Općina/Grad	Postelje 2009.			Postelje 2018.			Indeks promjene		
	stalne	pomoćne	ukupno	stalne	pomoćne	ukupno	stalne	pomoćne	ukupno
Barban	275	24	299	1350	396	1746	490,9	1650,0	583,9
Buje	1554	442	1996	2558	245	2803	164,6	55,4	140,4
Buzet	226	24	250	788	148	936	348,7	616,7	374,4
Cerovlje	41	10	51	163	51	214	397,6	510,0	419,6
Gračišće	23	5	28	166	66	232	721,7	1320,0	828,6
Grožnjan	110	2	112	421	88	509	382,7	4400,0	454,5
Kanfanar	284	12	296	891	52	943	313,7	433,3	318,6
Karolja	58	16	74	256	87	343	441,4	543,8	463,5
Kaštelir-Labinci	232	31	263	1002	16	1018	431,9	51,6	387,1
Kršan	204	35	239	874	249	1123	428,4	711,4	469,9
Lanišće	60	0	60	58	5	63	96,7	-	105,0
Lupoglav	52	7	59	133	39	172	255,8	557,1	291,5
Motovun	65	12	77	1571	183	1754	2416,9	1525,0	2277,9
Oprtalj	421	29	450	681	51	732	161,8	175,9	162,7
Pazin	266	41	307	757	213	970	284,6	519,5	316,0
Piće	55	13	68	341	107	448	620,0	823,1	658,8
Sveta Nedelja	198	36	234	1347	399	1746	680,3	1108,3	746,2
Sveti Lovreč	194	6	200	787	83	870	405,7	1383,3	435,0
Sveti Petar u Šumi	27	8	35	259	94	353	959,3	1175,0	1008,6
Svetvinčenat	284	50	334	1797	506	2303	632,7	1012,0	689,5
Tinjan	169	25	194	877	245	1122	518,9	980,0	578,4
Višnjan	216	20	236	1156	34	1190	535,2	170,0	504,2
Vižinada	72	0	72	538	9	547	747,2	-	759,7
Žminj	278	20	298	1079	83	1162	388,1	415,0	389,9
Unutrašnja Istra	5364	868	6232	19850	3449	23299	370,1	397,4	373,9

Izvor: Državni zavod za statistiku (DZS), 2010: Turizam u 2009., Postelje, dolasci i noćenja turista po županijama, gradovima i općinama u 2009., Statističko izvješće 1409, http://digarhiv.gov.hr/arhiva/42/56335/www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2010/SI-1408.pdf (27.11.2019.); Državni zavod za statistiku (DZS), 2019: Turizam u 2018., Postelje, dolasci i noćenja turista prema NKPJS-u 2012., gradovima i općinama u 2018., Statističko izvješće 1639, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2019/SI-1639.pdf (26.11.2019.)

Na temelju broja postelja i broja noćenja turista dobivena je popunjenost smještajnih kapaciteta po jedinicama lokalne samouprave u unutrašnjoj Istri (tab. 5). Godine 2009. popunjenost smještajnih kapaciteta unutrašnje Istre iznosila je 19,8%. Porast broja kreveta od 2009. do 2018. godine bio je veći od porasta broja noćenja, pa popunjenost smještajnih kapaciteta 2018. godine iznosi samo 16,2%. Čak je 12 jedinica lokalne samouprave imalo manju popunjenost smještajnih kapaciteta 2018. godine u odnosu na 2009. godinu. Od svih općina/gradova izdvaja se općina Oprtalj koja ima najveću popunjenost smještajnih kapaciteta. Godine 2009. popunjenost smještajnih kapaciteta u općini Oprtalj iznosila je 33,9%, a 2018. godine 20,3%. Najveće smanjenje popunjenosti smještajnih kapaciteta zabilježila je općina Motovun. Godine 2009. popunjenost smještajnih kapaciteta u općini Motovun iznosila je 30,3%, a 2018. svega 7,4%. Porast broja noćenja (+458,6%) u općini bio je znatno manji od porasta broja postelja (+2177,9%) tijekom ovog devetogodišnjeg razdoblja.

Popunjenost smještajnih kapaciteta 2009. i 2018. godine ističe već spomenuti trend smanjenja turističkih kretanja domaćih turista u unutrašnjoj Istri. Godine 2009. popunjenost smještajnih kapaciteta domaćim turistima iznosila je 2,6%, a 2018. godine 0,8%. Samo su četiri jedinice lokalne samouprave 2018. godine imale popunjenost kapaciteta domaćim turistima veću od 1%. To su Gradovi Buzet i Pazin te općine Grožnjan i Oprtalj. Godine 2009. ovoj skupini jedinica lokalne samouprave pripadaju još općine Kršan, Motovun i Vižinada. Jedino općina Oprtalj ima značajniju popunjenost smještajnih kapaciteta domaćim turistima tijekom čitavog ovog razdoblja. Godine 2009. domaći su turisti u popunjenosti smještajnih kapaciteta sudjelovali sa 22,0%, a 2018. taj je udio znatno manji i iznosi 9,6%. Smanjenje je rezultat općenitog smanjenja broja noćenja i manjeg broja noćenja koja su ostvarili domaći turisti, ali i porasta broja smještajnih kapaciteta u općini.

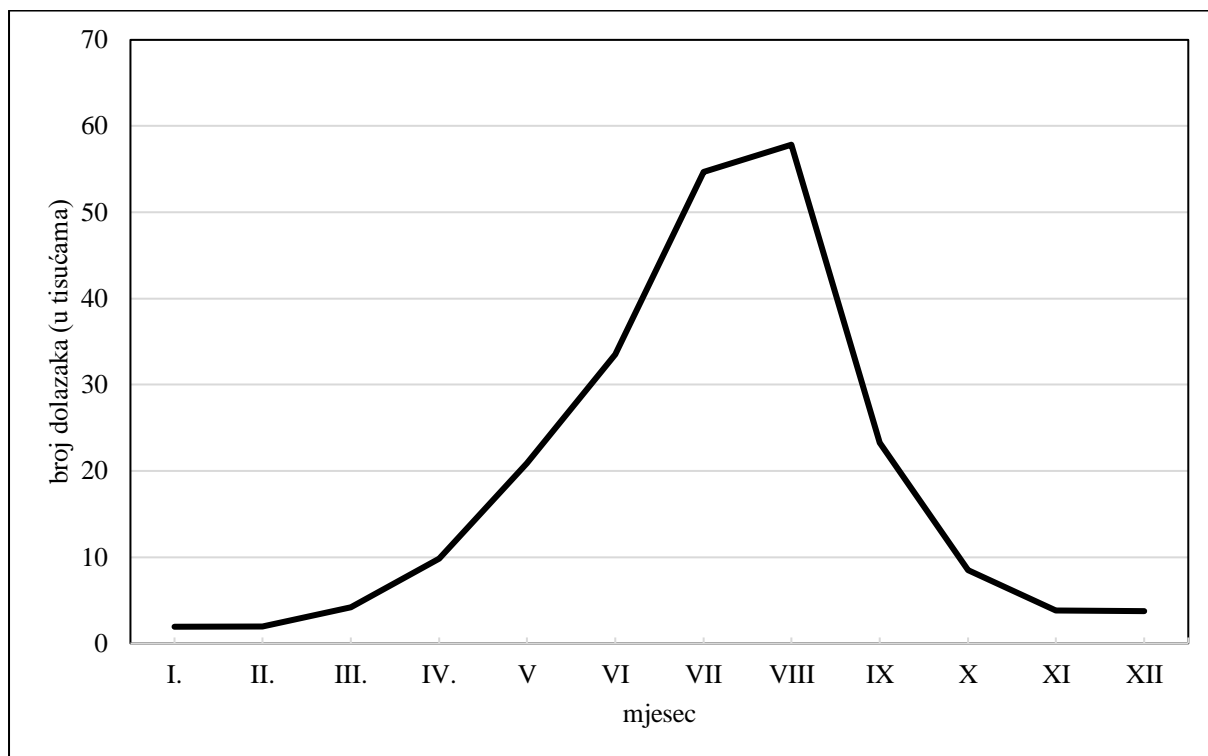
Tab. 5. Popunjenost smještajnih kapaciteta po jedinicama lokalne samouprave unutrašnje Istre 2009. i 2018. godine

Općina/Grad	2009.			2018.		
	Popunjenost smještajnih kapaciteta (%)			Popunjenost smještajnih kapaciteta (%)		
	domaćim turistima	stranim turistima	ukupno	domaćim turistima	stranim turistima	ukupno
Barban	0,1	17,8	17,9	0,3	15,6	15,8
Buje	0,3	20,4	20,7	0,5	19,3	19,8
Buzet	4,0	8,1	12,1	1,8	14,8	16,6
Cerovlje	0,1	10,8	11,0	0,6	14,9	15,5
Gračišće	0,2	7,0	7,2	0,4	14,1	14,5
Grožnjan	5,2	6,9	12,2	1,3	9,8	11,1
Kanfanar	0,9	23,2	24,1	0,5	17,7	18,2
Karjba	0,2	5,7	6,0	0,3	14,3	14,5
Kaštelir-Labinci	0,7	29,3	30,0	0,2	16,4	16,6
Kršan	2,3	20,8	23,1	0,3	14,0	14,3
Lanišće	0,0	1,4	1,4	-	-	-
Lupoglav	0,0	7,3	7,3	0,2	13,1	13,3
Motovun	9,3	21,0	30,3	0,9	6,5	7,4
Oprtalj	22,0	12,0	33,9	9,6	10,7	20,3
Pazin	5,3	16,4	21,6	2,0	15,5	17,5
Pićan	0,3	14,4	14,7	0,2	16,2	16,4
Sveta Nedelja	0,2	11,4	11,6	0,2	15,5	15,7
Sveti Lovreč	0,2	13,0	13,2	0,2	17,2	17,5
Sveti Petar u Šumi	0,1	7,7	7,8	0,1	16,6	16,7
Svetvinčenat	0,1	15,9	15,9	0,2	15,7	15,8
Tinjan	0,2	12,1	12,2	0,3	16,2	16,6
Višnjan	0,5	16,6	17,1	0,4	17,3	17,7
Vižinada	1,6	23,9	25,5	0,5	18,7	19,2
Žminj	0,1	19,4	19,5	0,3	17,9	18,2
Unutrašnja Istra	2,6	17,3	19,8	0,8	15,4	16,2

Izvor: Državni zavod za statistiku (DZS), 2010: Turizam u 2009., Postelje, dolasci i noćenja turista po županijama, gradovima i općinama u 2009., Statističko izvješće 1409, http://digarhiv.gov.hr/arhiva/42/56335/www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2010/SI-1408.pdf (27.11.2019.); Državni zavod za statistiku (DZS), 2019: Turizam u 2018., Postelje, dolasci i noćenja turista prema NKPJS-u 2012., gradovima i općinama u 2018., Statističko izvješće 1639, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2019/SI-1639.pdf (26.11.2019.)

U unutrašnjoj Istri, baš kao i na ostatku poluotoka, glavna karakteristika turizma je sezonalnost. Najveći turistički promet bilježio se u ljetnom djelu godine s vrhuncem u mjesecu kolovozu u kojem je zabilježeno gotovo 58 tisuća dolazaka 2018. godine (sl. 7). Turistički promet u zimskom dijelu godine izrazito je mali u odnosu na promet zabilježen u ljetnim mjesecima iako

turistička atraktivna osnova omogućuje odvijanje turističkih aktivnosti tijekom cijele godine. Jedan od razloga izrazite sezonalnosti turizma su povoljnije vremenske prilike na ovom prostoru. Važno je napomenuti da na sezonalnost utječu i sezone godišnjih odmora te školski i studentski praznici u emitivnim europskim državama s obzirom da je najveći udio stranih turista iz europskih zemalja (Vojnović, 2016a).

Sl. 7. Grafički prikaz turističkih dolazaka po mjesecima u unutrašnjoj Istri 2018. godine
Izvor: Dolasci i noćenja turista u Istri po turističkim zajednicama 2018.

7. Utjecaj turizma na prostor

7.1. Sociogeografska transformacija prostora

U drugoj polovici 20. i početkom 21. stoljeća prostor Istre predstavlja prostor izrazite sociogeografske preobrazbe. Obala poluotoka nositelj je pozitivnog sociodemografskog razvoja, a unutrašnju Istru uglavnom obilježavaju nepovoljni demografski trendovi. Prostor unutrašnje Istre zadesila je, baš kao i ostatak ruralnog prostora Republike Hrvatske, prebrza i nekontrolirana deagrarizacija. Napuštanje poljoprivrede kao djelatnosti i izvora prihoda intenziviralo se sedamdesetih godina prošlog stoljeća te je dovelo do demografskog pražnjenja ruralnog prostora Istre (Radinović i dr., 2006). Nepovoljnim demografskim prilikama doprinijelo je favoriziranje obalnog djela poluotoka u koje se slijevala većina investicija, dok su ulaganja u unutrašnju Istru izostala (Zupanc, 2004).

7.1.1. Opće kretanje stanovništva

Istarska županija od 1971. godine bilježi porast broja stanovnika uglavnom zbog razvoja turizma, trgovine i ostalih uslužnih djelatnosti te zbog doseljavanja stanovnika s prostora bivše Jugoslavije (Radinović i dr., 2006). Suprotno trendu županije, broj stanovnika u unutrašnjoj Istri smanjen je od 1971. do 2011. godine za 8 342 stanovnika ili 13,2% (tab. 6). Razlog tome je manja privlačnost ruralnog prostora koji karakterizira slabija razvijenost te manjak radnih mjesta što je u konačnici i usmjeravalo imigracijsko stanovništvo prema obalnim razvijenijim gradovima (Radinović i dr, 2006 prema Žutinić i dr, 1999., Ilak Peršurić, 2001). Od 1971. godine najmnogoljudnija jedinica lokalne samouprave unutrašnje Istre ostao je Grad Pazin, a najmanji broj stanovnika ima općina Lanišće.

Tab. 6. Opće kretanje stanovništva unutrašnje Istre po jedinicama lokalne samouprave 1971. – 2011. godine

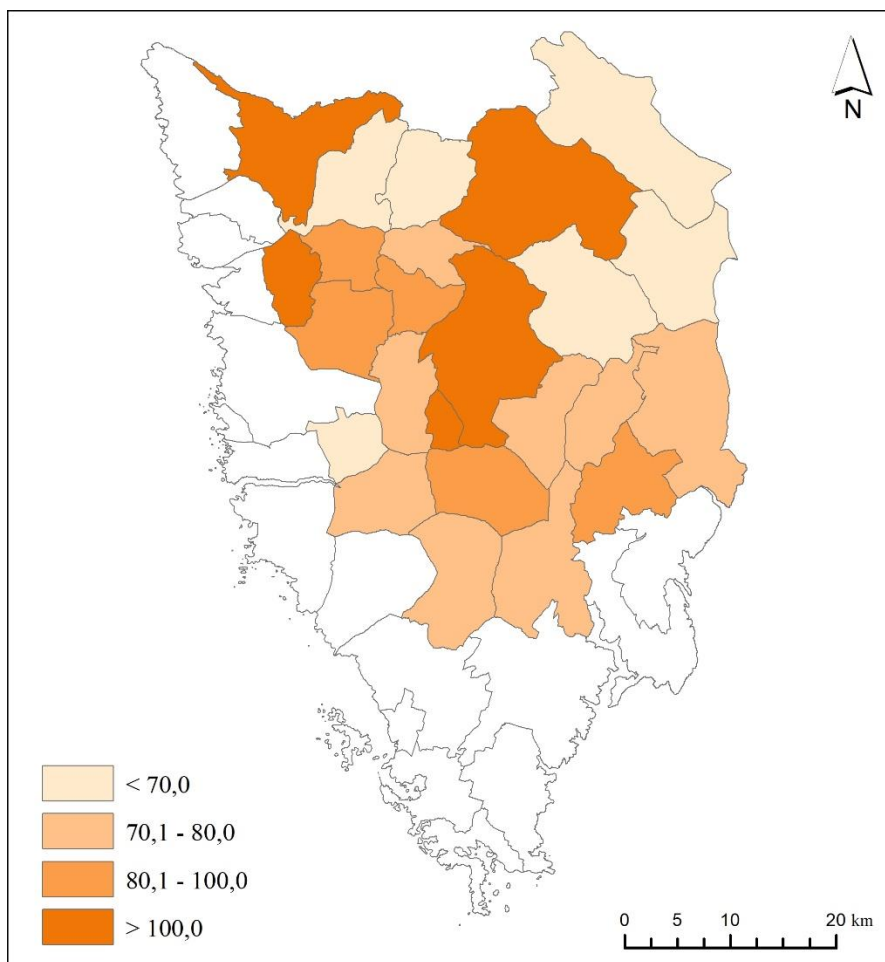
Općina/Grad	1971.	1981.	1991.	2001.	2011.	Indeks 2011./1971.
Barban	3 561	3 014	2 983	2 802	2 721	76,4
Buje	4 376	4 957	5 421	5 340	5 182	118,4
Buzet	5 895	6 168	6 295	6 059	6 133	104,0
Cerovlje	2 485	2 024	1 815	1 745	1 677	67,5
Gračišće	1 815	1 571	1 456	1 433	1 419	78,2
Grožnjan	1 078	914	854	785	736	68,3
Kanfanar	1 943	1 713	1 574	1 457	1 543	79,4
Karojba	1 573	1 558	1 470	1 489	1 438	91,4
Kaštelir-Labinci	1 218	1 168	1 296	1 334	1 463	120,1
Kršan	3 913	3 372	3 495	3 264	2 951	75,4
Lanišće	927	624	621	398	329	35,5
Lupoglav	1 357	1 111	979	929	924	68,1
Motovun	1 385	1 261	1 098	983	1 004	72,5
Oprtalj	1 500	1 255	1 109	981	850	56,7
Pazin	8 158	8 889	9 369	9 227	8 636	105,9
Piće	2 603	2 346	2 133	1 997	1 827	70,2
Sveta Nedelja	3 562	3 308	3 087	2 909	2 987	83,9
Sveti Lovreč	1 565	1 400	1 362	1 408	1 015	64,9
Sveti Petar u Šumi	1 057	999	999	1 011	1 065	100,8
Svetvinčenat	2 773	2 345	2 204	2 218	2 202	79,4
Tinjan	2 243	1 999	1 820	1 770	1 684	75,1
Višnjan	2 736	2 416	2 252	2 187	2 274	83,1
Vižinada	1 350	1 268	1 150	1 137	1 158	85,8
Žminj	3 970	3 689	3 530	3 447	3 483	87,8
Unutrašnja Istra	63 043	59 369	58 372	56 310	54 701	86,8

Izvor: Državni zavod za statistiku (DZS): Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857.-2001., <https://www.dzs.hr/> (18.11.2019.)

Svega tri jedinice lokalne samouprave (Gradovi Buje, Buzet, Pazin) ostvarile su porast broja stanovnika u međupopisnom razdoblju 1971. – 1981. Ovo je razdoblje obilježila najveća stopa deagrarizacije stoga je početkom osamdesetih godina prošlog stoljeća urbano stanovništvo brojčano premašilo seosko (Radinović i dr., 2006). U sljedeća dva međupopisna razdoblja, 1981. – 1991.; 1991. – 2001., porast broja stanovnika ostvaren je u 5 općina/gradova. U razdoblju 1981. – 1991. porast broja stanovnika imale su općine Kaštelir-Labinci i Kršan te Gradovi Buje, Buzet i Pazin. U sljedećem međupopisnom razdoblju porast broja stanovnika bio je prisutan u općinama Karojba, Kaštelir-Labinci, Sveti Lovreč, Sveti Petar u Šumi te u

Svetvinčentu. U zadnjem međupopisnom razdoblju (2001. – 2011.) broj jedinica lokalne samouprave kojima je porastao broj stanovnika raste na 9 (općine Kanfanar, Kaštelir-Labinci, Motovun, Sveta Nedelja, Sveti Petar u Šumi, Višnjan, Vižinada, Žminj i Grad Buzet).

Usporedba popisa stanovništva 1971. i 2011. godine ukazuje da je porast broja stanovnika u ovom 40-godišnjem razdoblju prisutan u 5 gradova/općina. Preostalih 19 jedinica lokalne samouprave unutrašnje Istre zabilježilo je pad broja stanovnika. Porast stanovništva prisutan je u gradovima istraživanog prostora te u općinama Kaštelir-Labinci i Sveti Petar u Šumi (sl. 8). Općine Kaštelir-Labinci i Sveti Petar u Šumi jedine su jedinice lokalne samouprave koje zabilježavaju kontinuirani rast broja stanovnika. Općina Sveti Petar u Šumi imala je stagnaciju broja stanovnika u međupopisnom razdoblju 1981. – 1991., a u sljedeća dva međupopisna razdoblja bilježi porast. Općina Kaštelir Labinci ima porast broja stanovnika u posljednja tri međupopisna razdoblja. Ova općina ima i najveći relativni porast broja stanovnika (20,1%), dok se u apsolutnim iznosima izdvaja Grad Buje s 806 stanovnika više 2011. u odnosu na 1971. godinu. Najintenzivnija depopulacija zahvatila je općine sjevernog dijela unutrašnje Istre. U općini Lanišće broj stanovnika smanjio se za 64,5% što predstavlja najveći relativni pad broja stanovnika od svih analiziranih jedinica lokalne samouprave, a slijede općine Oprtalj (-43,3%), Sveti Lovreč (-35,1%), Cerovlje (-32,5%), Lupoglav (-31,9%) i Grožnjan (-31,7%).

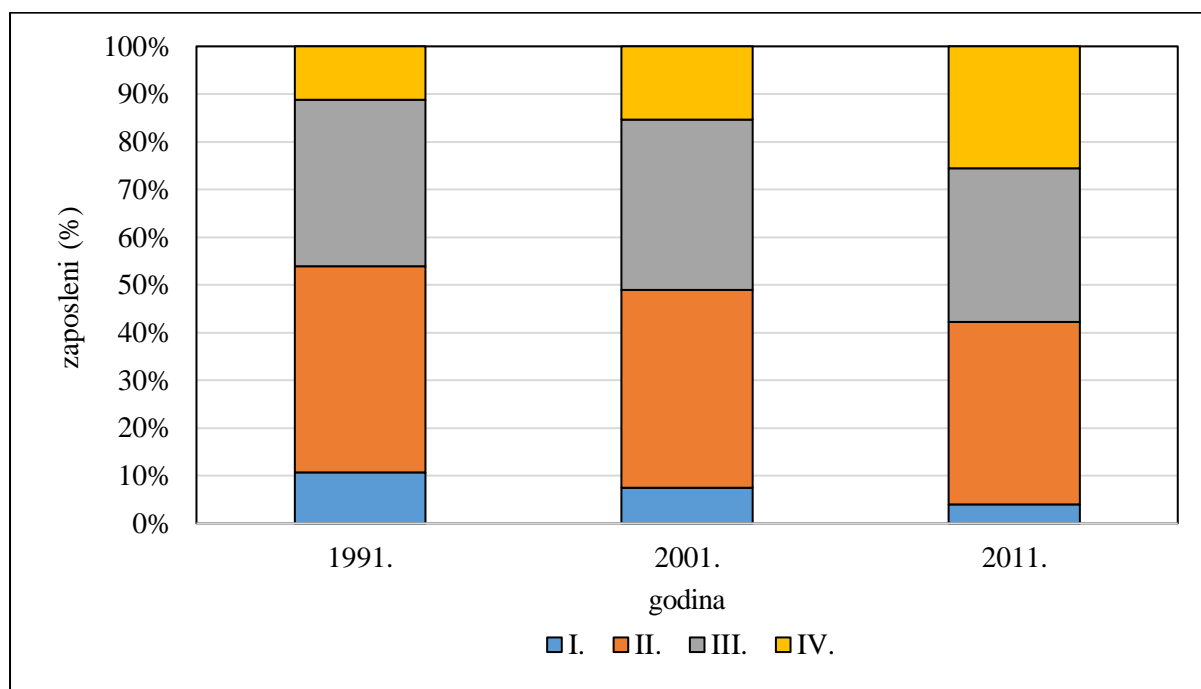

Sl. 8. Indeks promjene broja stanovnika unutrašnje Istre po općinama i gradovima 2011./1971. Izvor: isto kao za tab. 4.

7.1.2. Gospodarska obilježja

Blažević (1984) ističe kako je teško pronaći čovjekovu aktivnost na koju turizam nema barem minimalne utjecaje. Razvoj turizma u Istri intenzivirao se 70-tih godina 20. stoljeća dok se u unutrašnjoj Istri počeo značajnije razvijati tek nakon 1990. godine. Tijekom cijelog ovog razdoblja socioekonomska su obilježja stanovništva unutrašnje Istre prolazila kroz promjene. Analiza zaposlenosti aktivnog stanovništva po sektorima djelatnosti ukazuje da je najzastupljeniji gospodarski sektor u posljednja tri popisa stanovništva bio sekundarni sektor (sl. 9). Iako je prisutno postupno smanjenje udjela zaposlenih, sekundarni sektor 2011. godine obuhvaća čak 38,3% zaposlenog stanovništva unutrašnje Istre. Najmanje zastupljeni sektor, također tijekom sve tri popisne godine, je primarni sektor. U analiziranom je razdoblju vidljiv trend smanjenja udjela zaposlenih u primarnom, a porast udjela zaposlenih u kvartarnom sektoru što predstavlja obilježje gospodarski razvijenijih društava. U apsolutnim je iznosima tercijarni sektor 1991. godine zapošljavao više aktivnih stanovnika u odnosu na 2001. i 2011.

godinu. Posljedica je to razvoja kvartarnog sektora odnosno školstva, zdravstva, znanosti koji „privlači“ zaposlene iz ostalih neproizvodnih djelatnosti.

Sl. 9. Gospodarska struktura zaposlenog stanovništva unutrašnje Istre 1991., 2001. i 2011. godine

Izvor: DZS, 1994: Popis stanovništva, domaćinstava, stanova i poljoprivrednih gospodarstava 31. ožujak 1991.: Aktivno stanovništvo u zemlji koje obavlja zanimanje, prema području djelatnosti, po naseljima, Dokumentacija 885, Zagreb; DZS: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine: zaposleni prema pretežitoj aktivnosti po položaju u zaposlenju, djelatnosti i spolu, po gradovima, općinama; DZS, 2011: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: zaposleni prema područjima djelatnosti, starosti i spolu

Godine 1991. osam jedinica lokalne samouprave unutrašnje Istre imalo je uslužni tip gospodarske strukture (III-II-I), odnosno najviše zaposlenog stanovništva u tercijarnom, a najmanje u primarnom sektoru. Prevladavajući model koji je imalo 12 jedinica lokalne samouprave 1991. godine je industrijski model (II-III-I). Najveći udio aktivnog stanovništva u sekundarnim djelatnostima imale su općine Pićan (67,2%), Gračišće (67,2%) i Sveta Nedelja (54,8%). Samo je jedna jedinica lokalne samouprave imala najveći udio aktivnog stanovništva zaposlenog u primarnom sektoru, a to je bila općina Grožnjan (38,3%). Tip gospodarske strukture III-I-II imale su tri općine geografski smještene u zaleđu grada Poreča (Kaštelir – Labinci, Višnjan, Vižinada). Godine 2001. dominantni je uslužni tip gospodarske strukture (III-II-I) koji je imalo 14 općina i gradova unutrašnje Istre. Industrijski model imalo je 9 jedinica lokalne samouprave, a samo je općina Višnjan najviše zaposlenih imala u tercijarnom, a najmanje u sekundarnom sektoru. S obzirom na prisutan trend rasta zaposlenih u uslužnim

djelatnostima, 2011. godine 20 je jedinica lokalne samouprave imalo gospodarsku strukturu III-II-I. Samo su Grad Buzet (49,1%) i općine Gračišće (48,9%), Lanišće (44,0%) i Pićan (51,8%) imali najveći udio aktivnog zaposlenog stanovništva u sekundarnim djelatnostima (II-III-I). Tijekom sva tri razdoblja najmanji udio aktivnog stanovništva zaposlenog u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu imala je općina Sveta Nedelja. Promatrajući čitav prostor unutrašnje Istre, po gospodarskim se značajkama ističu općine Poreštine (Kaštelir-Labinci, Sveti Lovreč, Višnjan, Vižinada). Tijekom sve tri analizirane godine, ove su općine, od svih jedinica lokalne samouprave unutrašnje Istre, imale najveće udjele zaposlenih u tercijarnim djelatnostima i najniže udjele zaposlenih u sekundarnim djelatnostima. Općina Kaštelir-Labinci je 1991. godine imala je čak 71,4% aktivnog stanovništva zaposlenog u tercijarnim djelatnostima, dok je na razini unutrašnje Istre taj udio iznosio 46,1%. Ista je općina 1991. godine imala 6,1% zaposlenih u sekundarnim djelatnostima, a unutrašnja je Istra u istom sektoru imala 43,1% zaposlenih.

Jedno od tradicionalnih obilježja unutrašnje Istre je poljoprivreda (Poljanec-Borić, 1992). Proces depopulacije ruralnog prostora istovremeno praćen transferom stanovništva iz primarnih u sekundarne i tercijarne djelatnosti negativno je utjecao na ovu važnu gospodarsku aktivnost (Poljanec-Borić, 1992). Godine 1991. 10,6% aktivnog stanovništva unutrašnje Istre bilo je zaposleno u primarnom sektoru, a dvadeset godina kasnije taj je udio pao na 4%. Radi usporedbe, u Hrvatskoj je primarni sektor 1991. godine zapošljavao 16% stanovništva, a 2011. 5,3%. Nestajanje poljoprivrede predstavlja gubitak vrlo važne regionalne karakteristike ovog prostora (Poljanec-Borić, 1992). Ružić i Medica (2010) također napominju da se tradicijski seoski identitet Istre počeo mijenjati 1970-tih godina i poprimati karakteristike urbanog (suburbanog) načina života pri čemu se rad u poljoprivredi i domaćinstvu zamijenio radom u tvornicama i uredima.

7.1.3. Pokazatelji socijalnog pritiska

Kao indikatori socijalnog i gospodarskog pritiska turizma korišteni su koeficijent turističke funkcionalnosti i intenzitet ukupnog turističkog prometa.

Koeficijent turističke funkcionalnosti objedinjuje broj stanovnika i turističke smještajne kapacitete određenog prostora. Visoke vrijednosti ovog indikatora upućuju na veliku važnost turizma u gospodarstvu određenog prostora, odnosno visok stupanj ovisnosti o turizmu.

Najveći koeficijent turističke funkcionalnosti u unutrašnjoj Istri 2009. godine imala je općina Oprtalj, a iznosio je 51,4 (tab. 7). To znači da je 2009. godine na 100 stanovnika općine Oprtalj

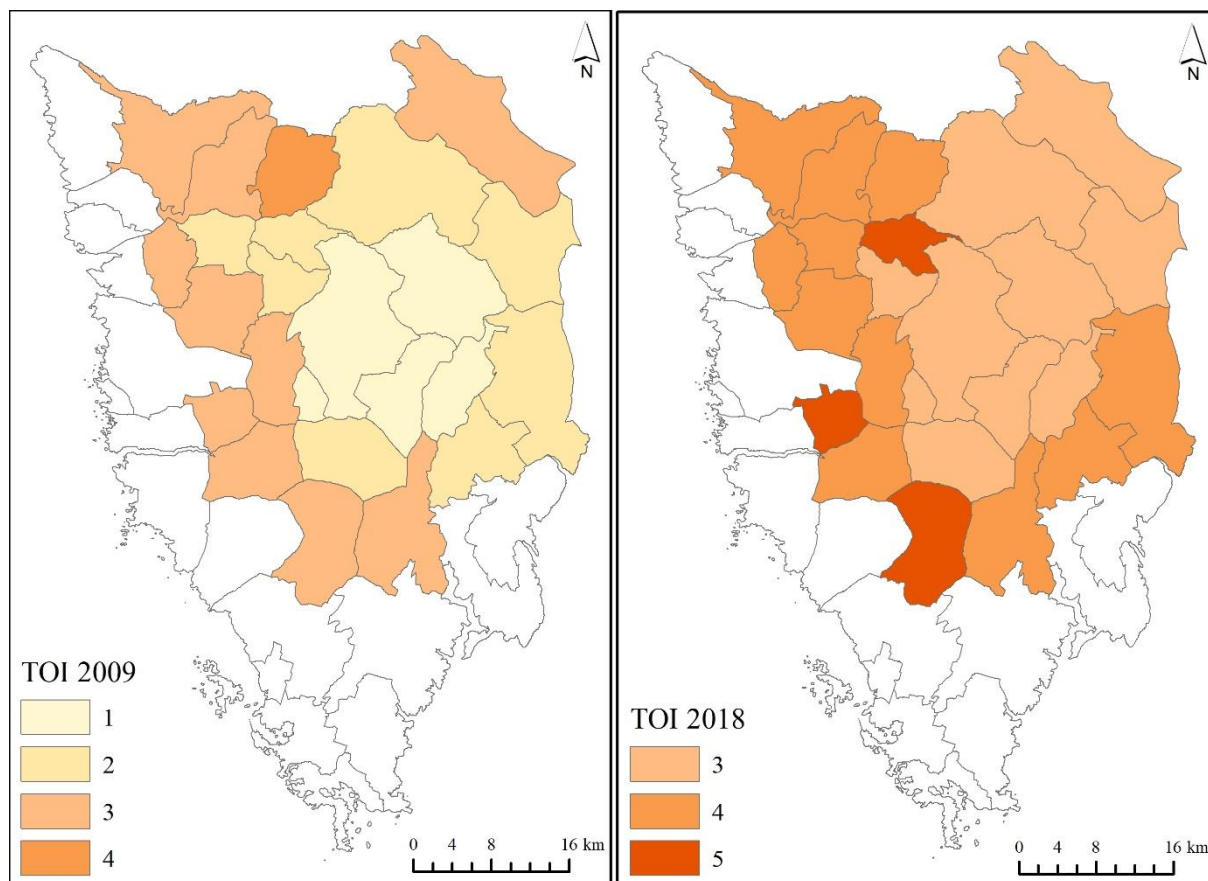
postojalo 51,4 smještajnih turističkih kapaciteta. Godine 2018. najviši koeficijent turističke funkcionalnosti imale su općine Motovun (172,2), Sveti Lovreč (117,6) i Svetvinčenat (105,1). Na temelju vrijednosti koeficijenta turističke funkcionalnosti određeno se područje svrstava u jednu od šest kategorija turističke aktivnosti (Birkić, 2016). Godine 2009. pet je jedinica lokalne samouprave spadalo u kategoriju neznatne turističke aktivnosti (TOI = 1) kojoj pripadaju područja vrijednosti koeficijenta turističke funkcionalnosti manje od 4. Nakon devet godina niti jedna jedinica lokalne samouprave unutrašnje Istre više ne pripada kategorijama neznatne turističke aktivnosti i turističke aktivnosti od manje važnosti (vrijednost koeficijenta turističke funkcionalnosti 4 – 10; TOI = 2). Važnu turističku aktivnost (TOI = 3) ima po 10 jedinica lokalne samouprave u obje analizirane godine. Pretežnu turističku aktivnost (TOI = 4), s vrijednošću koeficijenta od 40 do 100, 2009. godine imala je samo općina Oprtalj, a 2018. godine ovoj skupini pripada čak 11 jedinica lokalne samouprave. Petoj kategoriji turističkog operativnog indikatora (vrijednost koeficijenta turističke funkcionalnosti 100 – 500), koja obuhvaća područja značajne turističke aktivnosti, 2018. godine pripadaju općine Motovun, Sveti Lovreč i Svetvinčenat. Niti jedna jedinica lokalne samouprave istraživanog prostora ne pripada kategoriji vrlo značajne turističke aktivnosti (TOI = 6) s vrijednošću koeficijenta turističke funkcionalnosti većom od 500. Sveukupni prostor unutrašnje Istre je 2009. godine pripadao skupini važne turističke aktivnosti, a 2018. to je prostor pretežne turističke aktivnosti. Važno je napomenuti da je koeficijent turističke funkcionalnosti izrazito ovisan o broju stanovnika, pa pojedinim jedinicama lokalne samouprave malobrojno stanovništvo doprinosi kategorizaciji turizma kao važne, pretežne ili čak značajne turističke aktivnosti.

Prostorna raspodjela općina i gradova, 2009. godine, s relativno visokim turističkim operativnim indikatorom bila je uz „rub“ unutrašnje Istre (sl. 10). Vidljiva je relativno koncentrična raspodjela pri čemu se gradovi i općine s najnižim vrijednostima indikatora nalaze u središtu poluotoka, a jedinice lokalne samouprave s najvišim vrijednostima u sjevernom i zapadnom djelu unutrašnje Istre. Godine 2018. još se više ističe prostorna raspodjela jedinica lokalne samouprave s najvišim turističkim operativnim indikatorima. Te se općine i gradovi nalaze uz neposrednu blizinu, turistički izrazito razvijene, istarske obale.

Tab. 7. Koeficijent turističke funkcionalnosti i turistički operativni indikator (TOI) u komercijalnim smještajnim kapacitetima unutrašnje Istre 2009. i 2018. godine

Općina/Grad	2009.		2018.	
	Koeficijent turističke funkcionalnosti	TOI	Koeficijent turističke funkcionalnosti	TOI
Barban	10,9	3	65,5	4
Buje	38,3	3	55,3	4
Buzet	4,1	2	15,1	3
Cerovlje	3,0	1	13,1	3
Gračišće	2,0	1	16,5	3
Grožnjan	15,0	3	72,5	4
Kanfanar	19,4	3	58,8	4
Karojba	5,1	2	24,5	3
Kaštelir-Labinci	18,3	3	65,5	4
Kršan	7,9	2	41,1	4
Lanišće	17,5	3	22,4	3
Lupoglav	6,4	2	18,7	3
Motovun	7,7	2	172,2	5
Oprtalj	51,4	4	96,5	4
Pazin	3,5	1	11,8	3
Piće	3,7	1	26,2	3
Sveta Nedelja	7,9	2	57,4	4
Sveti Lovreč	18,3	3	117,6	5
Sveti Petar u Šumi	3,3	1	32,0	3
Svetvinčenat	15,1	3	105,1	5
Tinjan	11,4	3	69,1	4
Višnjan	10,5	3	51,0	4
Vižinada	6,2	2	46,6	4
Žminj	8,6	2	33,1	3
Unutrašnja Istra	11,3	3	43,5	4

Izvor: Državni zavod za statistiku (DZS), 2010: Turizam u 2009., Postelje, dolasci i noćenja turista po županijama, gradovima i općinama u 2009., Statističko izvješće 1409, http://digarhiv.gov.hr/arhiva/42/56335/www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2010/SI-1408.pdf (27.11.2019.); Državni zavod za statistiku (DZS), 2019: Turizam u 2018., Postelje, dolasci i noćenja turista prema NKPJS-u 2012., gradovima i općinama u 2018., Statističko izvješće 1639, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2019/SI-1639.pdf (26.11.2019.); Državni zavod za statistiku (DZS): Popis stanovništva, kućanstava i stanova 31. ožujka 2001.: Stanovništvo prema spolu i starosti, po naseljima, www.dzs.hr (27.11.2019.); Državni zavod za statistiku (DZS), 2013: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.: Stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, www.dzs.hr (27.11.2019.)

Sl. 10. Turistički operativni indeks (TOI) jedinica lokalne samouprave unutrašnje Istre 2009. i 2018. godine

Izvor: isti kao za tab. 7.

Intenzitet ukupnog turističkog prometa pokazuje da je broj turističkih dolazaka na sto stanovnika 2009. najveći u općinama Oprtalj (1060,1) i Motovun (440,0) te Gradu Buje (579,7) (tab. 8). Nakon devet godina najveću stopu ima općina Motovun (1900,8), a slijede općine Oprtalj (1722,7) i Sveti Lovreč (910,3). Najveći broj noćenja na 100 stanovnika 2009. godine ima općina Oprtalj (6363,0). Slijede Grad Buje (2892,1) i općina Kaštelir-Labinci (2005,3). Godine 2018. u općini Sveti Lovreč na 100 stanovnika zabilježeno je čak 7493,3 noćenja. Najmanje noćenja na 100 stanovnika, ako se izuzme općina Lanišće za koju ne postoje podaci, ima općina Cerovlje. U općini Cerovlje 2018. godine broj turističkih noćenja po stanovniku iznosi svega 7,4. Najveći porast intenziteta ukupnog turističkog prometa od 2009. do 2018. godine zabilježila je općina Sveti Petar u Šumi. Stopa intenziteta turističkih dolazaka povećala se 14 puta, a stopa intenziteta turističkih noćenja čak 20 puta.

Tab. 8. Intenzitet ukupnog turističkog prometa jedinica lokalne samouprave unutrašnje Istre 2009. i 2018. godine

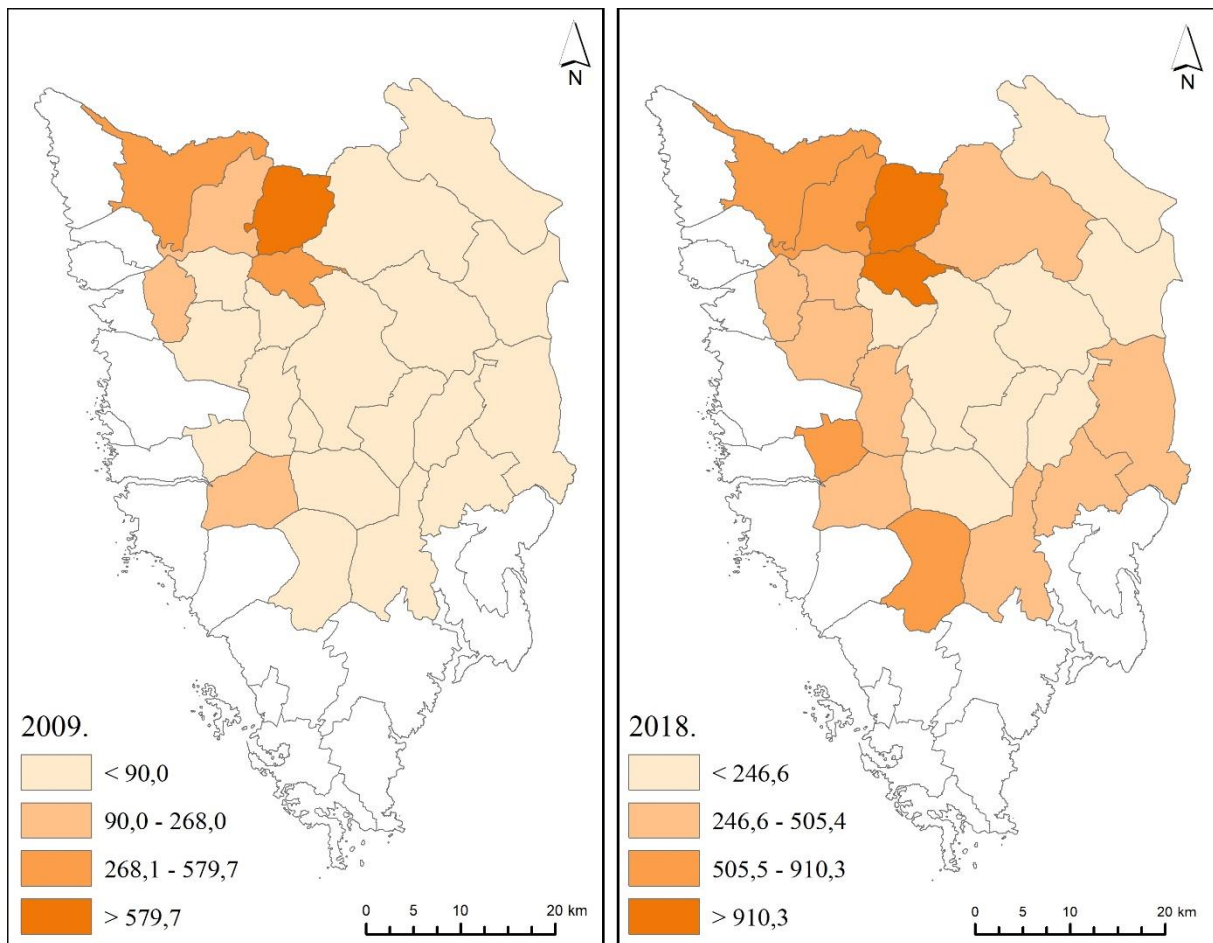
Općina/Grad	Intenzitet ukupnog turističkog prometa (dolasci)		Intenzitet ukupnog turističkog prometa (noćenja)	
	2009.	2018.	2009.	2018.
Barban	73,0	449,2	712,8	3 785,3
Buje	579,7	836,1	2 892,1	3 994,1
Buzet	72,9	285,9	180,4	919,1
Cerovlje	13,2	115,4	120,7	744,9
Gračišće	13,6	114,2	51,7	870,6
Grožnjan	137,6	616,6	666,8	2 950,4
Kanfanar	268,1	505,4	1 705,9	3 912,4
Karojba	18,0	152,9	111,2	1 296,9
Kaštelir-Labinci	182,1	464,3	2 005,3	3 975,8
Kršan	69,3	296,3	669,1	2 149,0
Lanišće	18,1	-	89,6	-
Lupoglav	26,2	133,3	170,9	904,5
Motovun	440,0	1 900,8	851,8	4 669,5
Oprtalj	1 060,1	1 722,7	6 363,0	7 153,8
Pazin	74,8	130,3	277,0	753,1
Pićan	16,0	183,0	196,5	1 565,3
Sveta Nedelja	43,2	361,9	332,9	3 281,6
Sveti Lovreč	89,5	910,3	883,8	7 493,3
Sveti Petar u Šumi	14,5	207,9	94,4	1 953,2
Svetvinčenat	88,2	673,5	880,0	6 072,4
Tinjan	50,0	483,4	509,8	4 178,0
Višnjan	85,7	426,4	652,7	3 298,1
Vižinada	63,1	419,4	581,4	3 275,2
Žminj	62,7	246,5	611,7	2 195,3
Unutrašnja Istra	141,9	408,9	819,8	2 567,6

Izvor: Državni zavod za statistiku (DZS), 2010: Turizam u 2009., Postelje, dolasci i noćenja turista po županijama, gradovima i općinama u 2009., Statističko izvješće 1409, http://digarhiv.gov.hr/arhiva/42/56335/www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2010/SI-1408.pdf (27.11.2019.); Državni zavod za statistiku (DZS), 2019: Turizam u 2018., Postelje, dolasci i noćenja turista prema NKPJS-u 2012., gradovima i općinama u 2018., Statističko izvješće 1639, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2019/SI-1639.pdf (26.11.2019.); Državni zavod za statistiku (DZS): Popis stanovništva, kućanstava i stanova 31. ožujka 2001.: Stanovništvo prema spolu i starosti, po naseljima, www.dzs.hr (27.11.2019.); Državni zavod za statistiku (DZS), 2013: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.: Stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, www.dzs.hr (27.11.2019.)

Prostorna raspodjela intenziteta ukupnog turističkog prometa prikazuje najveći socijalni pritisak turizma u općinama i gradovima unutrašnje Istre bliže Jadranskom moru. Pritom su zahvaćenije zapadnije jedinice lokalne samouprave odnosno gradovi i općine koje prostorno gravitiraju zapadnoj obali poluotoka. Godine 2009. svega je nekoliko općina i gradova imalo

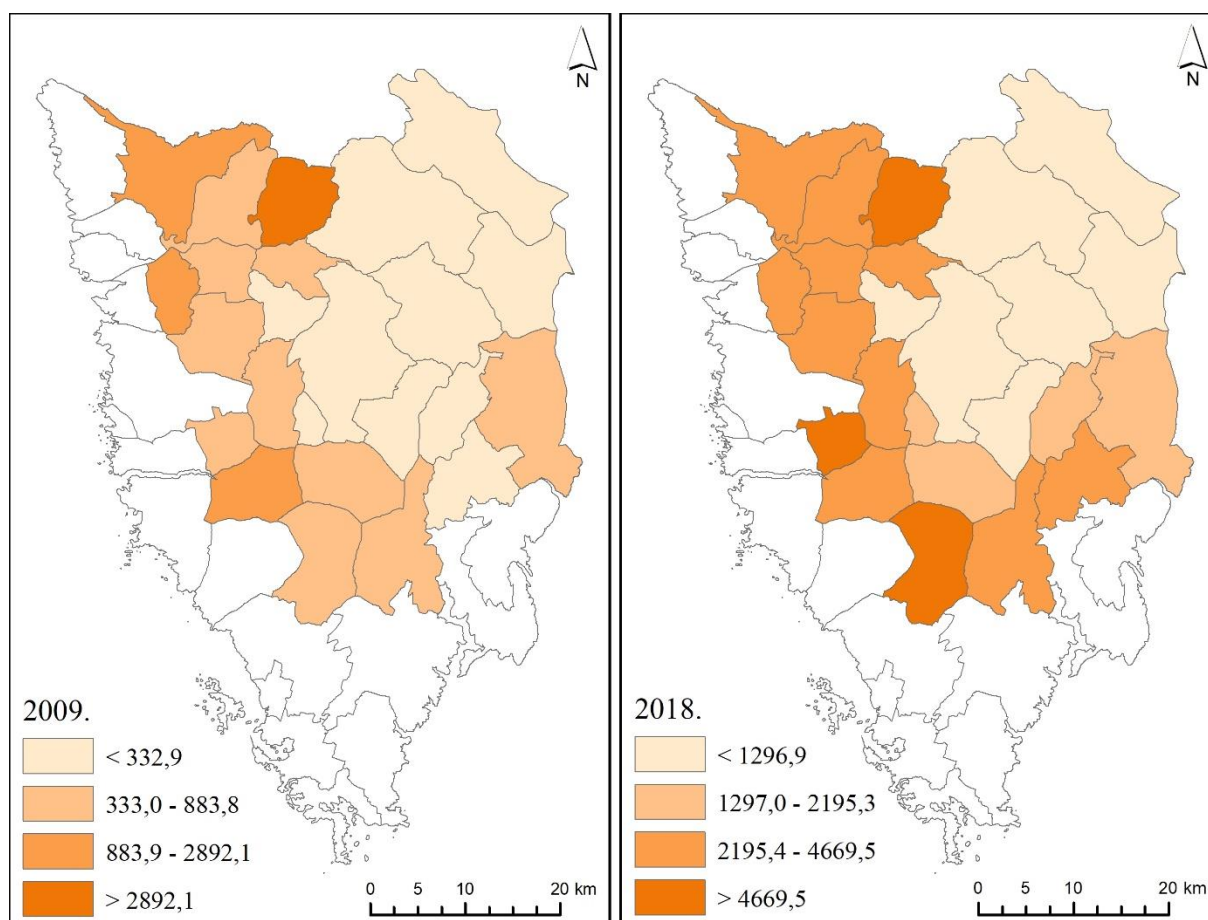
značajniji broj turističkih dolazaka na 100 stanovnika i uglavnom su to administrativne jedinice sjeverozapadnog dijela unutrašnje Istre. Godine 2018. gotovo su sve „rubne“ jedinice lokalne samouprave (osim općina Lanišće i Lupoglav) imale značajniji intenzitet turizma (sl. 11).

Prostorna raspodjela intenziteta ukupnog turističkog prometa (noćenja) po jedinicama lokalne samouprave unutrašnje Istre slična je u obje promatrane godine (sl. 12). Najveći broj ostvarenih noćenja na sto stanovnika imaju općine i gradovi bliže obali Jadranskog mora.

Sl. 11. Intenzitet ukupnog turističkog prometa (dolasci) jedinica lokalne samouprave unutrašnje Istre 2009. i 2018. godine

Izvor: isto kao za tab. 8

Sl. 12. Intenzitet ukupnog turističkog prometa (noćenja) jedinica lokalne samouprave unutrašnje Istre 2009. i 2018. godine
Izvor: isto kao za tab. 8

7.2. Fizionomska transformacija prostora

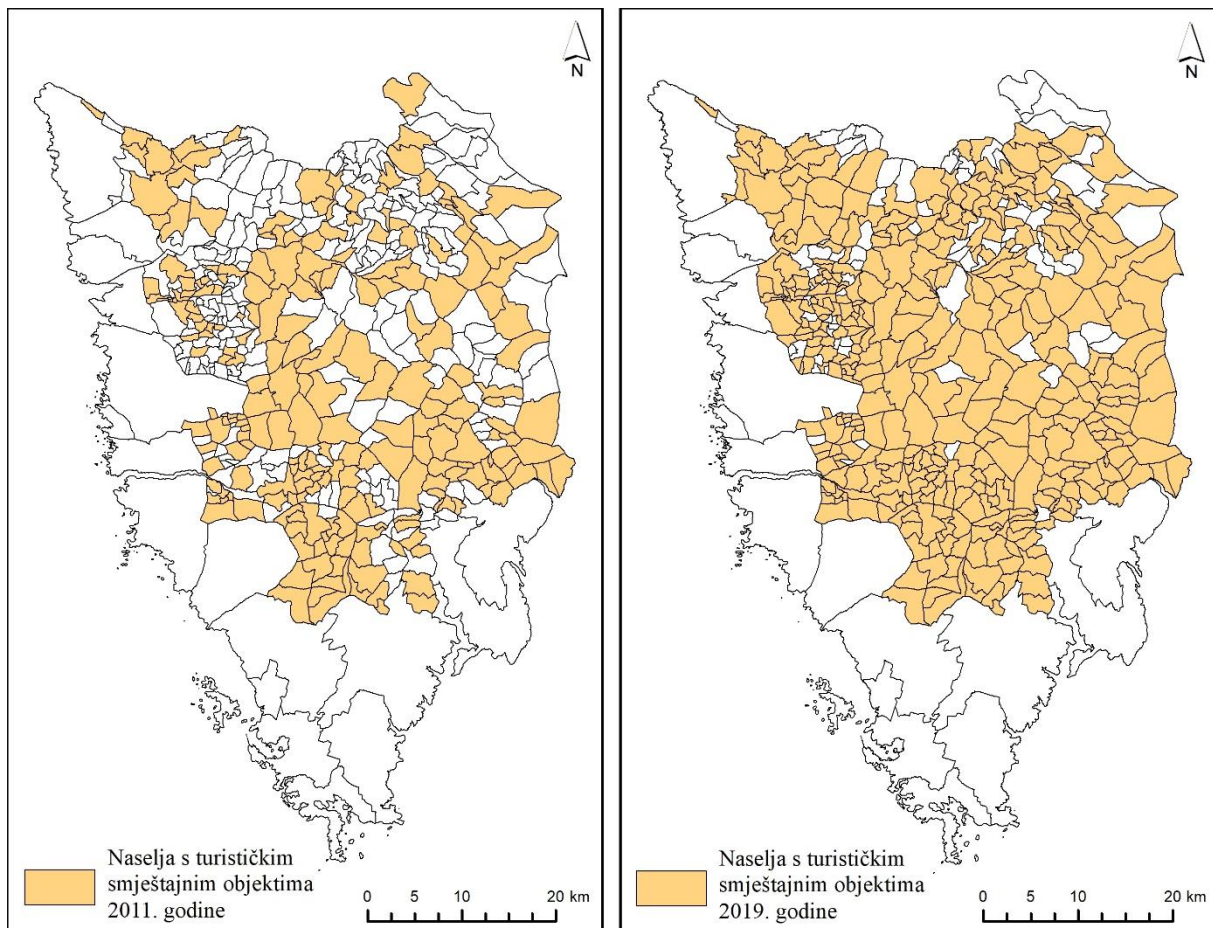
U svakoj se kulturno povijesnoj regiji mogu izdvojiti fizionomske karakteristike prostora nastale kao rezultat međusobne interakcije prirodne i društvene osnove. Jedna od turistički najatraktivnijih fizionomskih karakteristika prostora je izgled i struktura naselja. Te su karakteristike podložne promjenama posebno zbog razvoja novih arhitektonskih i graditeljskih stilova i trendova. Oblikovanju i transformaciji tradicionalne graditeljske baštine, pa samim time i turističke ponude, može znatno pridonijeti arhitektura, uz pomoć marketinga (Medica i dr., 2010).

Porast turističkih dolazaka dovodi do usmjeravanja lokalne zajednice na podmirivanje potreba turista što obuhvaća i gradnju smještajnih objekata. Upravo turistička izgradnja dovodi do fizionomske preobrazbe prostora kao najuočljivijeg utjecaja razvoja turizma.

7.2.1. Turistička izgradnja

Na fizionomska obilježja najviše utječu svjesne transformacije prostora prilikom izgradnje turističke infrastrukture, posebno izgradnje smještajnih objekata (Vojnović, 2016b, prema Włodarczyk, 2009).

Porast turističke izgradnje dobro je vidljiv u usporedbi broja naselja sa smještajnim komercijalnim turističkim objektima na prostoru unutrašnje Istre 2011. i 2019. godine (sl. 13). Godine 2011. 225 naselja unutrašnje Istre imalo je barem jedan turistički smještajni objekt, a nakon samo osam godina taj je broj narastao na 385 naselja. Drugim riječima 2019. godine u 82,6% naselja unutrašnje Istre postoje komercijalni turistički smještajni objekti. Pritom podaci o turističkim smještajnim objektima ne sadrže podatke o nekomercijalnim smještajnim objektima odnosno objektima u vlasništvu stanovnika općine ili grada u kojima se ne vrši naplata usluge smještaja.

Sl. 13. Naselja unutrašnje Istre s turističkim smještajem 2011. i 2019. godine

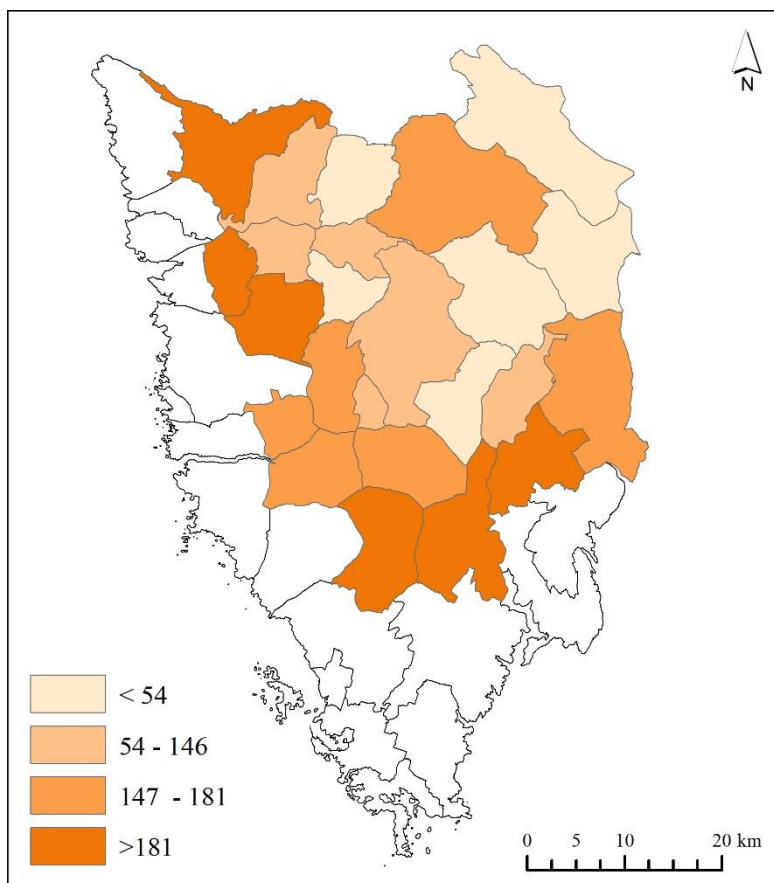
Izvor: Turistička zajednica istarske županije; Vojnović, N., 2016a: *Održivi turizam unutrašnje Istre*, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula (<http://www.unipu.hr>) (6.11.2019.)

Prema podacima Turističke zajednice Istarske županije, na dan 31. kolovoza 2019. godine prostor unutrašnje Istre imao je sveukupno 3 333 turistička smještajna objekta. Od svih proučavanih jedinica lokalne samouprave, općina Svetvinčenat ima najviše komercijalnih smještajnih objekata, čak 390, a općina Lanišće najmanje (tab. 9). Najmanje komercijalnih smještajnih objekata imaju jedinice lokalne samouprave sjeveroistočnog dijela unutrašnje Istre (sl. 14). U svega tri godine prostor unutrašnje Istre postao je bogatiji za 952 komercijalna turistička smještajna objekta, što predstavlja porast od 40%. Pritom se ponovno ističe općina Svetvinčenat u kojoj je od 31. kolovoza 2016. godine registrirano dodatnih 149 objekata.

Tab. 9. Broj turističkih smještajnih objekata po jedinicama lokalne samouprave unutrašnje Istre 2016. i 2019. godine

Općina/Grad	Broj objekata	
	2016.	2019.
Barban	203	250
Buje	135	208
Buzet	124	178
Cerovlje	26	32
Gračišće	32	36
Grožnjan	69	83
Kanfanar	138	181
Karolja	32	54
Kaštelir-Labinci	137	204
Kršan	131	171
Lanišće	5	9
Lupoglav	20	33
Motovun	85	104
Oprtalj	44	53
Pazin	92	146
Piće	53	76
Sveta Nedelja	192	265
Sveti Lovreč	116	153
Sveti Petar u Šumi	47	58
Svetvinčenat	241	390
Tinjan	112	150
Višnjan	150	218
Vižinada	74	104
Žminj	123	177
Unutrašnja Istra	2 381	3 333

Izvor: Turistička zajednica Istarske županije

Sl. 14. Prostorna raspodjela broja komercijalnih turističkih smještajnih objekata po jedinicama lokalne samouprave unutrašnje Istre 2019. godine

Izvor: Turistička zajednica Istarske županije

Opterećenje fizičke osnove prostora turističkom izgradnjom vidljivo je iz pokazatelja koji stavljaju u odnos turizam i površinu određenog prostora. Korišteni indikator opterećenja fizičke osnove je gustoća turističkih postelja odnosno broj turističkih smještajnih kapaciteta po četvornom kilometru površine. Porast gustoće turističkih postelja istovremeno podrazumijeva porast izgradnje turističkih smještajnih objekata. Gustoća turističkih postelja unutrašnje Istre 2009. godine iznosila je 3,5 (tab. 10). Drugim riječima, na kilometru kvadratnom površine unutrašnje Istre postojalo je 3,5 turističkih smještajnih kapaciteta. Najveću gustoću turističkih postelja 2009. imao je Grad Buje (20,1) zahvaljujući velikom broju postelja u turističkom naselju Kanegra. Godine 2018. najveću gustoću turističkih postelja imala je općina Motovun. Ova se općina ističe također po najvećem porastu gustoće turističkih postelja u razdoblju 2009. – 2018. godine. Osim općine Motovun, veliku gustoću turističkih postelja 2018. godine imala je općina Svetvinčenat (29,0) te Grad Buje (28,3). Sveukupno promatran prostor unutrašnje Istre je 2018. godine imao 13,1 turističku postelju po četvornom kilometru površine.

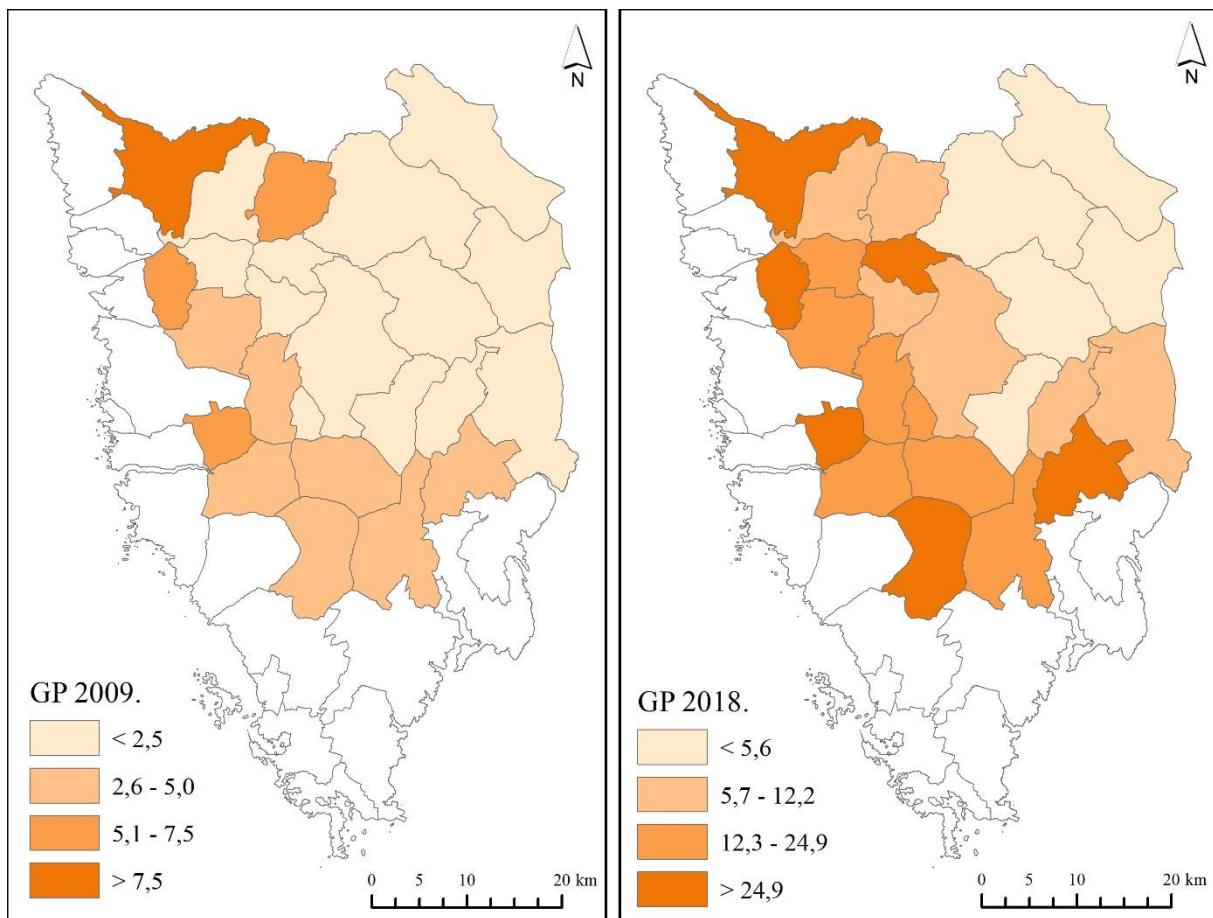
Tab. 10. Gustoća turističkih postelja jedinica lokalne samouprave unutrašnje Istre 2009. i 2018. godine

Općina/Grad	Površina (km ²)	Gustoća turističkih postelja	
		2009.	2018.
Barban	90,1	3,3	19,4
Buje	99,2	20,1	28,3
Buzet	167,2	1,5	5,6
Cerovlje	106,1	0,5	2,0
Gračišće	60,2	0,5	3,9
Grožnjan	67,3	1,7	7,6
Kanfanar	59,7	5,0	15,8
Karolja	34,6	2,1	9,9
Kaštelir-Labinci	35,4	7,4	28,8
Kršan	122,8	1,9	9,1
Lanišće	144,0	0,4	0,4
Lupoglav	92,2	0,6	1,9
Motovun	33,8	2,3	51,8
Oprtalj	60,2	7,5	12,2
Pazin	139,5	2,2	7,0
Piće	50,1	1,4	8,9
Sveta Nedelja	64,1	3,6	27,2
Sveti Lovreć	31,9	6,3	27,2
Sveti Petar u Šumi	14,2	2,5	24,9
Svetvinčenat	79,4	4,2	29,0
Tinjan	54,0	3,6	20,8
Višnjani	63,3	3,7	18,8
Vižinada	35,3	2,0	15,5
Žminj	71,4	4,2	16,3
Unutrašnja Istra	1776,0	3,5	13,1

Izvor: Izvješće o stanju u prostoru Istarske županije, 2013.; Državni zavod za statistiku (DZS), 2010: Turizam u 2009., Postelje, dolasci i noćenja turista po županijama, gradovima i općinama u 2009., Statističko izvješće 1409, http://digarhiv.gov.hr/arhiva/42/56335/www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2010/SI-1408.pdf (27.11.2019.); Državni zavod za statistiku (DZS), 2019: Turizam u 2018., Postelje, dolasci i noćenja turista prema NKPJS-u 2012., gradovima i općinama u 2018., Statističko izvješće 1639, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2019/SI-1639.pdf (26.11.2019.)

Općine i gradovi relativno niske gustoće turističkih postelja 2009. godine nalaze se u sjevernom, središnjem i istočnom dijelu unutrašnje Istre (sl. 15). Izdvajaju se Grad Buje i općina Oprtalj u sjevernom dijelu poluotoka s relativno velikom gustoćom turističkih smještajnih kapaciteta. Samo devet godina kasnije vidljiva je koncentracija općina i gradova veće gustoće turističkih postelja u zapadnom i južnom dijelu unutrašnje Istre.

Pokazatelji temeljeni na površini dobro prikazuju fizički pritisak turizma ali su izrazito ovisni o veličini administrativnih jedinica. Gustoća turističkih postelja zato se može značajno razlikovati kod općina i gradova relativno sličnog broja postelja. Općina Kršan imala je 2018. 1 123 postelje, a općina Tinjan 1 122. S druge strane, gustoća smještajnih kapaciteta za istu godinu iznosila je u općini Kršan 9,1, a u općini Tinjan 20,8. Još je drastičniji primjer općina Barban i Motovun koje se razlikuju za svega osam postelja. Pritom gustoća turističkih postelja u općini Barban iznosi 19,4, a u općini Motovun 51,8.

Sl. 15. Gustoća turističkih postelja (GP) jedinica lokalne samouprave unutrašnje Istre 2009. i 2018. godine

Izvor: isti kao za tab. 10

U unutrašnjoj Istri najbrojnija kategorija komercijalnih smještajnih objekata su objekti u domaćinstvu. Čak 76% svih objekata koji se iznajmljuju turistima, odnosno njih 2 535, pripada ovoj skupini. Druga kategorija po zastupljenosti je ostali ugostiteljski objekti za smještaj. Ovoj skupini pripada 23% smještajnih objekata čija je namjena iznajmljivanje turistima. Hotelski smještaj također postoji, no u svega nekoliko jedinica lokalne samouprave. Unutrašnja Istra

raspolaže sa 15 hotela raspoređenih u Gradovima Buje, Buzet i Pazin te općinama Barban, Kršan, Motovun i Oprtalj. Grad Buje na svom teritoriju ima 5 hotela, s obzirom da Turistička zajednica Istarske županije turističko naselje u Kanegri klasificira kao hotel. Od ostalih zastupljenih kategorija komercijalnih smještajnih objekata u unutrašnjoj Istri prisutni su kampovi te objekti na OPG-u (seljačkom domaćinstvu). Po jedan kamp nalazi se u gradovima Buje i Pazin te općini Barban, Motovun i Sveti Lovreč. Smještajnih objekata na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima ima 23 te čine svega 0,7% svih komercijalnih smještajnih objekata promatranog područja. U unutrašnjosti istarskog poluotoka dakle, dominiraju kuće za odmor, apartmani i sobe. Ovome je znatno doprinijelo prostorno planiranje s obzirom da se planom razvoja turizma do 2012. godine ovaj prostor odredio kao destinacija individualnog i obiteljskog turizma u već postojećim ruralnim naseljima (Vojnović, 2016a). Također komercijalno je iznajmljivanje mnogo isplativije prenamjenom stambenih objekata u turističke u odnosu na gradnju novih objekata.

Osim komercijalnih smještajnih objekata prisutno je povećanje i nekomercijalnih smještajnih objekata odnosno stanova koji se koriste povremeno, u svrhu odmora i rekreacije (tab. 11). Ovakav tip objekata ne predstavlja novitet u Istri s obzirom da su se u većem broju vikendice pojavile početkom značajnijeg razvoja turizma tijekom druge polovice 20. stoljeća (Vojnović 2016 prema Blažević, 1984). Porast broja vikendica u posljednjem međupopisnom razdoblju ipak nije prisutan u svim jedinicama lokalne samouprave unutrašnje Istre. U devet se općina smanjio broj stanova za odmor i rekreaciju od 2001. do 2011. godine. Jedan od razloga smanjenja broja vikendica je njihova prenamjena u komercijalne smještajne objekte.

Tab. 11. Broj stanova koji se koriste povremeno, za odmor i rekreaciju 2001. i 2011. godine u unutrašnjoj Istri

Općina/Grad	Stanovi za odmor i rekreaciju	
	2001.	2011.
Barban	31	48
Buje	108	167
Buzet	182	301
Cerovlje	87	40
Gračičće	22	38
Grožnjan	99	173
Kanfana	51	88
Karolja	29	47
Kaštelir-Labinci	152	225
Kršan	87	112
Lanišće	258	131
Lupoglav	64	86
Motovun	98	89
Oprtalj	122	103
Pazin	71	86
Pićan	28	15
Sveta Nedelja	49	64
Sveti Lovreč	88	113
Sveti Petar u Šumi	14	10
Svetvinčenat	154	138
Tinjan	33	66
Višnjan	108	174
Vižinada	60	84
Žminj	42	50
Unutrašnja Istra	2 037	2 448

Izvor: Državni zavod za statistiku (DZS): Popis stanovništva 2001. godine, Stanovi prema načinu korištenja, po gradovima/općinama, www.dzs.hr (27.11.2019.); Državni zavod za statistiku (DZS), 2013: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011., Stanovi prema načinu korištenja po gradovima/općinama, www.dzs.hr (27.11.2019.)

Vojnović (2016b) u svojim istraživanjima izdvaja četiri tipa komercijalnih i nekomercijalnih turističkih objekata nastalih prilikom razvoja turizma u ruralnom prostoru Istre. Prvi tip objekata su tradicijske kuće građene u tradicionalnom stilu gradnje. Dio se takvih tradicijskih kuća prodaje te ih nakon toga novi vlasnici nadograđuju i rekonstruiraju djelomično ili u potpunosti poštujući nekadašnji stil gradnje. Po uzoru na takve tradicijske kuće grade se pseudotradicijske kuće uglavnom koristeći neizvorne materijale, a funkcija im je uglavnom turistička. Treći tip smještajnih turističkih objekata čine suvremene obiteljske jednokatnice građene najčešće od netradicionalnih građevinskih materijala i s malo elemenata tradicijskih

kuća. Ovakav tip objekata intenzivno se gradio nakon Drugog svjetskog rata, a namjena im je bila prvenstveno stambena. Kao posljedica razvoja turizma s vremenom se često jedna etaža takve obiteljske jednokatnice prilagođavala sezonskom, ljetnom turizmu. Četvrti tip smještajnih turističkih objekata u unutrašnjoj Istri predstavljaju stambeno-turistička naselja. Radi se o tipski identičnim, ali samostojećim objektima smještenim u jednom dijelu naselja ili neposredno uz njega.

Svi navedeni tipovi objekata prisutni su na prostoru unutrašnje Istre no na fizionomsku transformaciju prostora ponajviše je utjecala izgradnja objekata čija je prvenstvena namjena iznajmljivanje turistima. Suprotno priobalnim prostorima u kojima je riječ o hotelima, u unutrašnjoj Istri čimbenici fizionomske promjene su novosagrađene kuće za odmor i stambeno turistička naselja (sl. 16). Ovi se objekti vizualno ističu u prostoru uglavnom zbog korištenja netradicionalnih materijala prilikom gradnje, ali i bazena gotovo uvijek prisutnog uz smještajne objekte. U svrhu marketinške promidžbe ovakav tip komercijalnih objekata često se nazivaju ruralne vile. Medica (2010) ističe da su zbog gradnje većeg broja ovakvih stambenih objekata u produžetku ruralnih naselja, mnoga naselja unutrašnje Istre izgubila nekadašnja prepoznatljiva morfološka obilježja (pr. seoska naselja razvijana su oko trga), a u opasnosti su i od gubitka svog identiteta.

Sl. 16. Novosagrađena kuća za odmor (“Ruralna vila”) (A) i stambeno turističko naselje (B) u unutrašnjoj Istri
Izvor: URL11, URL12

Novosagrađeni komercijalni stambeni turistički objekti prisutni su u svim općinama i gradovima unutrašnje Istre. Dok kuće za odmor odnosno „ruralne vile“ u velikom broju naselja prate prostornu strukturu i morfološka obilježja, stambeno se turistička naselja, zbog svoje veličine i forme izrazito ističu. Kuće za odmor uglavnom nisu prostorno koncentrirane, za razliku od stambeno turističkih naselja. Najpoznatiji primjeri tipski identičnih stambenih

objekata unutar naselja prisutni su u općinama Kaštelir-Labinci, Sveti Lovreč, Svetvinčenat i Višnjan te u Gradu Buje. Na prostoru općine Svetvinčenat postoji puno primjera takvih naselja. Najprepoznatljiviji primjeri nalaze se u sklopu naselja Butkovići, Čabrunići (sl. 18), Paradiž (sl. 17), Škicini (sl. 19) i Smoljanci. U općini Sveti Lovreč stambeno-turističko naselje dio je naselja Heraki (sl. 20) i Sveti Lovreč Pazenatički (sl. 22), a u općini Višnjan stambeno-turistička naselja čine dio naselja Barat. Na prostoru Grada Buje postoje također dva stambeno-turistička naselja i to u sklopu naselja Momjan i Baredine. U općini Kaštelir Labinci stambeno-turistička naselja postoje u naseljima Brnobići (sl. 21) i Rogovići. Izgradnja stambenih objekata, između ostalog i objekata čija je namjena iznajmljivanje turistima, dovela je do značajne fizionomske transformacije prostora općine Kaštelir-Labinci. Naselja Brnobići, Kaštelir, Labinci, Rojci, Roškići i Valentići gotovo su prostorno srasli u jednu cjelinu.

Sl. 17. Naselje Paradiž (općina Svetvinčenat) 2014. godine
Izvor: URL13

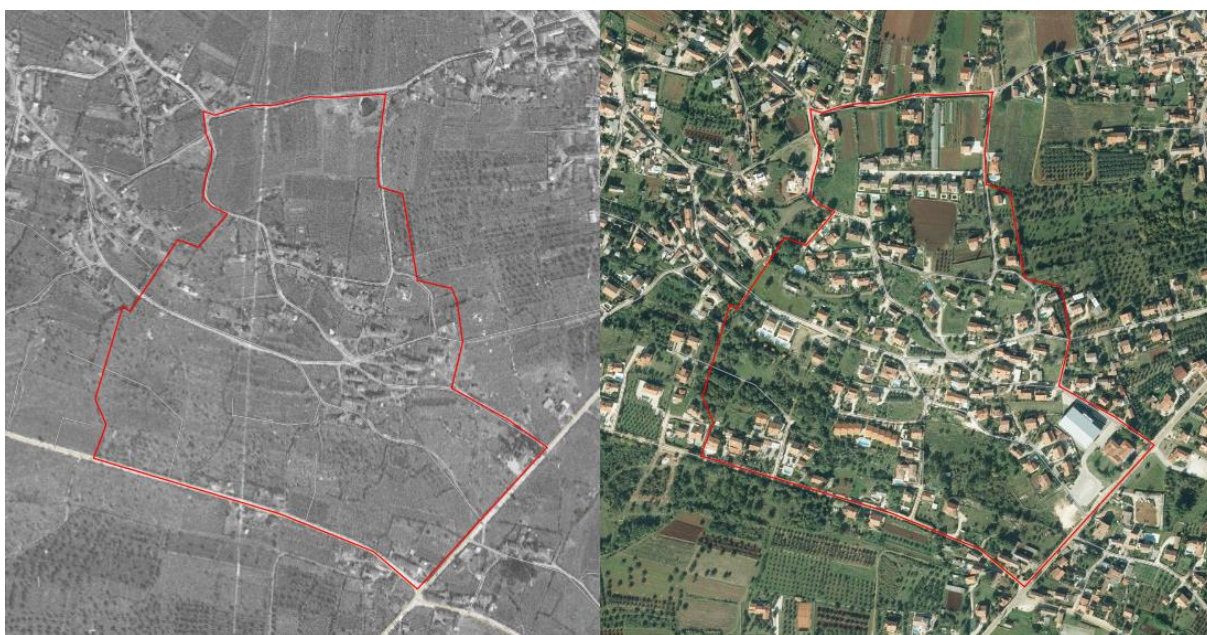
Sl. 18. Naselje Čabrunići (općina Svetvinčenat) 2014./2016. godine
Izvor: URL13

Sl. 19. Naselje Škicini (općina Svetvinčenat) 2011. i 2018. godine
Izvor: URL13

Sl. 20. Naselje Heraki (Sveti Lovreč) 1968. i 2014. godine
Izvor: URL13

Sl. 21. Naselje Brnobići (općina Kaštelir-Labinci) 1968. i 2014. godine
Izvor: URL13

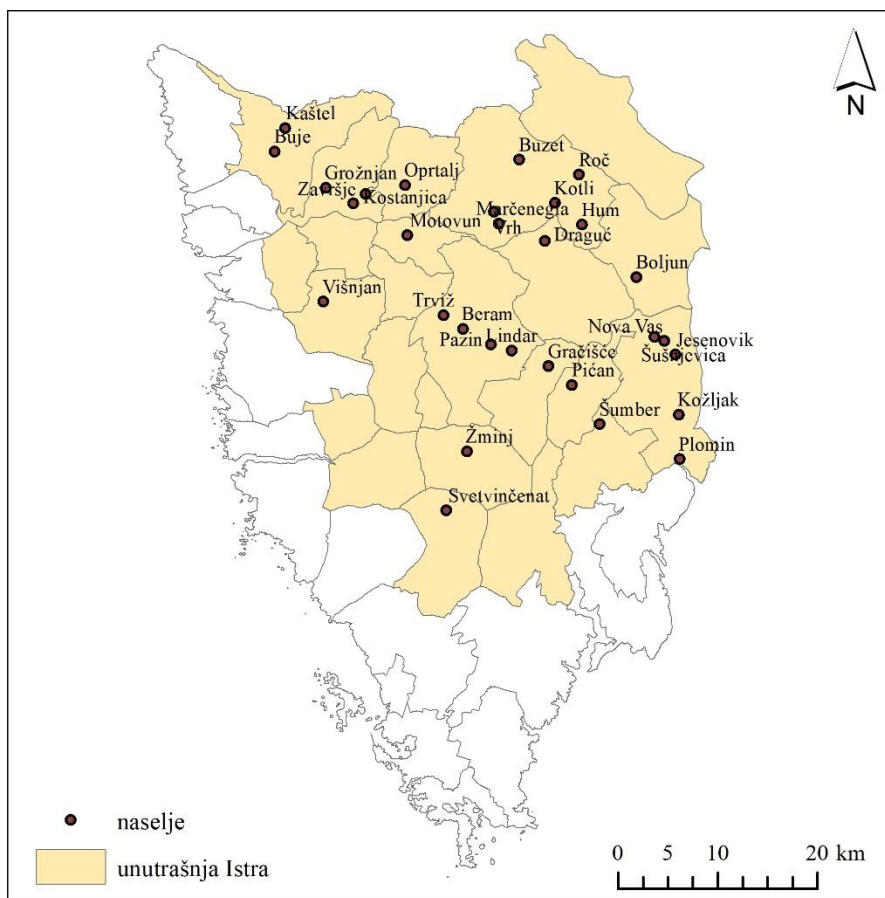
Sl. 22. Naselje Sveti Lovreč Pazenatički (općina Sveti Lovreč) 1968. i 2014. godine
Izvor: URL13

7.2.1.1. Turistički smještajni objekti u zaštićenim prostorima

Na prostoru Istarske županije postoji 47 registriranih zaštićenih kulturno povijesnih cjelina. Od toga njih 30 pripada unutrašnjoj Istri (URL3) (sl. 23). Ministarstvo kulture Republike Hrvatske kulturno povijesne cjeline definira kao jedinstvene skupine gradskih ili seoskih građevina koje imaju izrazitu povijesnu, arheološku, umjetničku, znanstvenu, društvenu ili tehničku važnost, a međusobno su dovoljno povezane da nose prostorno prepoznatljiva obilježja. Ovoj skupini kulturne baštine pripadaju povijesna naselja ili dijelovi naselja, ali i povijesno memorijalna područja (pr. mjesta povijesnih događanja, spomen-parkovi, mjesta masovnih stradanja, groblja) (URL14). Gradnja i postupci prenamjene objekata u kulturno povijesnim cjelinama propisani su Zakonom o zaštiti i očuvanju kulturne baštine (69/99, 151/03, 157/03, 100/04, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13, 152/14, 98/15, 44/17, 90/18). Članak 56. ovog zakona navodi da dokumenti prostornog uređenja područja na kojem se nalazi kulturno dobro, moraju sadržavati podatke iz konzervatorske podloge sa sustavom mjera zaštite nepokretnih kulturnih dobara. Članak 57. obvezuje na izradu konzervatorske podloge za svaku kulturno povijesnu cjelinu. Prije gradnje na području kulturno povijesne cjeline potrebno je uzeti u obzir uvjete zaštite kulturnog dobra (Članak 61). Sve radnje koje bi mogle narušiti cjelovitost ili prouzročiti promjene na kulturnom dobru mora najprije odobriti nadležno tijelo (Konzervatorski odjel Ministarstva kulture). Članak 65. spomenutog zakona navodi da sve pravne i fizičke osobe prije obavljanje gospodarske djelatnosti u objektu, koji se nalazi u sklopu kulturno povijesne cjeline, moraju ishoditi odobrenje nadležnog tijela. Do izmjena i dopuna

Zakona o zaštiti i očuvanju kulturne baštine 2009. godine, zakon je obvezivao na izradu urbanističkih planova uređenja za sve kulturno povijesne cjeline (Rukavina i dr., 2013). Od 2009. godine Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i Zakon o prostornom uređenju i gradnji samo propisuju obvezu uključivanja konzervatorskih mjera i načina zaštite kulturno-povijesnog naslijeđa u prostorne i urbanističke planove (Rukavina i dr., 2013).

Vojnović (2016b) napominje da je uvrštavanje pojedinih kulturno povijesnih cjelina u registar zaštićenih kulturnih dobara Ministarstva kulture Republike Hrvatske spriječilo nestručnu prenamjenu ili devastaciju tradicionalnih istarskih kuća. Primjenom zakonske regulative identitet povijesno važnih akropolskih naselja ostao je sačuvan.

Sl. 23. Naselja unutrašnje Istre sa zaštićenim kulturno povijesnim cjelinama
Izvor: izradio autor prema DGU, 2016.

7.2.2. Promjena tradicionalne arhitekture

Iako postoje male razlike u graditeljstvu pojedinih dijelova poluotoka, za Istru u cjelini najvažnija građevina je stambena kuća. Glavni prepoznatljivi elementi starih istarskih kuća su

kameni zidovi, raskošni dimnjaci, vertikalna razvijenost, veliki prozori, blagi krovni nagibi prekriveni kupicama (žlipcima) te dvorišta (korte) u koja se ulazi kroz velika zidana lučna vrata (portuni) (Živković, 2013). Tradicionalni stil gradnje u Istri uglavnom podrazumijeva gradnju stambenih objekata od kamena pri čemu se drvene grede koriste za podove i krovništa. Istarska je kuća najčešće građena pločastim kamenom (kakav postoji u prirodnom okruženju), a zbog nešto oštrije klime u odnosu na južni Jadran, vanjsko je oplošje kuće žbukano kako bi se zaštitilo od vlage (Živković, 2013). Kuće su žbukane zemljanim i često organskim pigmentima, no slaba kvaliteta žbuke te loše prijanjanje na podlogu dovelo je do relativno brzog opadanja žbuke s objekata (sl. 24). U novije se vrijeme po uzoru na takvu tradicionalnu istarsku kuću grade mnogi turistički smještajni objekti. Zbog tržišnih razloga tradicionalne materijale u gradnji zamijenili su opeka, nehrđajući čelik i plastika. Investitori kopiraju kameni izgled pročelja starih kuća, bez fasadnog pokrova, u želji da sagrađe novu kuću u tradicionalnom istarskom stilu (Vojnović, 2016b). Na pročelju kuća se zato nalaze fasadne cigle i plastične imitacije kamena, uz prozore plastični ili aluminijski kapci (škure), a na balkonima, okućnicama i stepeništima metalne nehrđajuće ograde.

Sl. 24. Primjer opadanja fasadnog pokrova sa stare istarske kuće
Izvor: autorica

Osim izgradnje stambenih objekata, tradicionalna arhitektura i graditeljstvo podrazumijevaju i način uređenja seoskih naselja, okućnica, dvorišta te opremanje stambenih i gospodarskih objekata (Ružić i Medica, 2010).

Ruralni prostor Istre susreće se s novim trendovima u arhitekturi i građevinarstvu pri čemu nastaju građevine koje nisu u skladu s tradicionalnom ruralnom arhitekturom ovog prostora (Medica i dr., 2010). Krivo shvaćanje i primjena tradicijskih arhitektonskih elemenata dovodi do stvaranja iskrivljene slike naselja unutrašnje Istre (Nefat, 2016). Bitno je istaknuti da ne pridonose svi komercijalni smještajni objekti iskrivljenoj viziji tradicionalne istarske arhitekture. Dio smještajnih objekata čine stare istarske kuće renovirane u skladu s tradicionalnim graditeljstvom. Ovakvi su primjeri uglavnom prisutni u zaštićenim kulturno povijesnim cjelinama urbanih i ruralnih naselja.

8. Rezultati anketnog istraživanja

Mišljenja i stavovi stanovništva o utjecaju razvoja turizma na prostor prikupljeni su anketnim istraživanjem. Istraživanje je provedeno u dvije općine unutrašnje Istre, a sudjelovalo je ukupno 160 ispitanika. Anketno se istraživanje odnosilo na stanovništvo starije od 18 godina s mjestom prebivališta u općinama Motovun i Svetvinčenat. Odabrane su općine Motovun i Svetvinčenat s obzirom da su obje općine turistički razvijene. Općina Motovun je kao turistička destinacija bila prepoznata još 1980-ih godina, dok općina Svetvinčenat turistički razvoj doživljava tek u posljednjih 15 godina. Bez obzira na dužu tradiciju turističkog razvoja Motovuna, 2019. godine općina Svetvinčenat, od svih jedinica lokalne samouprave unutrašnje Istre, ima najviše turističkih komercijalnih smještajnih objekata.

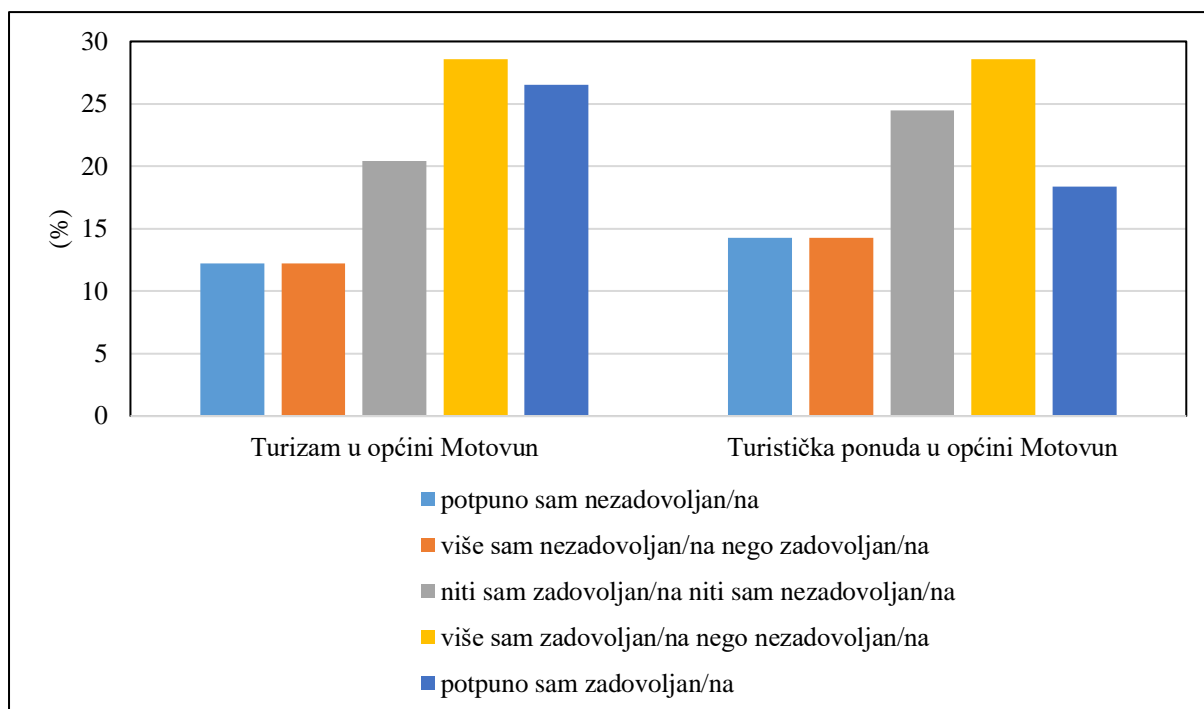
Prebivalište na području općine Motovun imalo je 49 ispitanika, a na području općine Svetvinčenat 111 ispitanika. Ako se broj ispitanika uspoređi s posljednjim popisom stanovništva iz 2011. godine, dobije se podatak da je anketnim istraživanjem obuhvaćeno 4,9% stanovnika općine Motovun i 5,0% stanovnika općine Svetvinčenat.

8.1. Općina Motovun

U istraživanju na području općine Motovun sudjelovalo je 28 žena i 21 muškarac. Najveći udio ispitanika, njih 57,1% (28), pripada dobnoj skupini 50 i više godina. Po zastupljenosti slijedi dobna skupina 30 – 49 godina, kojoj pripada 24,5% (12), ispitanika te naposljetku dobna skupina 18 – 29 godina sa 18,4% (9) ispitanika. Prema razini završenog obrazovanja najviše ispitanika u općini Motovun ima završenu srednju školu (25), zatim završenu višu školu, preddiplomski ili stručni studij (8), pa završenu osnovnu školu (9). Kao najviši završeni stupanj obrazovanja 10,2% (5) ispitanika općine Motovun odabralo je diplomski studij, a dvije osobe opredijelile su se za završen poslijediplomski studij. S obzirom na ukupna prosječna mjesečna primanja, najviše ispitanika (11) mjesečno raspolaže s iznosom između 2 000 i 4 000 kuna ili do 2 000 kuna. Podjednak je također broj ispitanika (10) koji mjesečno primaju između 4 000 i 6 000 kuna i više od 8 000 kuna. Najmanje ispitanika općine Motovun (7) opredijelilo se da mjesečno prima između 6 000 i 8 000 kuna.

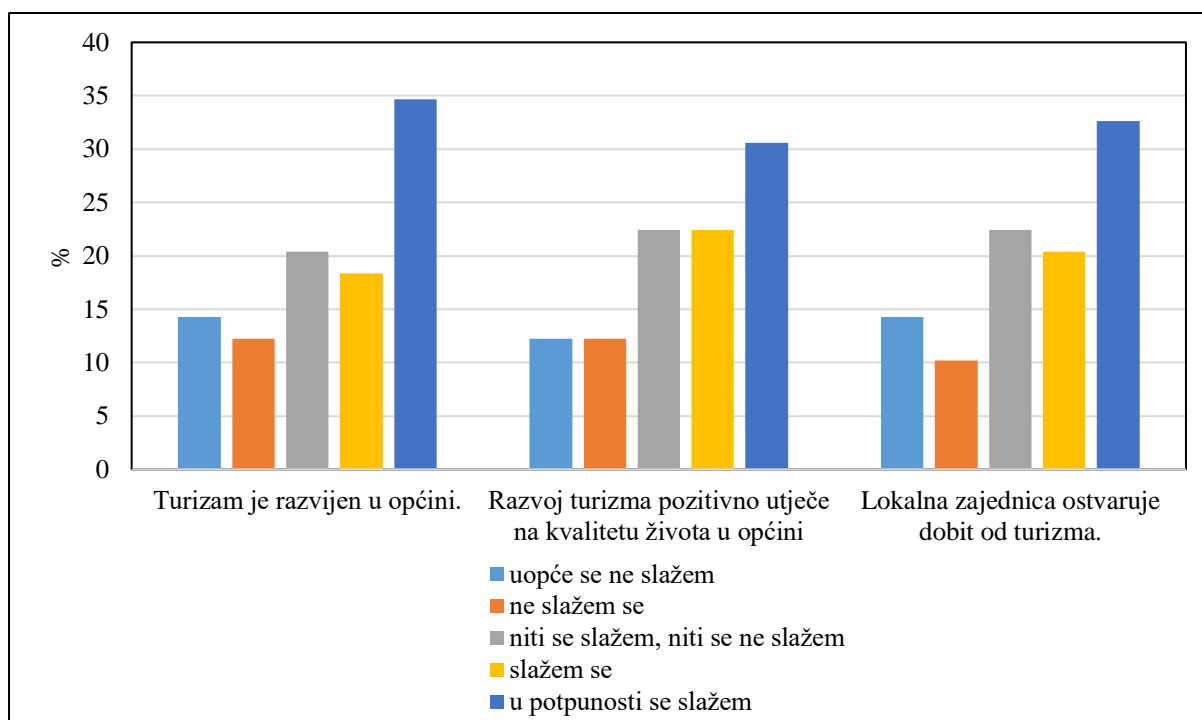
Prvo pitanje anketnog upitnika odnosilo se na razinu zadovoljstva ispitanika turizmom i turističkom ponudom u istraživanoj općini. Ispitanici su za svaku tvrdnju morali odabrati razinu zadovoljstva na Likertovoj skali raspona od 1 (potpuno sam nezadovoljan/na) do 5 (potpuno sam zadovoljan/na). Najviše ispitanika, njih 55,1% (27), potpuno je zadovoljno ili više zadovoljno nego nezadovoljno turizmom u općini Motovun. Niti je zadovoljno, niti

nezadovoljno 20,4% (10) ispitanika, dok je 24,5% (12) anketiranih nezadovoljno turizmom. Slična je raspodjela razine zadovoljstva turističkom ponudom u općini Motovun (sl. 25). Turističkom ponudom zadovoljno je 46,9% (23) ispitanika, 24,5% (12) ispitanika je neodlučno, dok njih 28,6% nije zadovoljno turističkom ponudom u općini Motovun.

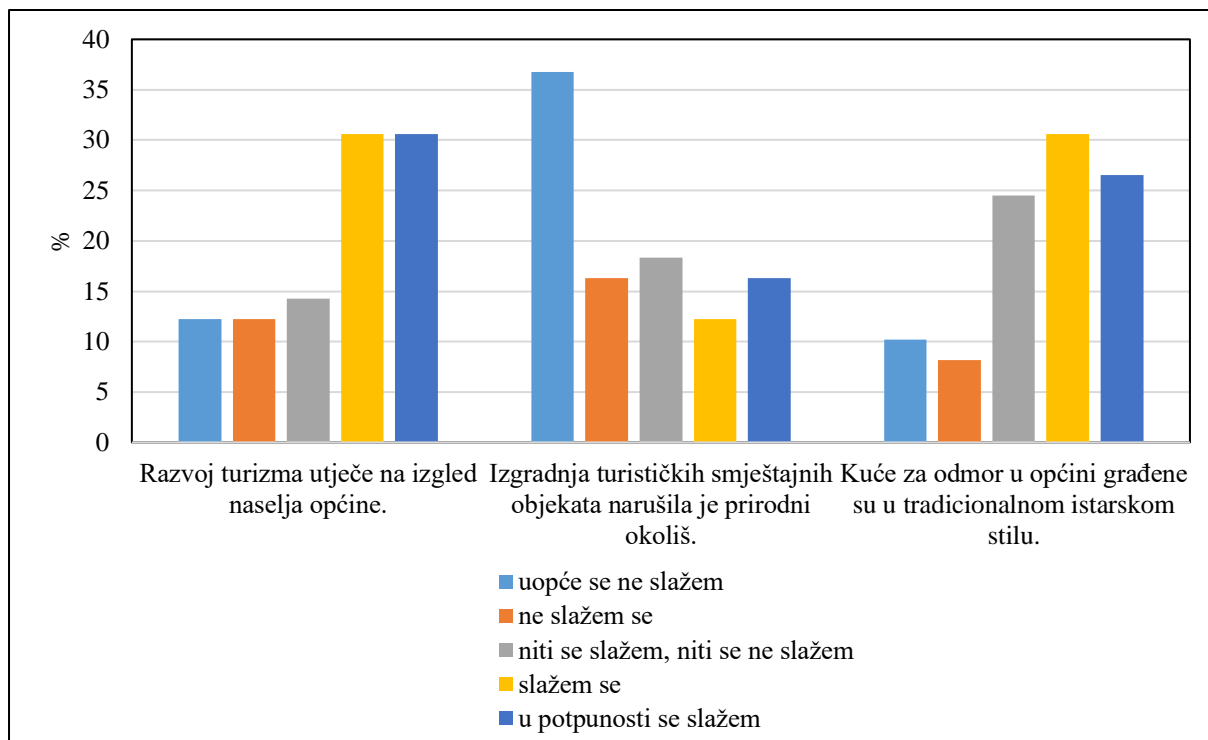
Sl. 25. Razina zadovoljstva ispitanika općine Motovun o turizmu i turističkoj ponudi
Izvor: izradila autorica na temelju anketnog istraživanja

Drugo pitanje anketnog upitnika zahtijevalo je od ispitanika da izraze razinu slaganja s danim tvrdnjama na Likertovoj ljestvici od 1 do 5, pri čemu 1 označava uopće se ne slažem, a 5 u potpunosti se slažem. S tvrdnjom *Turizam je razvijen u općini* slaže se 53,1% (26) ispitanika općine Motovun (sl. 26). Niti se slaže, niti ne slaže s danom tvrdnjom 20,4% (10) ispitanika, a ne slaže se 26,5% (13) ispitanika. Razina slaganja ispitanika za tvrdnje *Razvoj turizma pozitivno utječe na kvalitetu života u općini* i *Lokalna zajednica ostvaruje dobit od turizma* relativno su slična. S obje tvrdnje 53,1% (26) ispitanika se slaže, a 24,5% (12) ispitanika ne slaže.

Sl. 26. Razina slaganja ispitanika općine Motovun s navedenim tvrdnjama
Izvor: izradila autorica na temelju anketnog istraživanja

Preostale tri tvrdnje odnose se na utjecaj razvoja turizma na fizionomske karakteristike prostora (sl. 27). Većina ispitanika općine Motovun, njih čak 30, slaže se s tvrdnjom da razvoj turizma utječe na izgled naselja općine. Međutim, s tvrdnjom *Izgradnja turističkih smještajnih objekata narušila je prirodni okoliš* 36,7% (18) ispitanika uopće se ne slaže, a 16,3% (8) ne slaže. Većina (57,1% ili 28) anketiranih stanovnika općine Motovun smatra da su kuće za odmor u općini građene u tradicionalnom istarskom stilu. Gotovo 25% (12) ispitanika niti se slaže niti se ne slaže s danom tvrdnjom, a 18,4% (9) misli da kuće za odmor u općini Motovun nisu građene u tradicionalnom istarskom stilu.

Sl. 27. Razina slaganja ispitanika općine Motovun s navedenim tvrdnjama

Izvor: izradila autorica na temelju anketnog istraživanja

Treće pitanje anketnog upitnika odnosilo se na značajnost turizma pri čemu su ispitanici mogli odabrati jedan od tri ponuđena odgovora. Za 34,7% (17) ispitanika općine Motovun turizam je vrlo važan. Turizam je važan za 44,9% (22) ispitanika, a nevažan za njih 20,4% (10). Sljedeće pitanje glasilo je „Imate li ekonomsku korist od razvoja turizma u općini?“. U općini Motovun 51% (25) ispitanika potvrdno je odgovorilo na zadano pitanje, a preostalih 49% (24) ispitanika odgovorilo je negativno.

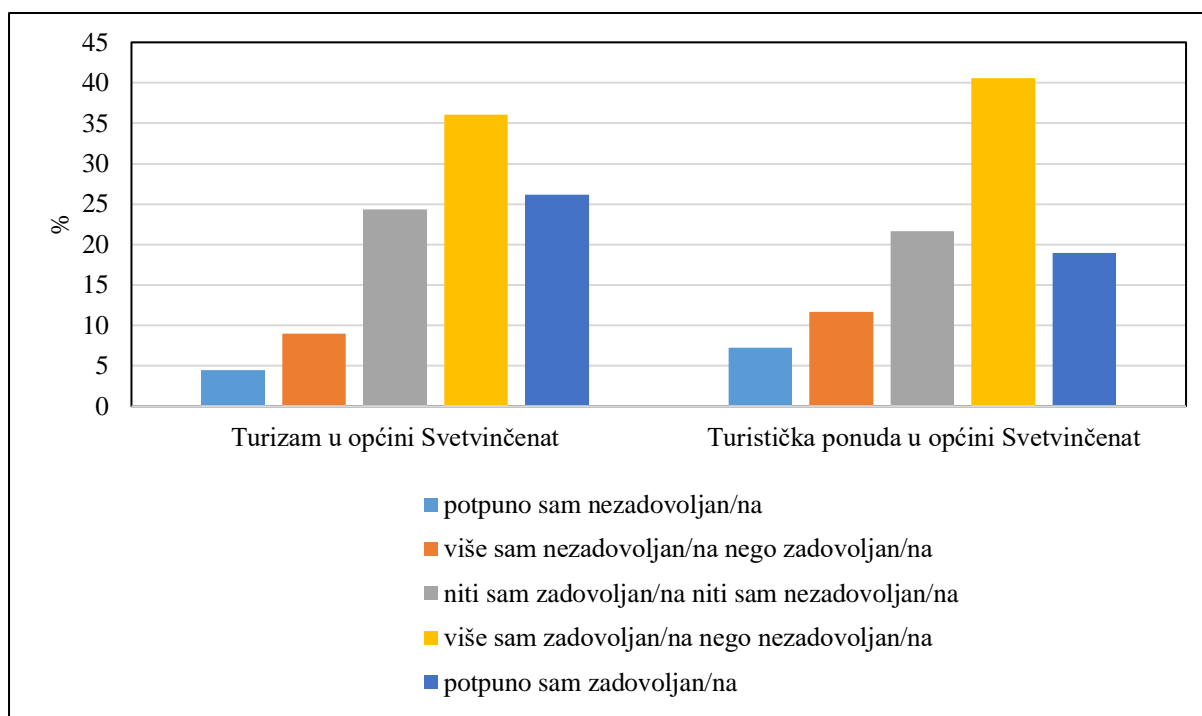
Zadnje pitanje analiziranog upitnika koje se odnosilo na utjecaj razvoja turizma na transformaciju općine Motovun bilo je opisnog karaktera te se od ispitanika zahtijevalo da ukratko objasne utjecaj razvoja turizma na promjene u općini. Većina je ispitanika (30) istaknula da se općina znatno promijenila zbog razvoja turizma, a od promjena se ističu bogatija kulturna ponuda, izgradnja novih objekata te uređenje infrastrukture. Dio ispitanika smatra da je kvaliteta života stanovnika porasla (5) i da se općina Motovun razvila zbog razvoja turizma (8). Od preostalih odgovora ističe se onaj da razvoj turizma utječe na tržište nekretnina na način da dominiraju komercijalni smještajni objekti vlasnika koji ne žive u općini Motovun. „*Time se pospješuje osjećaj „grada duhova“ u zimskim mjesecima.*“. Po jedan ispitanik od promjena u općini ističu obnovu starih kuća te doprinos očuvanju kulturne baštine. Većina odgovora ispitanika općine Motovun može se opisati jednim citatom: „*razvoj turizma je pozitivno utjecao*

na promjene u općini...gastronomska i kulturna ponuda je bogatija, otvaraju se novi muzeji u starom gradu, osmišljavaju se nove kulturne manifestacije...sve to utječe na bolji život u našoj zajednici“.

8.2. Općina Svetvinčenat

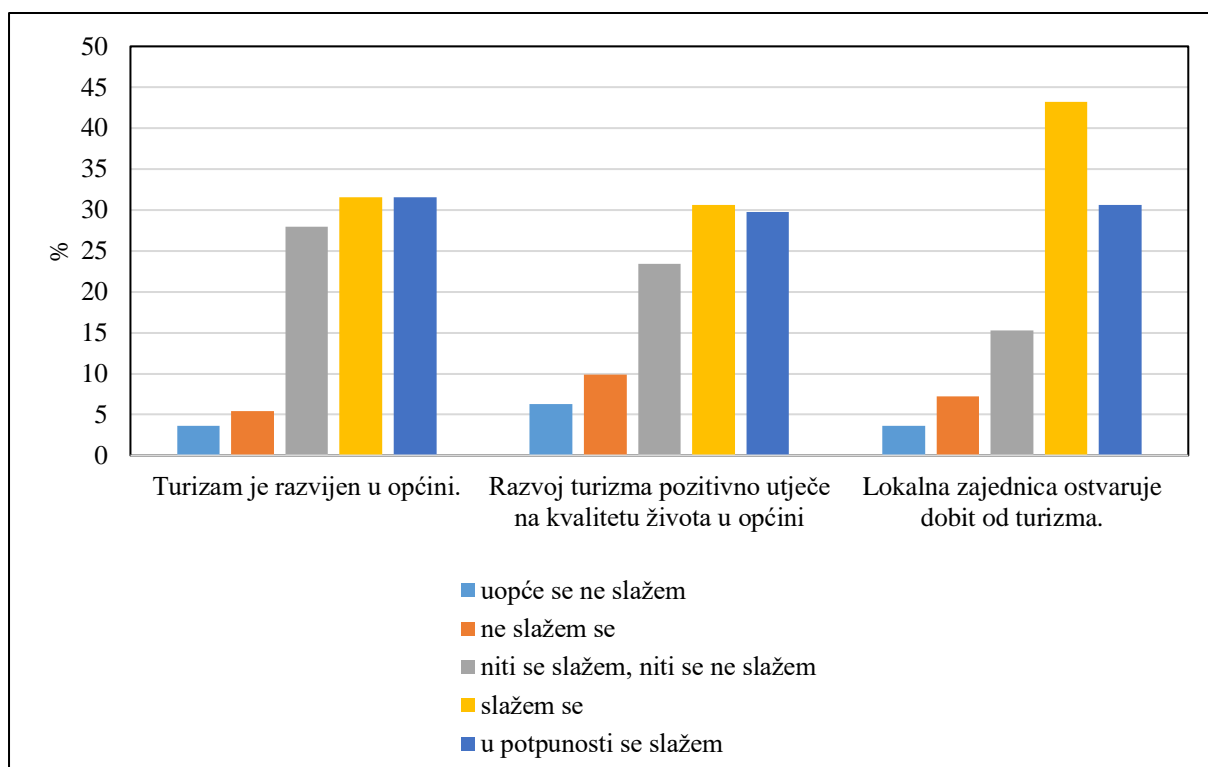
U anketnom istraživanju na području općine Svetvinčenat sudjelovalo je 67 žena i 44 muškarca. Najzastupljenija dobna skupina je stanovništvo staro 50 i više godina kojoj pripada 36,0% ispitanika. Slijedi dobna skupina 18 – 29 godina sa 32,4% ispitanika, dok najmanje stanovnika pripada dobnoj skupini 30 – 49 godina. U općini Svetvinčenat također je najveći udio ispitanika sa završenom srednjom školom (64,0%), nakon čega slijede ispitanici sa završenim diplomskim studijem, njih 17,1%. Sa završenom višom školom, preddiplomskim studijem ili stručnim studijem je 13,5% ispitanika, sa završenom osnovnom školom 4,5% ispitanika, a svega jedan je ispitanik sa završenim poslijediplomskim studijem. Najveći udio (31,5%) stanovnika općine Svetvinčenat koji su sudjelovali u anketnom istraživanju prosječno mjesečno prima između 4 000 do 6 000 kuna, nakon čega slijede ispitanici s prosječnim mjesečnim primanjima između 6 000 i 8 000 kuna (22,5%). Po zastupljenosti zatim slijede ispitanici s primanjima u iznosu od 2 000 do 4 000 kuna (19,8%), pa ispitanici s do 2 000 kuna mjesečno i naposljetku ispitanici koji raspolažu s više od 8 000 kuna mjesečno (11,7%).

U općini Svetvinčenat anketirano stanovništvo uglavnom je zadovoljno turizmom (sl. 28). Potpuno je zadovoljno 26,1% ispitanika, a 36,0% ispitanika više je zadovoljno nego nezadovoljno. Niti je zadovoljno, niti nezadovoljno 24,3% ispitanika, dok je 13,5% ispitanika nezadovoljno turizmom u općini Svetvinčenat. I u ovom je slučaju razina zadovoljstva ispitanika turističkom ponudom slična kao razina zadovoljstva turizmom u općini. Turističkom ponudom zadovoljno je 59,5%, a nezadovoljno 18,9% anketiranih. Niti je zadovoljno, niti nezadovoljno turističkom ponudom u općini Svetvinčenat 21,6% ispitanika.

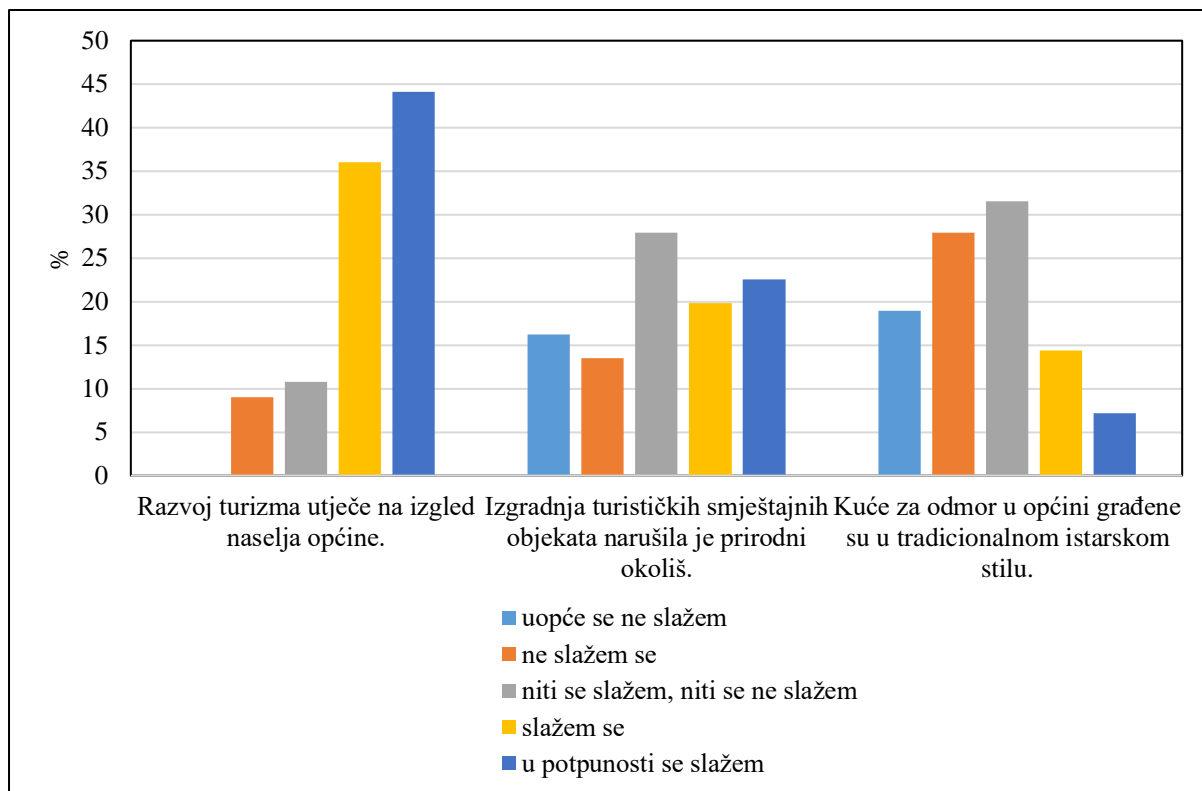
Sl. 28. Razina zadovoljstva ispitanika općine Svetvinčenat s turizmom i turističkom ponudom
Izvor: izradila autorica na temelju anketnog istraživanja

Svega 9% ispitanika općine Svetvinčenat smatra da turizam nije razvijen u općini (sl. 29). Većina ispitanika (60,4%) smatra da razvoj turizma pozitivno utječe na kvalitetu života u općini, dok se 23,4% ispitanika niti slaže niti ne slaže s ovom tvrdnjom. S rečenicom *Lokalna zajednica ostvaruje dobit od turizma* slaže se 43,2%, a u potpunosti se slaže 30,6% ispitanika.

Sl. 29. Razina slaganja ispitanika općine Svetvinčenat navedenim tvrdnjama
Izvor: izradila autorica na temelju anketnog istraživanja

Da razvoj turizma utječe na izgled naselja općine Svetvinčenat u potpunosti se slaže 44,1%, a slaže se 36% ispitanika (sl. 30). Svega 9% ispitanika se ne slaže s ovom tvrdnjom, a niti se jedan ispitanik uopće ne slaže da turizam utječe na izgled seoskih naselja. Za tvrdnju *Izgradnja turističkih smještajnih objekata narušila je prirodni okoliš* mišljenje ispitanika nije bilo toliko usuglašeno. Udio ispitanika koji se slažu sa spomenutom tvrdnjom iznosi 42,3%, a udio onih koji se ne slažu 29,7%. Niti se slaže niti ne slaže 27,9% anketiranih stanovnika općine Svetvinčenat. Da su kuće za odmor u općini građene u tradicionalnom istarskom stilu misli 21,6% ispitanika. S time se ne slaže gotovo 47% ispitanika, a podijeljeno mišljenje ima čak 35 anketiranih osoba.

Sl. 30. Razina slaganja ispitanika općine Svetvinčenat navedenim tvrdnjama
Izvor: izradila autorica na temelju anketnog istraživanja

U općini Svetvinčenat 23,6% ispitanika smatra turizam vrlo važnim, a 54,5% ispitanika važnim. Za 21,8% ispitanika općine Svetvinčenat turizam je nevažan. Od anketiranih stanovnika, 39,1% ima ekonomsku korist od razvoja turizma, a preostalih 60,9% ispitanika nema.

Na pitanje „Smatrate li da je razvoj turizma utjecao na promjene u općini? Ukratko objasnite.“ ispitanici su davali raznolike odgovore. Od ispitanika koji smatraju da se općina promijenila uslijed razvoja turizma, najučestaliji odgovor, koji je imalo 9,9% ispitanika, ističe kako je turizam doprinio razvoju općine. Po 10 ispitanika izdvojilo je bogatiju kulturnu ponudu i porast primanja stanovnika kao značajne promjene u općini Svetvinčenat. Dio ispitanika (8,1%) smatra da su se ulaganja u infrastrukturu, posebno cestovnu, povećala zbog razvoja turizma. Od promjena na prostoru općine ističu se još i povećana izgradnja objekata (6,3%), obnova starih i ruševnih kuća (4,5%), nastanak novih radnih mjesta (2,7%) te povećanje kvalitete života stanovnika (2,7%). Gotovo 3% ispitanika smatra da je zahvaljujući razvoju turizma općina Svetvinčenat postala prepoznatljiva. Dio ispitanika (7,2%) smatra da pozitivne promjene osjećaju samo pojedinci pri čemu su izrazili nezadovoljstvo političkom situacijom u općini. Ispitanici nezadovoljni utjecajem razvoja turizma ističu: „Zanemarene su druge gospodarske grane, zapostavljena poljoprivreda i stočarstvo. Prodaja zemljišta za izgradnju turističkih objekata sve više pretvara Savičenštinu u apartmansko nenaseljeno naselje. Urbaniziranjem

zemljišta, gradnjom isključivo vila za odmor te bazeniranjem vrtova trajno se i nepovratno narušava prostor.“; „*Dobit se ne dijeli racionalno, niti se ulaže u rješavanje problema...*“; „*...Općina je umjesto da privuče nove doseljenike, privukla kupce parcela koji su na njima izgradili samo kuće za odmor...*“; „*zanemareno je školstvo, ponuda aktivnosti za mlade. Umjesto tih sadržaja općinske vlasti radije šire turističku ponudu.*“. Suprotno tome, da se općina Svetvinčenat zbog razvoja turizma nije promijenila smatra 14,4% ispitanika.

8.3. Usporedba

Obje se istraživane općine prema statističkim podacima mogu smatrati turistički razvijenima, a s time se slaže i većina ispitanika. Većina ispitanika u općinama Motovun i Svetvinčenat zadovoljna je turizmom i turističkom ponudom. S obzirom na manji udio anketiranih koji ovim stavkama nisu zadovoljni, može se zaključiti da su ispitanici u općini Svetvinčenat zadovoljniji razvojem turizma. Da se fizionomske karakteristike naselja mijenjaju pod utjecajem razvoja turizma ponovo misli većina ispitanika u obje općine, no ipak su ispitanici na području općine Svetvinčenat u to puno sigurniji. U općini Motovun ispitanici uglavnom smatraju da izgradnja komercijalnih smještajnih objekata nije narušila prirodni okoliš općine. To se može povezati sa zakonski zaštićenim akropolskim naseljem zbog čega turistička izgradnja prati povijesne fizionomske karakteristike prostora. Sukladno tome 57% ispitanika općine Motovun smatra da su kuće za odmor građene u tradicionalnom istarskom stilu. Gotovo 63% svih komercijalnih smještajnih objekata u općini Motovun nalazi se u istoimenom naselju čija je kulturno povijesna urbana cjelina zaštićena. U općini Svetvinčenat gotovo 28% ispitanika niti se slaže niti ne slaže da je izgradnja turističkih smještajnih objekata narušila prirodni okoliš, a 42% ispitanika ipak smatra turističku izgradnju negativnom pojavom na prostoru općine. Većina ispitanika općine Svetvinčenat smatra da kuće za odmor nisu građene u tradicionalnom istarskom stilu, a 21% ispitanika ipak smatra da su komercijalni smještajni objekti u skladu s tradicijskim graditeljstvom. Stil gradnje i renovacije objekata „kontroliran“ je samo u zaštićenim dijelovima naselja, a površina zaštićene kulturno povijesne cjeline Motovuna veća je od zaštićene kulturno povijesne cjeline Svetvinčenta. Činjenica je i da općina Svetvinčenat ima znatno veću površinu i veći broj naselja od općine Motovun, ali i znatno veći broj komercijalno smještajnih objekata. Kad je riječ o društvenogeografskom utjecaju turizma, većina ispitanika u obje istraživane općine smatra da razvoj turizma pozitivno utječe na kvalitetu života stanovništva te da lokalna zajednica ostvaruje dobit od turizma. Udio anketiranih osoba za koje je turizam nevažan isti je u obje općine i iznosi 20%. U općini Motovun 51% ispitanika ima ekonomsku korist od razvoja

turizma, dok u općini Svetvinčenat taj udio iznosi 40%. S obzirom da je korišten neprobabilistički prigodni uzorak, ne može se zaključiti da u općini Motovun veći udio stanovnika ima financijsku korist od razvoja turizma u odnosu na općinu Svetvinčenat. U obje općine ispitanici su od promjena nastalih kao rezultat razvoja turizma izdvojili sveopći razvoj općine, razvoj infrastrukture te bogatiju kulturnu ponudu. U općini Motovun samo su pojedinci istaknuli negativne promjene poput povećanja udjela smještajnih objekata u vlasništvu nerezidenata općine. S obzirom na veći broj ispitanika na području općine Svetvinčenat i veća je raznolikost odgovora. Većina ispitanika navela je pozitivne primjere promjena u općini, no znatan je broj ispitanika koji su izrazili svoje nezadovoljstvo upravljanjem turističkim razvojem. Podijeljeno mišljenje ispitanika najbolje objašnjava jedan od odgovora: „...*nisam sigurna je li turizam u općini Svetvinčenat dobar*.“.

9. Zaključak

Unutrašnja Istra iz godine u godinu bilježi sve veću posjećenost i stalni porast broja dolazaka i noćenja. Da je unutrašnja Istra atraktivan prostor potvrđuje broj dolazaka, pa tako općine u samom središtu poluotoka imaju među najvećim brojem dolazaka unutrašnje Istre ali nisku prosječnu duljinu boravka. S obzirom da je riječ o turistički atraktivnim ali relativno malim naseljima, s uglavnom svega nekoliko stotina stanovnika, ne postoji dovoljan broj sadržaja koji bi potakli turiste da na ovom prostoru ostanu više od nekoliko dana. Općine i gradovi smješteni bliže obali nemaju veći broj sadržaja ili atraktivniju geografsku osnovu ali su bliže glavnom atraktivnom faktoru Istre - Jadranskom moru. Iz toga proizlazi da je turistički razvoj jedinica lokalne samouprave unutrašnje Istre uvjetovan turističkim razvojem obale. Gradovi i općine bliže obalnim dijelovima poluotoka nisu nužno turistički razvijeniji, ali je socijalni pritisak turizma izraženiji u odnosu na jedinice lokalne samouprave središnje i sjeveroistočne unutrašnje Istre. Time je prva hipoteza samo djelomično potvrđena. S druge strane, „rubne“ jedinice lokalne samouprave unutrašnje Istre imaju brojčano više komercijalnih smještajnih objekata i veći stupanj fizičkog pritiska turizma. Na tom je prostoru razvoj turizma doveo do fizionomske transformacije velikog broja naselja. Općine sjeveroistočnog dijela unutrašnje Istre imaju najniže vrijednosti turističkih pokazatelja, te je s obzirom na mali broj turističkih smještajnih objekata i relativno velike površine administrativnih jedinica, prostor ostao još uvijek relativno nepromijenjen. Time je i druga hipoteza djelomično potvrđena s obzirom da su južni i zapadni dijelovi unutrašnje Istre nosioci fizionomske preobrazbe promatranog prostora. Zadnja hipoteza ovog rada nije potvrđena s obzirom da na promjenu sociogeografskih obilježja unutrašnje Istre nije utjecao isključivo razvoj turizma u unutrašnjosti Istre. Gospodarske su promjene, poput porasta broja zaposlenih u uslužnim djelatnostima, djelomično rezultat modernizacije i tehnološkog napretka, a djelomično rezultat intenzivnog razvoja turizma na obali Istarskog poluotoka koja privlači radnu snagu iz unutrašnjosti. Promjena broja stanovnika također nije isključivo povezana s razvojem turizma. Pojedine općine/gradovi za koje se može reći da su turistički razvijeni, zabilježili su porast broja stanovnika u posljednjem međupopisnom razdoblju, no ova korelacija ne može se primijeniti na čitavo istraživano područje. Turizam u ruralnim prostorima još uvijek nije dosegao razinu da potakne značajnije pozitivne demografske trendove u unutrašnjoj Istri iako je anketno istraživanje potvrdilo rast kvalitete života kao značajnu posljednicu razvoja turizma u istraživanim općinama.

LITERATURA

- Birkić, D., 2016: *Održivi turistički razvoj priobalne destinacije*, doktorski rad, Sveučilište u Rijeci
- Blažević, I., 1984: *Turizam Istre*, Savez Geografskih društava Hrvatske, Zagreb
- Blažević, I., 1996: *Turistička geografija Hrvatske*, Pedagoški fakultet, Pula
- Bošković, D., 1999: *Tržišne mogućnosti razvoja agroturizma u Istri*, Tourism and hospitality management, 5 (1 – 2), 23 – 38
- Božićević, S., 1995: Brojnost speleoloških pojava u Istri i njihova rasprostranjenost u odnosu na geološku građu, u: Velić, I., Vlahović, I.: *1. Hrvatski geološki kongres*, Institut za geološka istraživanja, Hrvatsko geološko društvo, Zagreb, 117 – 120
- Demonja, D., Ružić, P., 2010: *Ruralni turizam u Hrvatskoj s hrvatskim primjerima dobre prakse i europskim iskustvima*, Meridijani, Zagreb
- Državni zavod za statistiku (DZS), 1994: *Popis stanovništva, domaćinstava, stanova i poljoprivrednih gospodarstava 31. ožujak 1991.: Aktivno stanovništvo u zemlji koje obavlja zanimanje, prema području djelatnosti, po naseljima*, Dokumentacija 885, Zagreb
- Feletar, D., Kranjčev, R., Perica, D., 1999: *Akropolska naselja Istre*, Hrvatski zemljopis: časopis za zemljopis i povijest, 44
- Friščić, M., 2014: *Termomineralne vode i medicinski turizam u Hrvatskoj*, diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu
- Ilak Peršurić, A. S., 2001: *Sociodemografska reprodukcija obiteljskih gospodarstava Istarske županije*, magistarski rad, Agronomski fakultet, Zagreb
- Ilak Peršurić, A. S., 2003: *Sociodemografska reprodukcija obiteljskih gospodarstava istarske županije*, Sociologija sela, 41, 47 – 68
- Krjanović, A., Čičin-Šain, D. i Predovan, M., 2011: *Strateško upravljanje razvojem ruralnog turizma – problemi i smjernice*, Oeconomica Jadertina (1), 30 - 45
- Lončarić, D., 2015: Promocija u svrhu unaprjeđenja turizma hrvatskog dijela istarskog primorja – povijesni pregled, u: Šuligoj, M.: *Retrospektiva turizma Istre*, Založba Univerze na Primorskem, Koper, 327-360. (<https://www.fthm.uniri.hr/images/knjiznica/e-izdanja/retrospektiva-turizma-istre.pdf>) (6.11.2019.)
- Lukić, A., 2002.: *Turizam na seljačkim gospodarstvima u Hrvatskoj*, Dela (17), 214 – 229, <https://revije.ff.uni-lj.si/Dela/article/view/1343/1147> (19.12.2019.)
- Ljubaj, T., Franić, R., Njavro, M., 2012: *Socioekonomske promjene u ruralnom području Istarske županije*, Agronomski glasnik 1, 31 – 49

- Nefat, N., 2016: *Povijesna jezgra Žminja – kako obnavljati devastirano i degradirano urbano tkivo i za koga?*, Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske 40
- Magaš, D., 2013: *Geografija Hrvatske, Meridijani*, Zagreb
- Matković, B., Ožanić, N., 2011: *Hidrološka analiza rijeke Mirne*, Zbornik radova Sveučilišta u Rijeci, Građevinski fakultet Sveučilišta u Rijeci, 31 - 52
- Medica, I., Ružić, P., Ružić, T., 2010: *Architecture as a Tool for Branding in Rural Istrian Tourism Destination*, Turizam 14 (2), 78-86
- Oplanić, M., Milotić, A. i Ružić, P., 1997: *Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo – čimbenik razvoja ruralnih oblika turizma u Istri*, Tourism and hospitality management, 427 – 440
- Poljanec-Borić, S., 1992: *Zavičajni park Istre (Od regionalnog problema do regionalnog projekta)*, Društvena istraživanja, 1 (1), 159 – 172
- Radinović, S., Žutinić, Đ., Oplanić, M., Ilak Peršurić, A., Tratnik, M., 2006: *Socioekonomski procesi u obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima Istre*, Društvena istraživanja 15 (1 – 2), 173 – 190
- Riđanović, J., Rogić, V., Roglić J. i Šegota, T., 1975: *Geografija SR Hrvatske, Sjeverno Hrvatsko primorje*, Školska knjiga, Zagreb
- Rukavina, M., Obad Šćitaroci, M., Petrić, K., 2013: *Prostorno – urbanistički aspekti zaštite nepokretnoga arheološkog naslijeđa, međunarodni i nacionalni dokumenti o zaštiti*, Prostor, 2 (46), 312 – 325
- Ružić, P., 2009: *Ruralni turizam drugo prošireno izdanje*, Institut za poljoprivredu i turizam Poreč, Pula
- Ružić, P., 2012: *Analiza posebnosti i percepcije ruralnog turizma Istre, Ekonomska misao i praksa* (1), 217-238
- Ružić, P., Dropulić, M., 2009: *Uloga tradicijske prehrane u gastronomskoj ponudi unutrašnje Istre*, Sociologija i prostor, 47 (183), 57 – 68
- Ružić, P., Medica, I., 2010: *Tradicijski seoski identitet Istre – njegovo prepoznavanje i uključivanje u turistički proizvod*, Sociologija i prostor 48 (3), 479 – 504
- Sirotić, K., 2017: *Speleološki objekti Istarske županije i njihov značaj*, diplomski rad, Sveučilište u Zadru
- Škorić, S., 2008: *Sportski turizam i njegovi učinci na turističke destinacije – primjer Istre*, Acta turistica 20 (1)
- Škrbić Alempijević, N., 2003: *Značenja tradicijskoga pri konstruiranju istarskih identiteta*, Studia ethnologica Croatica, 14/15 (1), 69 – 88

Uravić, L., Šugar, V., 2009: *Tourist destination – standards, stars and quality; from myths and delusions to the reality*, Economic research 22 (3), 111 – 127

Vojnović, N., 2016a: *Održivi turizam unutrašnje Istre*, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula, <http://www.unipu.hr> (6.11.2019.)

Vojnović, N., 2016b: *Utjecaj turistifikacije na fizionomijska obilježja krajobraza unutrašnje Istre*, Ekonomska i ekohistorija 12, 44-57

Zaninović, K., Gajić-Čapka, M., Perčec Tadić, M. i drugi, 2008: *Klimatski atlas Hrvatske 1961-1990., 1971-2000.*, Državni hidrometeorološki zavod, Zagreb

Zupanc, I., 2004: *Demogeografski razvoj Istre od 1945. do 2001.*, Hrvatski geografski glasnik 66 (1), 67 – 102

Zrakić, M., Grgić, I, Tomić, M., Mesić, Ž., 2015: *Mogućnosti i ograničenja razvitka agroturističkog gospodarstva – studij slučaja u Istri*, Agroecnomia Croatia 5 (1), 66 – 74

Živković, Z., 2013: *Hrvatsko tradicijsko graditeljstvo*, Ministarstvo kulture, Uprava za zaštitu kulturne baštine, Zagreb; https://www.min-kulture.hr/userdocsimages/Bastina/HTG_web.pdf (10.12.2019.)

IZVORI

Dolasci i noćenja turista u Istri po turističkim zajednicama 2007., <https://www.istra.hr/hr/business-information/istra-u-medijima/statistika/arhiva> (25.11.2019.)

Dolasci i noćenja turista u Istri po turističkim zajednicama 2008., <https://www.istra.hr/hr/business-information/istra-u-medijima/statistika/arhiva> (25.11.2019.)

Dolasci i noćenja turista u Istri po turističkim zajednicama 2012., <https://www.istra.hr/hr/business-information/istra-u-medijima/statistika/arhiva> (25.11.2019.)

Državna geodetska uprava (DGU), 2016: Središnji registar prostornih jedinica RH (GIS Shapefileovi), Zagreb

Državni zavod za statistiku (DZS): Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine: zaposleni prema pretežitoj aktivnosti po položaju u zaposlenju, djelatnosti i spolu, po gradovima, općinama, www.dzs.hr (27.11.2019.)

Državni zavod za statistiku (DZS): Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857.-2001., <https://www.dzs.hr/> (18.11.2019.)

Državni zavod za statistiku (DZS), 2013: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: zaposleni prema područjima djelatnosti, starosti i spolu, www.dzs.hr (27.11.2019.)

Državni zavod za statistiku (DZS), 2005.: Priopćenje, Turizam-kumulativni podaci, razdoblje od siječnja do prosinca 2004., Dolasci i noćenja turista po županijama, gradovima i općinama od siječnja do prosinca 2004., [http://www.istra-](http://www.istra-istria.hr/fileadmin/dokumenti/gospodarstvo/Turizam_kumulativni_podaci.pdf)

[istria.hr/fileadmin/dokumenti/gospodarstvo/Turizam_kumulativni_podaci.pdf](http://www.istra-istria.hr/fileadmin/dokumenti/gospodarstvo/Turizam_kumulativni_podaci.pdf) (17.12.2019.)

Državni zavod za statistiku (DZS), 2007: Priopćenje, Turizam-kumulativni podaci, razdoblje od siječnja do prosinca 2006., Dolasci i noćenja turista po županijama, gradovima i općinama od siječnja do prosinca 2006., https://www.dzs.hr/Hrv/publication/2006/4-4-2_11h2006.htm (17.12.2019.)

Državni zavod za statistiku (DZS), 2010: Turizam u 2009., Postelje, dolasci i noćenja turista po županijama, gradovima i općinama u 2009., Statističko izvješće 1409, http://digarhiv.gov.hr/arhiva/42/56335/www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2010/SI-1408.pdf (27.11.2019.)

Državni zavod za statistiku (DZS), 2011: Turizam u 2010., Postelje, dolasci i noćenja turista po županijama, gradovima i općinama u 2010., Statističko izvješće 1436, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2011/SI-1436.pdf (27.11.2019.)

Državni zavod za statistiku (DZS), 2012: Turizam u 2011., Postelje, dolasci i noćenja turista po županijama, gradovima i općinama u 2011., Statističko izvješće 1463, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2012/SI-1463.pdf (27.11.2019.)

Državni zavod za statistiku (DZS), 2014: Turizam u 2013., Postelje, dolasci i noćenja turista po županijama, gradovima i općinama u 2013., Statističko izvješće 1515, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2014/SI-1515.pdf (27.11.2019.)

Državni zavod za statistiku (DZS), 2015: Turizam u 2014., Postelje, dolasci i noćenja turista prema NKPJS-u, gradovima i općinama u 2014., Statističko izvješće 1539, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2015/SI-1539.pdf (27.11.2019.)

Državni zavod za statistiku (DZS), 2016: Turizam u 2015., Postelje, dolasci i noćenja turista prema NKPJS-u 2012., gradovima i općinama u 2015., Statističko izvješće 1564, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2016/SI-1564.pdf (27.11.2019.)

Državni zavod za statistiku (DZS), 2017: Turizam u 2016., Postelje, dolasci i noćenja turista prema NKPJS-u 2012., gradovima i općinama u 2016., Statističko izvješće 1594, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2017/SI-1594.pdf (27.11.2019.)

Državni zavod za statistiku (DZS), 2018: Turizam u 2017., Postelje, dolasci i noćenja turista prema NKPJS-u 2012., gradovima i općinama u 2017., Statističko izvješće 1616, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/SI-1616.pdf (25.11.2019.)

Državni zavod za statistiku (DZS), 2019: Turizam u 2018., Postelje, dolasci i noćenja turista prema NKPJS-u 2012., gradovima i općinama u 2018., Statističko izvješće 1639,

https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2019/SI-1639.pdf (26.11.2019.)

Izvješće o stanju u prostoru Istarske županije, 2013:

http://www.zpuiz.hr/fileadmin/dokumenti/prostorni_plan/Dokumentacija/20141030_Izvjescje_o_stanju_u_prostoru_IZ_2007_2012.pdf (1.2.2020.)

Plan upravljanja speleološkim objektima Istarske županije, 2011: http://www.project-kup.org/fileadmin/korisnicka_mapa/baza/Plan_upravljanja/PU_speleo_objekt_IZ.pdf (7.12.2019.)

Strategija razvoja turizma Grada Buje-Buie, 2019:

https://www.buje.hr/Uploads/Documents/2019/SRTG_Buje_nacrt.pdf (30.12.2019.)

Turistička zajednica Istarske županije, 2019: enjoyistra: jesen19 (47),

<https://www.istra.hr/hr/informacije/brosure/enjoyistra> (4.12.2019.)

Turistička zajednica Istarske županije, 2019: enjoyistra: ljeto19 (46),

<https://www.istra.hr/hr/informacije/brosure/enjoyistra> (4.12.2019.)

Turistička zajednica Istarske županije, 2019: enjoyistra: proljeće19 (45),

<https://www.istra.hr/hr/informacije/brosure/enjoyistra> (4.12.2019.)

Turistička zajednica Općine Oprtalj, 2018: Program rada i Financijski plan za 2019., Oprtalj, www.oprtalj.hr (20.11.2019.)

UNESCO, 2005: *Basic texts of the 1972 World Heritage Convention*,

http://whc.unesco.org/documents/publi_basictxts_en.pdf (2.12.2019.)

Upravni odjel za turizam i trgovinu, 2006: Informacija o turističkoj sezoni 2005. u Istarskoj županiji, Poreč; Dolasci i noćenja turista u Istri po turističkim zajednicama 2005.,

<https://www.istra.hr/hr/business-information/istra-u-medijima/statistika/arhiva> (25.11.2019.)

URL1: Istarska enciklopedija, <http://istra.lzmk.hr/clanak.aspx?id=1113> (5.12.2019.)

URL2: Istarska enciklopedija, <http://istra.lzmk.hr/clanak.aspx?id=2313> (7.12.2019.)

URL3: Registar kulturnih dobara RH, <http://data.gov.hr/dataset/registar-kulturnih-dobara> (21.11.2019.)

URL4: Istra Culture, <https://www.istria-culture.com/aleja-glagoljasa-i131> (21.11.2019.)

URL5: Muzejski dokumentacijski centar, <http://hvm.mdc.hr/?view=county> (22.11.2019.)

URL6: <https://www.istra.hr/hr/dozivljaji/kultura/muzeji-i-zbirke> (22.11.2019.)

URL7: Istarska enciklopedija, <http://istra.lzmk.hr/clanak.aspx?id=2964> (15.12.2019.)

URL8: Istarska enciklopedija, <http://istra.lzmk.hr/clanak.aspx?id=1685> (16.12.2019.)

URL9: Istarska enciklopedija, <http://istra.lzmk.hr/clanak.aspx?id=948> (16.12.2019.)

URL10: Turistička zajednica Središnje Istre, <https://www.central-istria.com/hr/sluzbeni-dio>
(26.11.2019.)

URL11:

https://www.montonatours.com/Repository/images/products/luskici/Luskici01257_Mala.jpg
(28.12.2019.)

URL12: <https://s-ec.bstatic.com/images/hotel/max1024x768/108/108348305.jpg>
(28.12.2019.)

URL13: Geoportal DGU, <https://geoportal.dgu.hr/#/> (20.12.2019.)

URL14: Ministarstvo kulture RH: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=247>
(4.1.2020.)

PRILOZI

Popis slika

Sl. 1. Kartografski prikaz unutrašnje Istre	3
Sl. 2. Broj turističkih dolazaka po strukturi u unutrašnjoj Istri 2007. – 2018. godine	18
Sl. 3. Broj turističkih noćenja po strukturi u unutrašnjoj Istri 2007. – 2018. godine.....	19
Sl. 4. Udio domaćih i stranih noćenja u općini Oprtalj 2004. – 2018. godine.....	20
Sl. 5. Udio noćenja stranih i domaćih turista u unutrašnjoj Istri 2007. – 2018. godine	21
Sl. 6. Prosječna duljina boravka turista u unutrašnjoj Istri 2018. godine	23
Sl. 7. Grafički prikaz turističkih dolazaka po mjesecima u unutrašnjoj Istri 2018. godine.....	28
Sl. 8. Indeks promjene broja stanovnika unutrašnje Istre po općinama i gradovima 2011./1971.	32
Sl. 9. Gospodarska struktura zaposlenog stanovništva unutrašnje Istre 1991., 2001. i 2011. godine	33
Sl. 10. Turistički operativni indeks (TOI) jedinica lokalne samouprave unutrašnje Istre 2009. i 2018. godine.....	37
Sl. 11. Intenzitet ukupnog turističkog prometa (dolasci) jedinica lokalne samouprave unutrašnje Istre 2009. i 2018, godine	39
Sl. 12. Intenzitet ukupnog turističkog prometa (noćenja) jedinica lokalne samouprave unutrašnje Istre 2009. i 2018. godine	40
Sl. 13. Naselja unutrašnje Istre s turističkim smještajem 2011. i 2019. godine.....	41
Sl. 14. Prostorna raspodjela broja komercijalnih turističkih smještajnih objekata po jedinicama lokalne samouprave unutrašnje Istre 2019. godine	43
Sl. 15. Gustoća turističkih postelja (GP) jedinica lokalne samouprave unutrašnje Istre 2009. i 2018. godine.....	45
Sl. 16. Novosagrađena kuća za odmor (“Ruralna vila”) (A) i stambeno turističko naselje (B) u unutrašnjoj Istri	48
Sl. 17. Naselje Paradiž (općina Svetvinčenat) 2014. godine	49
Sl. 18. Naselje Čabrunići (općina Svetvinčenat) 2014./2016. godine	50
Sl. 19. Naselje Škicini (općina Svetvinčenat) 2011. i 2018. godine	50
Sl. 20. Naselje Heraki (Sveti Lovreč) 1968. i 2014. godine	51
Sl. 21. Naselje Brnobići (općina Kaštelir-Labinci) 1968. i 2014. godine	51
Sl. 22. Naselje Sveti Lovreč Pazenatički (općina Sveti Lovreč) 1968. i 2014. godine.....	52
Sl. 23. Naselja unutrašnje Istre sa zaštićenim kulturno povijesnim cjelinama	53

Sl. 24. Primjer opadanja fasadnog pokrova sa stare istarske kuće.....	54
Sl. 25. Razina zadovoljstva ispitanika općine Motovun o turizmu i turističkoj ponudi.....	57
Sl. 26. Razina slaganja ispitanika općine Motovun s navedenim tvrdnjama.....	58
Sl. 27. Razina slaganja ispitanika općine Motovun s navedenim tvrdnjama.....	59
Sl. 28. Razina zadovoljstva ispitanika općine Svetvinčenat s turizmom i turističkom ponudom	61
Sl. 29. Razina slaganja ispitanika općine Svetvinčenat navedenim tvrdnjama	62
Sl. 30. Razina slaganja ispitanika općine Svetvinčenat navedenim tvrdnjama	63

Popis tablica

Tab. 1. Najznačajnije kulturne ustanove u unutrašnjoj Istri	12
Tab. 2. Broj manifestacija po jedinicama lokalne samouprave unutrašnje Istre 2019. godine.	13
Tab. 3. Broj turističkih dolazaka i noćenja jedinica lokalne samouprave unutrašnje Istre 2018. godine	22
Tab. 4. Broj postelja po jedinicama lokalne samouprave unutrašnje Istre 2009. i 2018. godine	25
Tab. 5. Popunjenost smještajnih kapaciteta po jedinicama lokalne samouprave unutrašnje Istre 2009. i 2018. godine	27
Tab. 6. Opće kretanje stanovništva unutrašnje Istre po jedinicama lokalne samouprave 1971. – 2011. godine.....	30
Tab. 7. Koeficijent turističke funkcionalnosti i turistički operativni indikator (TOI) u komercijalnim smještajnim kapacitetima unutrašnje Istre 2009. i 2018. godine.....	36
Tab. 8. Intenzitet ukupnog turističkog prometa jedinica lokalne samouprave unutrašnje Istre 2009. i 2018. godine	38
Tab. 9. Broj turističkih smještajnih objekata po jedinicama lokalne samouprave unutrašnje Istre 2016. i 2019. godine	42
Tab. 10. Gustoća turističkih postelja jedinica lokalne samouprave unutrašnje Istre 2009. i 2018. godine	44
Tab. 11. Broj stanova koji se koriste povremeno, za odmor i rekreaciju 2001. i 2011. godine u unutrašnjoj Istri	47